



Basert på praksis; Gis det tilstrekkelig noteinformasjon om nedskrivninger under IFRS?

Med fokus på selskap innenfor oljeservicebransjen

Mariann Moi og June Bjorheim

Veileder: Lars Inge Pettersen

Selvstendig arbeid innen masterstudiet i regnskap og revisjon

NORGES HANDELSHØYSKOLE

Dette selvstendige arbeidet er gjennomført som ledd i masterstudiet i økonomi- og administrasjon ved Norges Handelshøyskole og godkjent som sådan. Godkjenningen innebærer ikke at Høyskolen eller sensorer innestår for de metoder som er anvendt, resultater som er fremkommet eller konklusjoner som er trukket i arbeidet.

Sammendrag

Formålet med denne utredningen er å se på dagens nedskrivningsregler under IFRS og vurdere om de gir et riktig bilde og god nok informasjon til regnskapsbrukerne. Dette er en interessant problemstilling ettersom oljebremsen har økt nedskrivningsbehovet for mange selskap, og vurderingene som ligger bak en nedskrivningsvurdering er skjønnsmessige og vanskelige. Nedskrivningsreglene har derfor vært veldig aktuelle for mange selskap i året 2015.

For å avgjøre om reglene gir et riktig bilde og god nok informasjon til regnskapsbrukerne har vi først sett på nedskrivningsreglene under IAS 36 og deretter valgt ut 15 selskap innenfor oljeservicebransjen og segmentene lete- og produksjonsboring, seismikk og offshore logistikk, hvor vi har sett på hvilke noteopplysninger som gis i praksis om selskapets nedskrivningsvurderinger av immaterielle eiendeler med ubestemt levetid, herunder goodwill, og eiendeler med bestemt levetid. Bransjen og segmentene er valgt ut ettersom de tilhørende selskapene er veldig utsatt for nedskrivninger som følge av oljebremsen.

Våre funn viser at noteopplysningskravene i IAS 36 i all hovedsak gir regnskapsbrukerne et riktig bilde og god nok informasjon, i tillegg til at kravene ikke anses å være for omfattende slik mange hevder. Problemet er likevel at ikke alle selskap følger opplysningskravene ved at det bare opplyses om noe av det som kreves. Noe av årsaken til dette mener vi skyldes at kravene er formulert på en måte som gjør at utarbeiderne av årsrapporten ikke helt forstår hva som kreves. I tillegg vil det alltid være en risiko for at selskap med vitende vilje unngår å gi den informasjonen som kreves. Avslutningsvis har vi foreslått utbedringer av noteopplysningskravene i IAS 36 som vi mener vil gjøre regnskapsbrukerne enda bedre i stand til å vurdere selskapenes nedskrivningsvurderinger.

Forord

Denne utredningen er skrevet våren 2016, og inngår som en del av vår toårige mastergrad i regnskap og revisjon ved Norges Handelshøyskole (NHH) i Bergen.

Vi ønsker spesielt å takke vår veileder Lars Inge Pettersen for ideen om temaet for utredningen og veiledning gjennom hele prosessen.

Temaet ble valgt på bakgrunn av at det er veldig dagsaktuelt i forhold til oljebremsen som preger Norge. Vi har begge to praktisk erfaring fra EY, med arbeidssted i Stavanger, og har i arbeidshverdagen vår sett hvordan oljebremsen har påvirket mange selskap. Det har derfor vært veldig interessant å gå litt mer ned i dybden og se på en av følgene nedgangen har hatt. Vi har nesten daglig kunnet lese nye artikler som omhandler forhold som er aktuelle for oppgaven vår. Prosessen med å utforme oppgaven har vært både spennende og lærerik. Vi sitter igjen med mye ny kunnskap som vi vil ta med oss videre i skole- og arbeidshverdagen.

Avslutningsvis vil vi presisere at oppgaven er skrevet på eget initiativ som en del av vår utdanning ved NHH. De synspunkter og konklusjoner som fremkommer i oppgaven står fullt og helt på forfatterne egen regning.

Bergen/Stavanger, våren 2016

Mariann Moi og June Bjorheim

Innholdsfortegnelse

Sammendrag.....	2
Forord	3
Innholdsfortegnelse	4
Forkortelser	6
Tabelloversikt.....	7
Figuroversikt	7
1 Introduksjon	9
1.1 Struktur.....	10
1.3 Avgrensing i oppgaven.....	11
1.3.1 Oljeservicebransjen.....	11
1.4 Metode.....	12
2 Hvorfor har vi nedskrivningsregler?.....	14
2.1 Hva er regnskapsbrukerne opptatt av og hvem er de?	14
3 Nedskrivningsreglene under IFRS	17
3.1 Nedskrivningsindikatorer	17
3.1.1 Hyppighet (av nedskrivningsvurdering)	19
3.2 Gjenvinnbart beløp.....	20
3.2.1 Kontantgenererende enhet.....	21
3.3 Virkelig verdi fratrukket salgsutgifter.....	22
3.4 Bruksverdi	24
3.4.1 Fremtidige kontantstrømmer	25
3.4.2 Diskonteringsrenten.....	30
3.5 Goodwill	37
3.6 Innregning og måling av tap ved verdifall	39
3.7 Reversering av tidligere nedskrivning.....	40
3.8 Noteopplysningskrav etter IFRS.....	41
4. Svakheter med dagens nedskrivningsregler under IFRS	44
4.1 Vanskeligheter ved å identifisere en kontantgenererende enhet (KGE)	44
4.2 Diskonteringsrenten	45
4.3 For omfattende noteopplysninger gjør at viktig informasjon drukner og forsvinner	46

4.4 Problemer med allokering og nedskrivning av goodwill	46
4.5 «Hockey stick» forutsetninger og terminalverdien	48
5. Hvilken noteinformasjon gis i praksis?	50
5.1 Utvalgte segment og selskap	50
5.1.1 Lete- og produksjonsboring	50
5.1.2 Seismikk	51
5.1.3 Offshore logistikk	51
5.1.4 Valg av selskap	52
5.2 Eiendeler med bestemt levetid	53
5.2.1 Grunnlaget som gjenvinnbart beløp er beregnet ut fra	56
5.3 Immaterielle eiendeler med ubestemt levetid, herunder goodwill	64
5.3.1 Allokering av goodwill	65
5.3.2 Grunnlaget som gjenvinnbart beløp er beregnet ut fra	67
5.3.3 Sensitivitetsanalyse	75
5.4 Diskonteringsrente og kontantstrøm før eller etter skatt	77
5.5 Revisors beretning	79
6. Avsluttende drøfting	82
6.1 Drøfting av funn	82
6.2 Vurdering av gjeldende regler	85
6.3 Forslag til utbedring av noteopplysningskravene i IAS 36	86
Litteraturliste	88

Forkortelser

APT: Arbitrasjemodellen

CAPM: The Capital Asset Pricing Model (norsk: kapitalverdimodellen)

ESMA: European Sales and Marketing Association (norsk: Europeiske Verdipapir- og Markedsstilsynsmyndigheten)

IAS: International Accounting Standards

IASB: International Accounting Standard Board

IAS 36 BC: Basis for conclusion on IAS 36 Impairment of Assets

IFRS: International Financial Reporting Standards

KGE: Kontantgenererende enhet

P/B: Markedspris/bokført verdi

US GAAP: United States Generally Accepted Accounting Principles

WACC: Weighted Average Cost of Capital (norsk: gjennomsnittlig kapitalkostnad)

Tabelloversikt

<i>Tabell 3-1 Oversikt over virkeområde til IAS 36</i>	<i>17</i>
<i>Tabell 3-2 Eksterne og interne verdifallindikatorer.....</i>	<i>18</i>
<i>Tabell 3-3 Hyppighet av nedskrivningsvurderinger for de ulike eiendelene.....</i>	<i>19</i>
<i>Tabell 5-1 Oversikt over utvalgte selskap for kontroll av noteinformasjon om nedskrivninger i årsrapporten for 2015</i>	<i>53</i>

Figuroversikt

<i>Figur 3-1 Illustrasjon av fastsettelse av gjenvinnbart beløp</i>	<i>20</i>
<i>Figur 3-2: Diagram hentet fra praksisundersøkelse gjennomført av KMPG i 2015.....</i>	<i>24</i>
<i>Figur 3-3 Illustrasjon av hvordan goodwill blir testet for nedskrivning.....</i>	<i>38</i>
<i>Figur 5-1 Andel selskap som har foretatt nedskrivning av eiendeler med bestemt levetid i 2015</i>	<i>54</i>
<i>Figur 5-2 Andel selskap som har presentert hendelser/omstendigheter som førte til nedskrivning</i>	<i>54</i>
<i>Figur 5-3 Andel selskap som benytter de ulike måleattributtene for gjenvinnbart beløp</i>	<i>57</i>
<i>Figur 5-4 Andel selskap som opplyser om de benytter eller ikke benytter WACC</i>	<i>58</i>
<i>Figur 5-5 Oversikt over hvilke forutsetninger som ligger til grunn for beregningen av den estimerte fremtidige kontantstrømmen</i>	<i>60</i>
<i>Figur 5-6 Oversikt over hvilke forutsetninger det utarbeides sensitivitetsanalyse for</i>	<i>63</i>
<i>Figur 5-7 Oversikt over antall selskap som har og ikke har balanseført goodwill per 01.01.15</i>	<i>64</i>
<i>Figur 5-8 Oversikt over antall selskap som har foretatt en nedskrivning av goodwill i 2015. 65</i>	
<i>Figur 5-9 Oversikt over hvordan selskapene har foretatt allokeringen av goodwill</i>	<i>66</i>
<i>Figur 5-10 Andel selskap som benytter de ulike måleattributtene for gjenvinnbart beløp</i>	<i>67</i>
<i>Figur 5-11 Oversikt over hvor mange nøkkelforutsetninger selskapene har oppgitt</i>	<i>68</i>
<i>Figur 5-12 Oversikt over de ulike nøkkelforutsetningene som er oppgitt og hvor mange selskap som har oppgitt hver av dem</i>	<i>68</i>
<i>Figur 5-13 Oversikt over lengden på prognoseperioden</i>	<i>71</i>
<i>Figur 5-14 Oversikt over grunnlaget for diskonteringsrenten.....</i>	<i>74</i>
<i>Figur 5-15 Oversikt over antall selskap som har utarbeidet sensitivitetsanalyse</i>	<i>76</i>
<i>Figur 5-16 Oversikt over om selskapene oppgir diskonteringsrenten før eller etter skatt.....</i>	<i>77</i>
<i>Figur 5-17 Oversikt over om selskapene oppgir kontantstrømmen før eller etter skatt</i>	<i>78</i>

<i>Figur 5-18 Oversikt over hvilke revisjonsberetninger selskapene har mottatt.....</i>	<i>80</i>
<i>Figur 5-19 Utdrag fra revisjonsberetningen til selskapet som har mottatt beretning med presisering og forbehold.....</i>	<i>80</i>

1 Introduksjon

Norges største næring, oljenæringen, er inne i en kraftig nedgangsperiode. Nedgangen har rammet oljeregionene kraftigst, men ringvirkningene kan kjennes over hele landet.

Usikkerheten rundt hvor hardt nedgangen vil ramme den «oljesmurte» norske økonomien er fortsatt stor. En kan daglig lese artikler i landets største aviser som omhandler oljebremsen i form av oppsigelser i selskap med direkte tilknytning til oljebransjen, oppgang og nedgang i oljeprisen, investeringskutt, arbeidsledighet, prognoser for fremtiden osv.

De usikre tidene har økt nedskrivningsbehovet i regnskapene til foretak som er direkte tilknyttet oljenæringen. Fra en artikkel om nedskrivning i oljesektoren i nettavisen E24 fremkommer det at «107,9 milliarder kroner i verdier har forsvunnet fra 2015-regnskapene til de 25 mest solgte aksjene på Oslo Børs energiindeks» (Lie, 2016). Denne energiindeksen inneholder alle selskap som er direkte tilknyttet oljebransjen. Videre fremkommer det av samme artikkel at Oslo Børs nesten daglig mottar meldinger om nedskrivninger fra selskap med direkte tilknytning til oljebransjen.

Basert på informasjonen over kan vi derfor forvente å finne nedskrivninger i årsregnskapet for 2015 til flere selskap med direkte tilknytning til oljebransjen. Dette er av interesse i forhold til å se om informasjonen som gis om nedskrivningene i årsrapporten er god nok for regnskapsbrukerne og om den gir et riktig bilde.

Finanstilsynet uttalte i rundskriv 12/2015 datert 19. november 2015 at «den Europeiske Verdipapir- og Markedsstilsynsmyndigheten (ESMA) er av den oppfatning at det er betydelige rom for forbedringer knyttet til verdsettelsen av ikke-finansielle eiendeler og forpliktelser, samt tilhørende noteopplysninger». I tillegg utga International Accounting Standard Board (IASB) den 24. januar 2013 en presseuttalelse om en undersøkelse de hadde gjennomført knyttet til noteinformasjonen som gis i finansregnskapet etter IFRS (International Financial Reporting Standards). Fra denne undersøkelsen fremkom det at over 80 % av respondentene mente at det forelå et noteopplysningsproblem. Undersøkelsen bygget på svar fra 225 respondenter fra både Afrika, Asia, Europa og Nord-Amerika. Respondentene var både utarbeidere, brukere og andre interessenter av finansregnskapet. Utarbeiderne av finansregnskapet mente først og fremst at notekravene var for omfattende og at det ikke ble gjort nok for å ekskludere uvesentlig informasjon, imens brukerne mente at utarbeiderne kunne gjort mer for å bedre kommunikasjonen av relevant informasjon (IASB, 2013).

Dette leder oss til problemstilling som vi ønsker å besvare gjennom denne oppgaven:

Usikre tider øker nedskrivningsbehovet i regnskapet; gir dagens regler under IFRS et riktig bilde og god nok informasjon til regnskapsbrukerne?

1.1 Struktur

Oppgaven er lagt opp slik at vi først i kapittel 1 ønsker å gi en introduksjon av oppgaven og dens problemstilling. Videre opplyses det i dette kapittelet om oppgavens struktur, avgrensninger og metode. For å besvare oppgavens problemstilling mener vi det er viktig å starte med hvorfor vi har nedskrivningsregler, hvem regnskapsbrukerne er og hva de er opptatt av. Dette fremkommer i kapittel 2. Deretter er det selvsagt en forutsetning å forstå hvordan reglene er under det aktuelle regnskapsspråket IFRS. Dette gjennomgås i detalj i kapittel 3. I dette kapittelet tar vi for oss blant annet nedskrivningsindikatorer, gjenvinnbart beløp, virkelig verdi fratrukket salgsutgifter, bruksverdi, goodwill, innregning og måling av tap ved verdifall, reversering av tidligere verdifall og noteopplysningskrav. Vi forsøker i denne gjennomgangen å komme med eksempler som knytter reglene til oljeservicebransjen som vi har sett nærmere på i kapittel 5.

Når således det teoretiske grunnlaget er lagt, rettes oppgavens fokus i kapittel 4 mot områder der vi mener at det foreligger svakheter i forhold til dagens nedskrivningsregler. Vi mener det er viktig å ta for seg disse svakhetene før vi i kapittel 5 ser på hvilken noteinformasjon som gis i praksis. Dette mener vi er viktig ettersom vi tror at det vil gjøre oss i bedre stand til å vurdere informasjonen som gis. I kapittel 5 ser vi som sagt på hvilken noteinformasjon som gis i praksis. Dette gjøres ved å innhente årsrapporten til 15 selskap innen segmentene lete- og produksjonsboring, seismikk og offshore logistikk i oljeservicebransjen. Vi ser da blant annet på hvilket grunnlag gjenvinnbart beløp er beregnet ut ifra, hvilken diskonteringsrente og vekstfaktor som brukes, hvordan den fremtidige kontantstrømmen er estimert, om det er utarbeidet sensitivitetsanalyse, etc. Det er viktig å være klar over at selv om vi gjennom hele denne oppgaven omtaler utvalget vårt som selskap, er det i virkeligheten konsernets årsregnskap og ikke morselskapets årsregnskap vi ser på.

Hvorfor vi har valgt akkurat oljeservicebransjen og de tre segmentene lete- og produksjonsboring, seismikk og offshore logistikk fremkommer i punkt 1.3 og 5.1. Oppgaven avsluttes med en avsluttende drøfting i kapittel 6 der vi drøfter funnene vi har gjort, vurderer

de gjeldende nedskrivningsreglene og foreslår utbedringer av noteopplysningskravene i IAS 36.

1.3 Avgrensing i oppgaven

Som oppgavens problemstilling tilsier er det reglene under regnskapsspråket IFRS som er av interesse for denne oppgaven. Oppgaven avgrenses således til å bare gjelde dette regnskapsspråket. Videre åpner problemstillingen for at det kan stilles spørsmål til om dagens nedskrivningsregler gir et riktig bilde og god nok informasjon til brukerne. For å kunne ta stilling til dette er en nødt til å se på de aktuelle nedskrivningsreglene og hva som faktisk blir gjort i praksis. Oppgavens problemstilling åpner i utgangspunktet for at en kan velge hvilke som helst selskap for å kontrollere hvilken informasjon som gis i notene om nedskrivninger. Forutsetningen er selvsagt at selskapene har foretatt nedskrivninger i 2015 og/eller at de har balanseført goodwill og/eller andre immaterielle eiendeler i regnskapet. Ettersom vi vet at det er foretatt store nedskrivninger i 2015 hos selskap som er notert på Oslo Børs og listet på energiindeksen, og Oslo Børs nesten daglig mottar meldinger om nedskrivninger fra selskap med direkte tilknytning til oljebransjen, har vi valgt å avgrense oppgaven til selskap som er notert på Oslo Børs energiindeks og tilhører oljeservicebransjen, da først og fremst segmentene lete- og produksjonsboring, seismikk og offshore logistikk. Hvorfor vi har valgt oljeservicebransjen er først og fremst ettersom vi vet at det er foretatt store nedskrivninger i denne bransjen i 2015. Mer utfyllende om dette sammen med litt praktisk informasjon om bransjen fremkommer i punkt 1.3.1 under. Hvilke selskap vi har valgt å se nærmere på og hvorfor vi har valgt segmentene lete- og produksjonsboring, seismikk og offshore logistikk fremkommer i punkt 5.1.

1.3.1 Oljeservicebransjen

Oljeservicebransjen er en av de største næringene i Norge. Bransjen består av over 1 100 selskap som leverer ulike olje- og gassrelaterte tjenester og produkter til operatørselskap og andre selskap tilknyttet oljenæringen. Inntekter på NOK 506 milliarder og rundt 131 000 ansatte i 2014, sier alt om hvor viktig oljeservicebransjen er for det norske næringslivet. Årene 2010-2014 var preget av en fantastisk vekst i bransjen, med en økning på 42,8 % i inntektene og 22,4 % i antall ansatte, som følge av de enorme investeringene til operatørselskapene. Denne veksten viste seg likevel ikke å vare evig. I slutten av 2014 begynte nemlig oljeprisen å dale fra rundt 115 USD per oljefat i juni 2014 til rundt 50 USD

per oljefat i slutten av 2014. Dette resulterte i at operatørselskapene måtte kutte kostnader og følgelig «snøre igjen pengesekken», slik at det igjen ble mindre penger til oljeservicebransjen. Situasjonen ble ikke bedre i 2015 da oljeprisen holdt seg i intervallet 40-50 USD per oljefat (EY, 2016).

Noen kan nok hevde at de så nedturen komme, men for oljeservicebransjen generelt ble det lagt til grunn at den høye etterspørselen fra operatørselskapene ville fortsette. Dette resulterte i at det ble foretatt store investeringer i utstyr og eiendeler som blant annet skip og rigger. I tillegg ble staben av ansatte bygget opp. Da etterspørselen etter oljeserviceselskapenes tjenester og produkter dalte, oppstod det derfor en overflod av ansatte, rigger og skip (Melberg, 2016). Realiteten ble derfor at oljeserviceselskapene ble sittende med eiendeler som de hadde lite eller ingen tilknyttede inntekter til. I tillegg var eiendelene ikke så enkle å selge ettersom aktiviteten var dalende og det forelå en overflod. Dette sammen med at oljenedturen ikke ser ut til å få en snarlig bedring gjør oljeservicebransjen veldig utsatt for nedskrivninger. I oljeserviceanalysen som EY har gjennomført i 2016 fremkommer det at nedskrivningene innen oljeservicebransjen økte fra NOK 0,5 milliarder i 2013 til NOK 8,6 milliarder i 2014. Ettersom utsiktene ikke så noe lysere ut i 2015, snarere tvert i mot verre, har de børsnoterte oljeserviceforetakene vært tvunget til å foreta nedskrivninger også i 2015. Oljeservicebransjen er derfor en veldig interessant bransje for vår oppgave, da vi kan forvente nedskrivninger. Det at det foreligger nedskrivninger er som nevnt over en forutsetning for at vi skal kunne analysere om dagens nedskrivningsregler gir et riktig bilde og god nok informasjon til regnskapsbrukerne.

1.4 Metode

Formålet med dette avsnittet er å redegjøre kort for metoden som er brukt for å besvare oppgavens problemstilling, da først og fremst hvordan vi har innhentet den relevante informasjonen og hvordan denne er analysert. Som vi har nevnt flere andre steder er oppgavens primære studieobjekt selskaper som har foretatt nedskrivninger i 2015 og/eller har balanseført immaterielle eiendeler med ubestemt levetid, herunder goodwill. Det er tilfelle for en rekke selskap. For å gjøre utvalget lettere og mer sentrert har vi som nevnt i punkt 1.3 og 5.1 valgt å avgrense oss til oljeservicebransjen og segmentene lete- og produksjonsboring, seismikk og offshore logistikk ettersom vi kan forvente at selskapene som tilhører disse segmentene har gjennomført nedskrivninger i 2015 på grunn av oljebremsen. En kan lese mer detaljert om denne avgrensingen i punktene som vi har henvist til over.

Basert på de tre segmentene har vi valgt ut 15 børsnoterte selskap som har avlagt årsregnskapet for 2015 etter IFRS og som har foretatt nedskrivninger i 2015 og/eller har balanseført immaterielle eiendeler med ubestemt levetid, herunder goodwill. Selskapene er jevnt fordelt mellom de tre segmentene og har blitt tilfeldig valgt ved hjelp av Oljeserviceanalysen til EY for 2015 og Oslo Børs energiindeks. En kan lese mer detaljert om utvalget i punkt 5.1.4. Vi mener at 15 selskap er tilstrekkelig til at vi skal kunne få en indikasjon på om dagens regler under IFRS gir et riktig bilde og god nok informasjon til regnskapsbrukerne.

For de valgte selskapene har vi innhentet den godkjente årsrapporten for 2015 fra selskapets nettside eller direkte på Oslo Børs sin nettside (sekundærdata). Ettersom årsrapportene har blitt revidert og informasjonen er offentlig tilgjengelig, anses informasjonen i rapportene å være pålitelig. De ytterligere kildene vi har brukt som grunnlag for teoridelen i oppgaven kommer først og fremst fra anerkjente revisjonsselskap, Finanstilsynet og viktige personer i fagmiljøet, og anses derfor å være pålitelige.

Årsrapportene er brukt for å kontrollere hvilken informasjon som gis om nedskrivninger og den årlige nedskrivningstesten av goodwill i notene. Denne informasjonen fremkommer i hovedsak i prinsippnoten og notene som gjelder varige driftsmidler og immaterielle eiendeler, herunder goodwill. Vi tok først og fremst utgangspunkt i noteopplysningskravene i IAS 36 og så på de kravene som vi mener er viktigst og mest relevante i forhold til det å gi oss en indikasjon på om informasjonen som gis gir et riktig bilde og god nok informasjon til regnskapsbrukerne. Analysen ble delt i to slik at vi så på nedskrivning av eiendeler med bestemt levetid og den årlige nedskrivningstesten og eventuelle nedskrivninger av immaterielle eiendeler med ubestemt levetid, herunder goodwill, hver for seg. Det fremkommer av kapittel 5 hvilke forhold vi så på. Informasjonen som fremkom av de ulike årsrapportene ble sammenlignet og vurdert mot hverandre. Resultatet ble i mange tilfeller oppstilt i diagram for å få en bedre oversikt.

Vi vil presisere at vi bare har sett på en liten del av selskapene som har foretatt nedskrivninger i 2015 og/eller har balanseført immaterielle eiendeler med ubestemt levetid, herunder goodwill. Våre funn vil derfor bare være en indikasjon på om informasjonen som gis gir et riktig bilde og god nok informasjon til regnskapsbrukerne. Funnen kan ikke generaliseres til hele populasjonen da utvalget ikke er tatt på en måte som gjør det representativt for hele populasjonen.

2 Hvorfor har vi nedskrivningsregler?

Vi har nedskrivningsregler både for å forsikre oss om at eiendeler ikke nedskrives for mye og for å forsikre oss om at eiendeler ikke bokføres med enn høyere verdi enn hva som kan forsvares basert på virkelig verdi og fremtidig bruksverdi. For store nedskrivninger har vært og kan være et problem ved lederskifte i foretak. I slike tilfeller kan den nye ledelsen ønske å mørklegge arbeidet til den tidligere ledelsen ved å foreta store nedskrivninger av eiendelene slik at resultatet blir dårligere. Konsekvensene for senere år blir et uriktig bilde av foretakets finansielle stilling, ved at foretaket får lavere kostnader på grunn av mindre avskrivninger, og derfor et høyere resultat enn hva som ville vært tilfelle om nedskrivningene ikke hadde vært gjennomført. I tillegg opparbeider de seg en buffer som de kan bruke til å pynte på resultatet i senere år ved at nedskrivningene kan reverseres. På denne måten villedes regnskapsbrukerne til å tro at den nye ledelsen gjør en bedre jobb enn det som faktisk er tilfelle. Denne regnskapsteknikken er kjent som «big-bath accounting».

For å redusere omfanget av nedskrivninger under US GAAP, ble det på 90-tallet innført nye nedskrivningsregler som krevde at en skulle bruke udiskonterte kontantstrømmer istedenfor diskonterte kontantstrømmen i nedskrivningsvurderingen. Tilsvarende regler finnes ikke under IFRS der det benyttes diskonterte kontantstrømmer. Fokuset under IFRS fremstår som mer rettet mot å forsikre at eiendelene ikke bokføres med for høye verdier. Dette ser en fra nedskrivningsstandarden IAS 36 Verdifall på eiendeler, der det fremgår av IAS 36.1 at formålet med nedskrivningsreglene er å kontrollere at foretakets eiendeler ikke bokføres til en verdi som er høyere enn hva den ville vært om gjenvinnbart beløp hadde vært beregnet (høyeste av virkelig verdi fratrasket salgsutgifter og bruksverdi). Vi har derfor en situasjon der en kan få hyppigere nedskrivninger under IFRS enn US GAAP. Hvilke regler som er best vil nok avhenge av situasjon. I nedgangstider slik som nå, er det kanskje noen som hevder at reglene under IFRS er bedre enn USGAAP. Dette kan skyldes fokuset ved at eiendelene ikke skal bokføres til en høyere verdi enn hva som kan forsvares. Denne problemstillingen anses likevel å være utenfor formålet med denne oppgaven, og blir derfor ikke gått nærmere inn på.

2.1 Hva er regnskapsbrukerne opptatt av og hvem er de?

For regnskapsbrukerne er det viktig å få tilstrekkelig informasjon om nedskrivninger og eventuelle usikkerheter som måtte foreligge, slik at de selv kan sammenligne foretakets vurderinger med sine egne og vurdere påliteligheten av foretakets estimater. Vi kan ha en

situasjon der markedspris/bokført verdi (P/B) er lavere enn 1. Det tilsier at markedsprisen for selskapet er lavere enn den bokførte verdien. Markedet har i slike tilfeller priset inn en nedskrivning selv om selskapet ikke har bokført en nedskrivning i sitt regnskap. Slike situasjoner kan både skyldes at ledelsen er for optimistiske, men også at det foreligger informasjonsasymmetri. Ved informasjonsasymmetri sitter ledelsen på viktig informasjon som de ikke har vært i stand til å formidle til markedet på en tilstrekkelig måte. Hadde de klart det ville kanskje markedsprisen steget slik at den ble mer i samsvar med bokført verdi. Tilstrekkelig informasjon er derfor viktig.

Nedskrivningsreglene under IAS 36 kan fremstå som svært omfattende og komplekse. Det kreves derfor ytterst god kunnskap fra foretaket selv slik at de inkluderer den informasjonen som både er nødvendig og pålagt etter IFRS.

I en undersøkelse utført av EY i 2010 med navnet: «Meeting today's financial challenges, Impairment reporting: improving stakeholder confidence», ble det undersøkt hvordan flere aktører brukte nedskrivningsinformasjonen som ble oppgitt i notene. I denne undersøkelsen oppga 77 % av deltakerne at informasjonen ble brukt til beslutningsformål og flertallet mente den var svært nyttig ved vurdering av foretakets verdi (EY (2012) s. 153). Undersøkelsen viste i tillegg at det for brukerne var noe informasjon som var viktigere enn annen. Dette gjaldt omfanget av nedskrivningen i tillegg til en beskrivelse av de hendelser som førte til nedskrivningen, informasjon om ledelsens framtidsutsikter og en beskrivelse av forutsetningene. Siden undersøkelsen er fra 2010 kan det hende at dette har endret seg. Det tror vi likevel ikke er tilfelle ettersom dette fremdeles er viktig informasjon for brukerne dersom de skal kunne sammenligne foretakets vurderinger med sine egne.

Ser en på dagens usikre markedssituasjon, er det mange foretak som sliter med å få endene til å møtes. Aktiviteten er redusert og for en bransje som lete- og produksjonsboring foreligger det en overflod av borerigger i forhold til etterspørselen. Det har resultert i at både salgsverdien og den fremtidige bruksverdien for boreriggene har blitt redusert. Mange selskap i lete- og produksjonsboringbransjen har derfor vært nødt til å foreta nedskrivninger ettersom bokførte verdier ikke lenger kan forsvares. For at brukerne av regnskapet skal kunne avgjøre om de er enige i nedskrivningene som er foretatt er det viktig at det i årsrapporten for 2015 opplyses om blant annet omfanget av nedskrivningen, hendelsene som førte til nedskrivningen, ledelsens framtidsutsikter og forutsetningene som lå til grunn.

Hvilken informasjon regnskapsbrukerne er opptatt av vil også avhenge av hvem de er. Eksempel på regnskapsbrukere er analytikere, egenkapitalinvestorer, långivere/gjeldsinvestorer, leverandører, kunder og offentlige myndigheter. IASB anser gjelds- og egenkapitalinvestorene for å være de primære brukerne av regnskapet. Når de utarbeider regnskapsstandardene er det derfor disse to gruppene av regnskapsbrukere de fokuserer på. Da disse regnskapsbrukerne er viktigst for IASB, er det også de vi vil legge mest vekt på videre i oppgaven.

Egenkapitalinvestorene har ofte et ønske om å maksimere avkastningen og er derfor særs opptatt av informasjon som sier noe om hvordan ledelsen forvalter foretakets kapital, slik at de kan kontrollere at dette gjøres på en tilfredsstillende måte. I tillegg har de behov for informasjon som gjør dem i stand til å vurdere den fremtidige avkastningen til foretaket. Informasjon om foretaks nedskrivningsvurderinger er derfor viktig. Gjeldsinvestorene er opptatt av foretakets finansielle stilling for å vurdere om foretaket er i stand til å betjene et potensielt lån. For å vurdere foretakets finansielle stilling er de blant annet nødt til å vurdere om nedskrivningsvurderingene som er foretatt anses å være tilstrekkelige og korrekte.

3 Nedskrivningsreglene under IFRS

Under IFRS finnes det en egen regnskapsstandard for nedskrivninger, IAS 36 Verdifall på eiendeler. Av IAS 36.1 fremgår det at formålet med standarden er å fastsette de fremgangsmåter som et foretak skal anvende for å sikre at deres eiendeler ikke bokføres til en verdi som er høyere enn gjenvinnbare beløp, dvs. det høyeste av fremtidig bruksverdi og virkelig verdi fratrukket salgsutgifter. Standarden lister opp både fremgangsmåter og krav som selskapene må forholde seg til. Disse kravene knytter seg til identifikasjon av mulige verdifall på en eiendel, når gjenvinnbart beløp skal beregnes, hvordan en skal måle gjenvinnbart beløp, hvordan en skal innregne og måle tap ved verdifall, når en skal reversere et tap ved verdifall som allerede er innregnet og hvilke opplysninger som skal gis til brukerne av regnskapet (IAS 36.7). Alle disse kravene vil bli gjennomgått mer i detalj i det følgende.

Før vi går videre er det viktig å avgrense hvilke eiendeler standarden gjelder ettersom det foreligger en rekke unntak. Under har vi utarbeidet en tabell med utgangspunkt i IAS 36.2-36.5, slik at det skal være enklere å få en oversikt over standardens virkeområde.

Innenfor IAS 36	Utenfor IAS 36
Eiendom, anlegg og utstyr	Beholdninger (IAS 2)
Immaterielle eiendeler inkludert goodwill	Anleggskontrakter (IAS 11)
Finansielle eiendeler klassifisert som:	Utsatt skattefordel (IAS 12)
- Datterforetak	Eiendeler som følge av ytelser til ansatte (IAS 19)
- Tilknyttet foretak	Finansielle eiendeler (IAS 39)
- Felleskontrollert virksomhet	Investerings eiendom målt til virkelig verdi (IAS 40)
	Biologiske eiendeler (IAS 41)
	Forsikringskontrakter (IFRS 4)
	Anleggsmidler holdt for salg (IFRS 5)

Tabell 3-1 Oversikt over virkeområdet til IAS 36

3.1 Nedskrivningsindikatorer

Når det skal vurderes om det foreligger nedskrivningsindikatorer på en eiendel/KGE må en identifisere mulige verdifall. En eiendel/KGE har falt i verdi dersom gjenvinnbart beløp er lavere enn balanseført verdi. Et foretak har selv ansvar for å identifisere mulige verdifall, samt estimere eiendelens/KGE'ens gjenvinnbare beløp om det skulle foreligge indikasjoner på verdifall.

I følge IAS 36.12 foreligger det både eksterne og interne indikatorer på verdifall som et foretak minimum må ta hensyn til ved vurdering av verdifall. Vi har listet opp disse indikatorene i tabellen under:

Eksterne indikatorer	Interne indikatorer
- Indikasjoner på fall i eiendelens markedsverdi som er betydelig mer enn forventet som følge av normal bruk eller alder	- En eiendel er ukurant eller fysisk skadet
- Betydelig negativ innvirkning i foretakets teknologiske, markedsmessige, økonomiske eller juridiske omgivelser	- I løpet av perioden eller i nær fremtid vil det foreligge negative endringer i foretaket som vil påvirke eiendelens bruk eller forventet bruk
- Økte markedsrenter eller annen markedsmessig avkastning på investeringer	- Dokumentasjon fra intern rapportering som viser at eiendelens inntjening er eller vil bli lavere enn hva som var forventet
- Bokførte verdier av foretakets nettoeiendeler er høyere enn foretakets børsverdi	

Tabell 3-2 Eksterne og interne verdifallindikatorer

Det er viktig å merke seg at tabellen over ikke er uttømmende og at et foretak kan finne andre indikasjoner på at det foreligger verdifall i eiendelene/KGE'ene (IAS 36.13). Eksempler på nedskrivningsindikatorer i lete- og produksjonsboringsbransjen er blant annet lavere dagrater, utnyttelsesgrad og etterspørsel.

Som nevnt over er hovedregelen at gjenvinnbart beløp skal beregnes for en eiendel/KGE om det foreligger indikatorer på verdifall. Det finnes likevel et unntak fra dette kravet i IAS 36.99. Foretaket kan la være å utføre en ny beregning av gjenvinnbart beløp i det aktuelle året, og heller ta i bruk beregningen fra en tidligere periode dersom testen tidligere har vist god margin mellom gjenvinnbart beløp og balanseført verdi, samt at det foreligger særs liten sannsynlighet for at det vil være nødvendig med nedskrivning. For at en tidligere periodes

estimat skal kunne tas i bruk er det tre kriterier som må være oppfylt. Disse finner en ved å se på punkt 36.99 i standarden. Vi går ikke noe mer inn på dette ettersom det ikke vil være så relevant for oljeservicebransjen i disse nedgangstidene.

3.1.1 Hyppighet (av nedskrivningsvurdering)

Hvor ofte en eiendel/KGE skal testes for nedskrivning vil variere etter hvilken type eiendel det er snakk om. Nedenfor har vi laget en oversikt over kravene for hyppighet av nedskrivningsvurderinger for de ulike eiendelene:

Eiendel	Hyppighet
Goodwill og andre immaterielle eiendeler med ubestemt utnyttbar levetid og eiendeler ikke tilgjengelig for bruk.	<ul style="list-style-type: none">- Testes for indikasjoner på verdifall hvert år, eventuelt oftere om det skulle foreligge indikasjoner- Børsnoterte foretak skal vurdere indikasjoner for verdifall kvartalsvis. Ikke børsnoterte foretak kan gjøre det mindre hyppig
Eiendeler med bestemt utnyttbar levetid	<ul style="list-style-type: none">- Testes for verdifall om det foreligger indikasjoner- Børsnoterte foretak skal vurdere indikasjoner for verdifall kvartalsvis. Ikke børsnoterte foretak kan gjøre det mindre hyppig

Tabell 3-3 Hyppighet av nedskrivningsvurderinger for de ulike eiendelene (IAS 36.8-11, og EY (2012) s.121)

Goodwill og andre immaterielle eiendeler med ubestemt utnyttbar levetid og eiendeler som ikke er tilgjengelig for bruk, må testes for verdifall årlig, som nevnt i tabellen ovenfor. I følge IAS 36.11 er dette nødvendig på grunn av større usikkerhet rundt eiendelenes evne til å generere tilstrekkelige økonomiske fordeler i fremtiden, slik at den bokførte verdien kan forsvares.

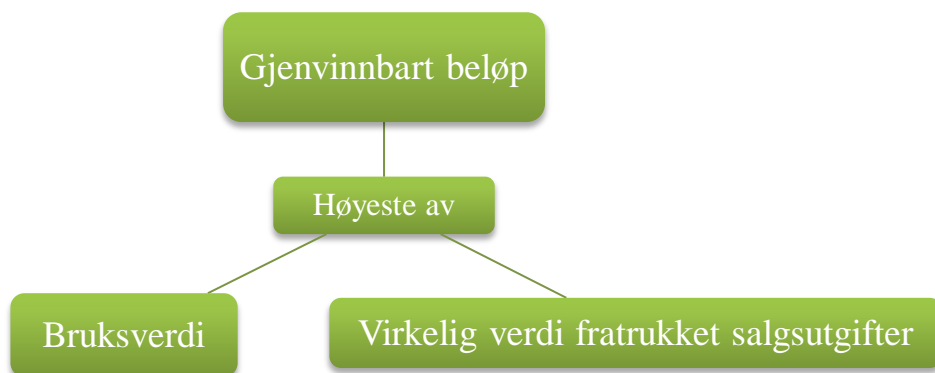
Selve nedskrivningstesten av goodwill og andre immaterielle eiendeler kan gjøres når som helst i løpet av regnskapsåret, men det forutsettes at testen blir utført til samme tidspunkt

hvert år (IAS 36.10). Om eiendelen/KGE'en blir testet for verdifall før rapportering, må det foretas en ny test dersom det foreligger indikasjoner på verdifall pr. årsslutt.

Vesentlighetsprinsippet får anvendelse på eiendeler/KGE'er hvor det foreligger indikatorer på verdifall som gjør dem utsatt for nedskrivningstesting (IAS 36.15). Et foretak behøver nødvendigvis ikke å foreta en ny estimering av eiendelens/KGE'ens gjenvinnbare beløp dersom gjenvinnbart beløp er høyere enn bokført verdi, så lenge det ikke har inntruffet hendelser som har utlignet forskjellen (IAS 36.15). Dette gjelder derimot ikke for goodwill og andre immaterielle eiendeler ettersom de må testes for verdifall hvert år uavhengig av om det foreligger indikatorer på verdifall.

3.2 Gjenvinnbart beløp

Definisjonen av gjenvinnbart beløp fremkommer av IAS 36.18 som «den høyeste verdi av en eiendels eller en kontantgenererende enhets virkelige verdi fratrasket salgsutgifter og dens bruksverdi».



Figur 3-1 Illustrasjon av fastsettelse av gjenvinnbart beløp

Av definisjonen over fremkommer det at gjenvinnbart beløp skal beregnes for hver enkelt eiendel. Dette er likevel ikke alltid mulig ettersom ikke alle eiendeler genererer uavhengige inngående kontantstrømmer slik at bruksverdien kan beregnes. Da må gjenvinnbart beløp beregnes for den kontantgenererende enheten som eiendelen tilhører (IAS 36.22). Hva som anses å være en kontantgenererende enhet kommer vi tilbake til i punkt 3.2.1. Det listes likevel opp to unntak for dette i IAS 36.22 dersom eiendelens virkelige verdi fratrasket salgsutgifter er høyere enn bokført verdi eller eiendelens bruksverdi kan estimeres til å være

nær dens virkelige verdi fratrasket avhendingsutgifter, og dette kan måles. Det er også viktig å merke seg at dersom det viser seg at enten bruksverdien eller den virkelige verdien fratrasket salgsutgifter er høyere enn bokført verdi, er det ikke nødvendig å foreta videre beregninger ettersom det ikke har funnet sted en verdiforringelse (IAS 36.19).

3.2.1 Kontantgenererende enhet

En kontantgenererende enhet (KGE) defineres i IAS 36.6 som «den minste identifiserbare gruppen av eiendeler som genererer inngående kontantstrømmer, og som i all vesentlighet er uavhengige av inngående kontantstrømmer fra andre eiendeler eller grupper av eiendeler». I tilfeller der en enkelt eiendel ikke genererer uavhengige inngående kontantstrømmer er det viktig at selskapet er i stand til å kunne identifisere det laveste nivået for den KGE'en med uavhengige inngående kontantstrømmer. Dette gjelder likevel ikke i en situasjon der gjenvinnbart beløp for eiendelen er basert på virkelig verdi fratrasket salgsutgifter (EY (2012) s. 123).

Identifiseringen av en KGE er vanskelig i praksis og bygger på skjønn, selskapsspesifikke faktorer og hvordan de inngående kontantstrømmene kan avgrenses. Vanskelighetene ved å identifisere en KGE har vi utdypet mer i punkt 4.1 under.

Hva som anses å være en KGE vil variere fra selskap til selskap og sier mye om hvordan selskapet styres. I IAS 36.69 listes det opp ulike faktorer som et foretak må ta hensyn til i sin vurdering av om inngående kontantstrømmer tilknyttet en eiendel/KGE er uavhengig av inngående kontantstrømmer fra andre eiendeler/KGE'er. Dette er faktorer som viser hvordan ledelsen følger opp og styrer driften – for eksempel etter produktlinje, virksomhetsområde eller geografisk plassering, og hvordan ledelsen fattet avgjørelser knyttet til kjøp, salg og nedleggelse av eiendeler og virksomheter. Eksempler på KGE'er kan være et helt selskap innenfor et konsern, en produktlinje, et segment, en enkelt rigg, et skip eller en avdeling. Under har vi inkludert ett eksempel på hvordan en KGE kan avgrenses innenfor segmentet seismikk i oljeservicebransjen.

Eksempel 1 Identifisering av en KGE

Et selskap innenfor segmentet seismikk eier flere seismikkskip med tilhørende utstyr til bruk i sin drift som omhandler innsamling av seismiske data. Det seismiske utstyret og seismikkskipene har ulike levetider og er derfor identifisert som uavhengige eiendeler. Det seismiske utstyret er spesialtilpasset det tilhørende seismikkskipet og kan derfor ikke selges separat. Eiendelene genererer heller ikke uavhengige kontantstrømmer hver for seg. Kontantstrømmene knytter seg utelukkende til hvert enkelt skip og de ulike oppdragene som hvert skip har. Det er derfor ikke mulig for selskapet å estimere gjenvinnbart beløp for det seismiske utstyret og seismikkskipene hver for seg. Selskapet er derfor nødt til å estimere gjenvinnbart beløp for den kontantgenererende enheten som i dette tilfellet er seismikkskipet med alt av tilhørende utstyr i sin helhet.

Når en KGE først er identifisert skal den identifiseres på samme måte også i påfølgende perioder, med mindre det foreligger endringer som tilsier at den KGE'en bør endres (IAS 36.72). Det er med andre ord viktig med kontinuitet.

3.3 Virkelig verdi fratrukket salgsutgifter

Fra IAS 36.6 fremkommer definisjonen av virkelig verdi som følger: «Virkelig verdi er den prisen som ville blitt oppnådd ved salg av en eiendel eller betalt for overføring av en forpliktelse i en velordnet transaksjon mellom markedsdeltakere på måletidspunktet».

Salgsutgifter kan eksempelvis være avgifter i forbindelse med transaksjonen, juridisk bistand, utgifter som oppstår ved fjerning av eiendelen, og utgifter som oppstår ved å bringe eiendelen klar for salg.

Ved beregning av gjenvinnbart beløp blir virkelig verdi fratrukket salgsutgifter gjeldende om den overstiger bruksverdien til eiendelen. Dersom det er tilfellet vil det være en indikator på at foretaket bør foretrekke salg av eiendelen fremfor fortsatt bruk.

For vurdering og verdsettelse av virkelig verdi benyttes det en egen standard, IFRS 13 Måling av virkelig verdi. Denne standarden lister opp et trenivåshierarki som skal anvendes i prioritert rekkefølge ved vurdering av virkelig verdi (IFRS 13.72-90):

- Nivå 1 – Observerbare priser i et aktivt marked for identiske eiendeler eller forpliktelser (IFRS 13.76). Prisene må være tilgjengelige på verdsettelsestidspunktet. Dette gir den mest pålitelige verdsettelsen og skal tas i bruk så fremt prisen er tilgjengelig. Det er hovedmarkedet for eiendelen eller forpliktelsen som skal benyttes (f.eks. børsen) eller det mest fordelaktige markedet. Om det ikke foreligger et aktivt marked må følgende vurderes:
- Nivå 2 – Priser som ikke omfatter noterte priser etter nivå 1, samt priser som er observerbare for eiendelen eller forpliktelsen, enten om det er indirekte eller direkte (IFRS 13.81). Foreligger ikke dette må følgende vurderes:
- Nivå 3 – Ikke-observerbare inndata for eiendelen eller forpliktelsen skal benyttes, såfremt observerbare inndata ikke er tilgjengelig (IFRS 13.86-87). Den iboende usikkerheten er størst ved slike estimater. Foretaket skal benytte den beste informasjon som er tilgjengelig ved utarbeidelse av ikke-observerbare inndata. De kan benytte egne inndata, men om det viser seg at andre markedsdeltakere benytter annen inndata må dette justeres (IFRS 13.89).

En metode for å beregne virkelig verdi fratrukket salgsutgifter er den diskonterte kontantstrømmodellen. Denne metoden tilhører i de fleste tilfeller nivå 3. Ved benyttelse av den diskonterte kontantstrømmodellen er det viktig at beregningen av virkelig verdi reflekterer alle fremtidige hendelser som kan påvirke den forventede kontantstrømmen for en markedsaktør som er i besittelse av eiendelen. Det er også viktig at antakelser om markedet er basert på nåværende data så fremt det ikke foreligger indikasjoner på at den nåværende situasjonen vil forandres, og at det er forutsetningene til markedsaktørene som legges til grunn.

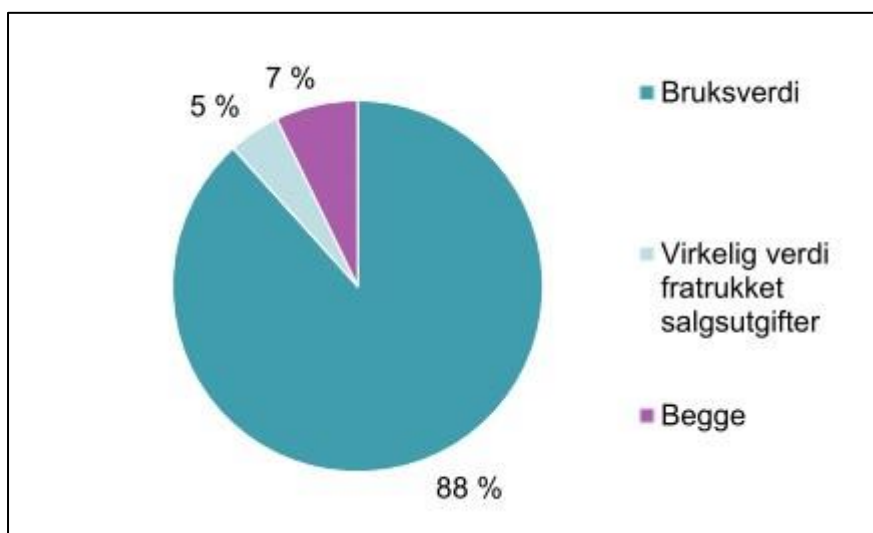
I oljeservicebransjen er det flere selskap som opplyser at det er vanskelig å beregne virkelig verdi fratrukket salgsutgifter i praksis. Dette kan skyldes dagens usikre markedssituasjon eller at det ikke foreligger observerbare salgsverdier og/eller aktive markeder, som gjør at selskapene blir varsomme med å benytte virkelig verdi og heller velger å benytte bruksverdi. Det foreligger likevel noen selskap som velger å benytte virkelig verdi. Av de selskapene vi har undersøkt som benyttet virkelig verdi, tok alle i bruk uavhengige megleranslag i sine beregninger. Det gjør at vi kan plassere dem inn under nivå 2 i hierarkiet.

Revisjonsselskapet KPMG AS gjennomførte i 2015 en praksisundersøkelse der de gjennomgikk årsrapporten for 2014 til 143 selskaper på Oslo Børs/Oslo Axess. Undersøkelsen

viste at bare 5 % av selskapene benyttet virkelig verdi fratrullet salgsgifter som gjenvinnbart beløp i nedskrivningsvurderingen (Pettersen, L.I., 2015). Den lave prosentandelen gjør at vi forventer at svært få av de selskapene vi har sett nærmere på i kapittel 5 benytter virkelig verdi fratrullet salgsgifter som grunnlag for gjenvinnbart beløp i sin nedskrivningsvurdering.

3.4 Bruksverdi

Bruksverdi defineres i IAS 36.6 som «nåverdien av fremtidige kontantstrømmer som forventes å oppstå av en eiendel eller en kontantgenererende enhet», og er det klart mest brukte grunnlaget for gjenvinnbart beløp. Dette fremgår blant annet av praksisundersøkelsen som ble gjennomført av KPMG AS i 2015 (se over). Av de 143 selskapene hadde 111 selskaper oppgitt grunnlaget for gjenvinnbart beløp og 88 % av dem benyttet bruksverdi (Pettersen, L.I., 2015).



Figur 3-2 Diagram hentet fra praksisundersøkelse gjennomført av KPMG i 2015 der årsrapporten for 2014 til 143 selskaper ble gjennomgått for å kontrollere hvilket grunnlag som ble benyttet for gjenvinnbart beløp. Viser fordelingen mellom bruksverdi, virkelig verdi fratrullet salgsgifter og begge deler (Pettersen, L.I., 2015).

Enkelt forklart beregnes bruksverdien ved å estimere fremtidige kontantstrømmer og neddiskontere disse med en diskonteringsrente som skal reflektere pengers tidsverdi og eiendelens/KGE'ens særskilte risiko (IAS 36.55). Ved denne beregningen er det viktig å være klar over at det er eiendelen/KGE'en i dens nåværende stand som danner grunnlaget for beregningen (IAS 36.44). Det betyr at en skal se bort i fra økte kontantstrømmer som følge av fremtidige omstruktureringer eller lignende, som ikke er vedtatt. Dette er handlinger som endrer omfanget av virksomheten eller måten den drives på (IAS 36.46).

Vedlikeholdsinvesteringer som gjøres for å opprettholde eiendelen/KGE'en til dagens nivå skal likevel tas hensyn til (IAS 36.49).

3.4.1 Fremtidige kontantstrømmer

Kontantstrømmene skal bygge på selskapets egne forutsetninger og kan derfor avvike fra markedsbaserte forutsetninger på armlengdes avstand (IAS 36.53A). Hva selskapene må gjøre, hva som kan inkluderes og hva som skal utelukkes listes opp i punktene IAS 36.33-36.54. For det første er det viktig at de fremtidige kontantstrømmene bygger på ledelsens beste estimat. Det er da tale om netto kontantstrømmer ved fortsatt bruk av eiendelen/KGE'en og en eventuell forventet salgsverdi i armlengdes avstand med fratrekk for salgskostnader, dersom det forventes at eiendelen/KGE'en er i salgbar stand på avhendingstidspunktet (IAS 36.39). Det opplyses her eksplisitt i IAS 36.33 at ekstern dokumentasjon skal tillegges størst vekt. Det betyr at ledelsens beste estimat bør være i samsvar med analytikernes/ekspertenes forventninger til utviklingen i bransjen og markedet. For det andre må de fremtidige kontantstrømmene bygge på de siste ledelsesgodkjente finansielle budsjetter/prognoser. Dersom disse skulle inkludere forventede fremtidige omstruktureringer må de fremtidige følgene av disse ekskluderes, ref. punkt 3.4. I tillegg skal heller ikke finansieringskostnader eller inn- og utbetalinger tilknyttet inntektsskatt inkluderes (IAS 36.50). For å unngå at noen kontantstrømmer tas med to ganger må finansielle eiendeler som fordringer og forpliktelser som gjeld, pensjoner og avsetninger ekskluderes (IAS 36.43). Dette betyr at det er kontantstrømmen før skatt som skal benyttes (IAS 36.51). For det tredje skal den fremtidige kontantstrømmen deles inn i to ulike perioder; eksplisitt fremtidig prognoseperiode og ekstrapoleringsperiode.

Det kan være lett for ledelsen å være litt for optimistiske med tanke på selskapets framtidsutsikter. I regnskapsspråket kalles dette for «hockey stick» forutsetninger (for mer informasjon om dette se punkt 4.5). Det er derfor inkludert et krav til ledelsen i IAS 36.34 for å begrense disse optimistiske vurderingene. Dette kravet går ut på at ledelsen må sammenligne tidligere estimerte kontantstrømmer mot hva de faktiske kontantstrømmene ble og forklare eventuelle differanser. Denne undersøkelsen skal hjelpe dem med å estimere fremtidige kontantstrømmer og gi dem et innblikk i tidligere prognosekvalitet. Dersom de estimerte fremtidige kontantstrømmene avviker fra tidligere erfaringer må dette redegjøres for. Det kan for eksempel skyldes endringer i bransjen/markedet ved at nye konkurrenter har kommet inn og ført til sterkere konkurranse, teknologisk utvikling eller økt etterspørsel.

Dersom dette er tilfellet vil det ikke være riktig å bruke historiske erfaringer som grunnlag. Her kan det dras en parallell til dagens situasjon i oljesektoren og alle bransjene som er tilknyttet denne. Den enorme nedgangen i oljeprisen har endret markedet og gjort at historiske erfaringer ikke lenger kan brukes i like stor grad for å forutse fremtiden. Det er da viktig å bruke andre kilder som f.eks. eksterne markedsanalyser for å estimere de fremtidige kontantstrømmene. Uansett hvordan situasjonen er, er det viktig at de estimerte fremtidige kontantstrømmene bygger på dokumenterbare og rimelige forutsetninger slik at det er mulig i ettertid å forstå hvordan ledelsen har tenkt når de ble estimert.

3.4.1.1 Prognoseperioden

For å fastsette nåverdien til de årlige kontantstrømmene i prognoseperioden diskonteres de med den beregnede diskonteringsrenten, som vi kommer nærmere innpå senere. Lengden på prognoseperioden skal i utgangspunktet ikke overstige 5 år, med mindre ledelsen kan godtgjøre at kontantstrømmene for en lenger periode er pålitelige og at selskapets historiske prognosekvalitet har vært god (IAS 36.33 b og 36.35). Årsaken til dette er at det kan være vanskelig i praksis å estimere fremtidige kontantstrømmer for en periode lenger enn 5 år frem i tid. Det kan også tenkes at 5 år i mange tilfeller er for langt frem i tid og at ledelsen bare er i stand til å estimere fremtidige kontantstrømmer for de neste to årene. Dette kan være tilfelle i bransjer der det historisk har vært store svingninger eller i nedgangstider som finanskrisen. I kjølevannet av finanskrisen (2010) gjennomførte EY en internasjonal undersøkelse kalt «Meeting today's financial challenges; Impairment reporting». I denne undersøkelsen fremkom det at 91 % av de spurte synes det var vanskelig å estimere kontantstrømmer utover en periode på 12-18 måneder frem i tid (EY (2012) s. 141).

3.4.1.2 Ekstrapoleringsperioden

Ekstrapoleringsperioden kalles også for terminalverdiperioden. Terminalverdien er summen av en «normalisert», evigvarende kontantstrøm (EY (2012) s. 138). Med unntak av goodwill og noen immaterielle eiendeler har de fleste eiendeler ikke evigvarende levetid. I terminalverdien for eiendeler med begrenset levetid er det derfor de resterende årene av levetiden etter prognoseperioden som inkluderes. Når en beregner terminalverdien bruker en kontantstrømmen for det siste året i prognoseperioden som grunnlag da denne er godkjent av ledelsen og skal bygge på dokumenterbare og rimelige forutsetninger. Kontantstrømmen for det siste året i prognoseperioden framskrives så for den resterende levetiden ved hjelp av en vekstrate som helst skal være stabil eller fallende. Det er tillatt med stigende vekstrate, men da

må ledelsen godtgjøre at det er rimelig og dokumenterbart. Standarden setter likevel en øvre grense for vekstraten ved at den ikke bør overstige gjennomsnittlig vekstrate for produkt, bransje og land der foretaket opererer (IAS 36.33 c). Årsaken til dette er at det vil være vanskelig for et foretak å opprettholde overnormal avkastning (superprofitt) over lengre tid da det er sannsynlig at gunstige forhold vil tiltrekke seg flere konkurrenter slik at det blir større konkurranse og derfor begrenset vekst (IAS 36.37). Forskningen på dette området tilsier det samme. Det er ikke naturlig på lenger sikt at et selskap vokser raskere enn den generelle økonomien (EY (2012) s. 141). Til nå har vi bare beskrevet hvor høy vekstraten kan være, men det er også verdt å nevne at den kan være negativ eller null avhengig av forholdene foretaket opererer i (IAS 36.36).

Når kontantstrømmen er framskrevet ved hjelp av valgt vekstrate må en neddiskontere de årlige kontantstrømmene med den beregnede diskonteringsrenten for å finne nåverdien av terminalverdien. Denne legges så til nåverdien av prognoseperioden slik at summen blir bruksverdien for eiendelen/KGE'en. For immaterielle eiendeler med ubegrenset levetid, herunder goodwill, kan en benytte Gordons formel for å beregne terminalverdien. Prinsippet er det samme, bare at en da forutsetter en evigvarende kontantstrøm slik at en ikke behøver å neddiskontere hver av de årlige kontantstrømmene slik som beskrevet ovenfor. Enkelt forklart tar en kontantstrømmen for det siste året i prognoseperioden og dividerer på avkastningskravet (diskonteringsrenten) fratrasket en eventuell vekstrate. Terminalverdien en da får må neddiskonteres med diskonteringsrenten for å finne nåverdien. Bruksverdien finnes deretter på samme måte som for eiendeler med begrenset levetid. Oppstilt blir Gordons formel som følger:

$$Tv = \frac{KS}{(r - g)}$$

Tv = terminalverdi

KS = kontantstrøm

r = avkastningskravet (diskonteringsrenten)

g = vekstrate

Det er viktig at et foretak foretar en nøye vurdering av kontantstrømmen som brukes i ekstrapoleringsperioden ettersom den ofte utgjør en betydelig del av bruksverdien for en eiendel/KGE. I og med den betydelige delen blir terminalverdien veldig bestemmende for

bruksverdien. Dette betyr også at bruksverdien er veldig sensitiv overfor endringer i kontantstrømmen. Vi kan tenke oss følgende eksempel:

Eksempel 2 Terminalverdi og endret kontantstrøm

Selskap X har en eiendel med gjenværende levetid på 15 år, der 10 av årene inngår i ekstrapoleringsperioden. Forventet kontantstrøm i år 5 er 1 000 og det forventes en årlig vekst på 2 %. Avkastningskravet er 5 %. Basert på denne informasjonen er nåverdien av terminalverdien 6 704.

Dersom en derimot antar at forventet kontantstrøm i år 5 er 800, men lar de resterende forutsetningene være like, blir nåverdien av terminalverdien 5 362. Dette er en reduksjon i terminalverdien på 1 342. Gitt at bruksverdien var 10 000 i første tilfelle tilsvarer det en reduksjon på ca. 13 %.

Dette eksempelet viser hvor sårbar bruksverdien er overfor endringer i kontantstrømmen i ekstrapoleringsperioden og at det knytter seg en betydelig risiko til terminalverdien når en skal kalkulere bruksverdien til en eiendel/KGE. Dess lenger frem i tid en er, dess vanskeligere er det å estimere kontantstrømmene. Det kan derfor tenkes at det kan være lurt å bruke ulike vekstfaktorer i ekstrapoleringsperioden. Dersom prognoseperioden for eksempel er på 3 år kan en ha en nominell vekst på 3 % de første 2 årene (frem til 5 år), og deretter nedjustere den nominelle veksten til 2 % for den resterende levetiden. Vekstfaktorene som selskapet bruker må uansett være dokumenterbare og rimelige.

3.4.1.3 Scenarioanalyser

Når bruksverdien for en eiendel/KGE beregnes er det et krav i IAS 36.30b om at dersom det er en mulighet for at det kan fremkomme variasjoner i beløp eller tidsplan for de fremtidige kontantstrømmene, skal dette gjenspeiles i beregningen. Som følge av dette kravet er ledelsen nødt til å ta i betraktning de negative forholdene som kan inntreffe. I vedlegg A i IAS 36 fremkommer det to ulike metoder som kan benyttes for å gjenspeile de forventede variasjonene i de fremtidige kontantstrømmene; «Tradisjonell metode» og «Metode for forventet kontantstrøm». I den tradisjonelle metoden forutsetter en at diskonteringsrenten tar høyde for forventninger om ulike kontantstrømmer, og derfor benyttes en enkelt, mest sannsynlig kontantstrøm (IAS 36.A4). Metoden for forventet kontantstrøm bruker derimot

alle forventninger om mulige kontantstrømmer til å fastsette den endelige kontantstrømmen (IAS 36.A7). Det betyr at om en forventer at det er 20 % sannsynlighet for at kontantstrømmen blir 200, 50 % at den blir 400 og 30 % at den blir 600, blir den forventede kontantstrømmen 420. Ved hjelp av denne metoden kan en også beregne inn og dermed ta høyde for variasjoner i tidsplanen når en estimerer de fremtidige kontantstrømmene (IAS 36.A8). Standarden setter ikke noe krav til hvor mange kontantstrømsscenarioer en bør ha med i en slik beregning ettersom det avhenger av en kost-/nytte betraktning (IAS 36.A12). Revisjonsselskapet EY anbefaler likevel at en som minimum bør ha 2 scenarioer, der det ene scenarioet bør representere beste estimat på fremtidig kontantstrøm, imens det andre bør representere følgene av at en eller flere negative hendelser som en mener er sannsynlig at kan inntreffe, faktisk inntreffer (EY (2012) s. 144). Det er da viktig at det mer negative scenarioet faktisk tar høyde for de følgende det vil få dersom en eller flere rimelige negative hendelser inntreffer. Det å ta høyde for flere scenarioer er spesielt viktig for foretak i oljeservicebransjen i disse usikre tidene, ettersom det kan være vanskelig for dem å forutse hvordan markedet vil utvikle seg i fremtiden og hvor lang tid det vil ta før markedet har stabilisert seg. Sistnevnte er det mange som uttaler seg om i nettavisene, og en ser at forventningene spriker mellom hvor lang tid ekspertene/selskapene/analytikerne tror det vil ta før oljemarkedet har stabilisert seg. Noen er veldig optimistiske, imens andre er det stikk motsatte.

Basert på erfaringer kan EY informere om at det mer negative scenarioet ofte bare avviker marginalt fra beste estimat (EY (2012) s. 144). Når kontantstrømsscenarioene er fastsatt må de vektes. Det er viktig at denne vektingen er nøye gjennomtenkt, samt fornuftig og rimelig. Uansett hvilken av metodene som velges er det den forventede nåverdien av de fremtidige kontantstrømmene, dvs. det veide gjennomsnittet av alle mulige utfall, som skal gjenspeiles i resultatet (IAS 36.32).

3.4.1.4 Kontantstrømmer i utenlandsk valuta

Vi lever i et globalt samfunn der det er normalt med transaksjoner over landegrensene. Det resulterer i at mange foretak har kontantstrømmer i flere valutaer. Slik er det også for mange av foretakene i oljeservicebransjen. Et eksempel er at dagraten for borerigger ofte avtales i USD. Etter IAS 36.54 skal en estimere de fremtidige kontantstrømmene i den valutaen de blir generert i. Diskonteringsrenten må da også være tilknyttet den aktuelle valutaen. Da nedskrivningsvurderinger skal gjøres i funksjonell valuta må de neddiskonterte kontantstrømmene omregnes ved hjelp av dagskurs på beregningsdagen.

3.4.2 Diskonteringsrenten

Over har vi flere ganger nevnt at den fremtidige kontantstrømmen må neddiskonteres med en diskonteringsrente som fastsettes av ledelsen (også kalt avkastningskravet). Denne diskonteringsrenten skal være før skatt og må reflektere pengers tidsverdi og eiendelens/KGE'ens særskilte risiko (IAS 36.55). Det er likevel bare den særskilte risikoen som ikke er hensyntatt i de fremtidige kontantstrømmene som skal reflekteres i diskonteringsrenten. I IAS 36.56 er diskonteringsrenten også beskrevet som «den avkastning investorer ville kreve dersom de skulle velge en investering som med hensyn til beløp, tidspunkter og risikoprofil ville generere kontantstrømmer som tilsvarer de kontantstrømmene foretaket forventer å oppnå for eiendelen». Med andre ord en industri- og eiendelsspesifikk markedsrente som må fastsettes for hver enkelt eiendel/KGE. I tillegg er det viktig at den bygger på de samme forutsetningene som ble brukt for å estimere de fremtidige kontantstrømmene. Et eksempel på dette er at diskonteringsrenten bør fastsettes med grunnlag i samme tidsperspektiv. Finanstilsynet kommenterte denne problemstillingen ved deres kontroll av den finansielle rapporteringen til oljeserviceselskapet Fred Olsen Energy ASA for 2014. I brevet til styret datert 3. februar 2016 påpeker Finanstilsynet at det ikke er samsvar mellom løpetiden til pengemarkedsrenten/den risikofrie renten og lengden på kontantstrømmene. Fred Olsen Energy ASA har en gjennomsnittlig kontantstrøm på 11 år og burde derfor bruke 10 års US swap (pengemarkedsrenten) og 10 års US Treasury (risikofri rente), istedenfor tilsvarende renter for 30 år.

3.4.2.1 Gjennomsnittlig kapitalkostnad (WACC)

Utgangspunktet for diskonteringsrenten skal etter IAS 36.A17 være foretakets gjennomsnittlige kapitalkostnad (WACC), foretakets marginale lånerente eller andre lånerenter i markedet. I praksis er det likevel ofte slik at den marginale lånerenten eller andre lånerenter i markedet ikke er observerbare størrelser og at utgangspunktet for diskonteringsrenten derfor blir WACC («Weighted Average Cost of Capital»). WACC er, sagt med andre ord, avkastningskravet til totalkapitalen og den metoden som blir brukt mest i praksis for å fastsette diskonteringsrenten (EY (2012) s. 147). Som en ser under i punktene 5.2.1.1.1 og 5.3.2.5 oppgir den største andelen av selskapene vi har sett på som tilhører oljeservicebransjen at de bruker metoden WACC for å fastsette diskonteringsrenten.

Hvordan en skal beregne WACC er likevel ikke rett frem, og en vil nok aldri helt klare å beregne en teoretisk korrekt WACC, ettersom det foreligger veldig mye akademisk litteratur

på området, men ingen fasitsvar. Det som likevel er fastsatt er at WACC skal være et veid gjennomsnitt av et foretaks egenkapital- og gjeldsavkastningskrav. På denne måten gjenspeiler WACC minimumsavkastningen til en eiendel/KGE for å tilfredsstille avkastningskravene til både långiverne og egenkapitalinvestorene, som er de to viktigste brukerne av regnskapet (se punkt 2.1). Komponentene gjeldsandel, gjeldskostnad etter skatt, egenkapital og egenkapitalavkastningskrav, må derfor fastsettes for å kunne beregne WACC for den enkelte eiendel/KGE. Satt opp som en matematisk formel blir formelen for å beregne WACC som følger:

$$WACC = (R_g \times (G/G+E)) + (R_e \times (E/G+E))$$

R_g = gjeldskostnad/gjeldsavkastningskrav

G = gjeld

E = egenkapital

R_e = egenkapitalkostnad/egenkapitalavkastningskrav

3.4.2.1.1 Gjeldskostnad

Gjeldskostnaden/gjeldsavkastningskravet tilsvarer den renten en markedsaktør hadde vært villig til å betale for å låne penger på datoen for nedskrivningstesten. Renten må fastsettes i alle beregninger av den gjennomsnittlige kapitalkostnaden selv om foretaket ikke behøver ytterligere finansiering eller har behov for å nedbetale allerede eksisterende gjeld. Å fastsette denne komponenten er likevel ikke den vanskeligste delen ettersom kravet til avkastning på gjeldsfinansiering ofte er observerbart i markedet. Det enkleste tilfellet har vi dersom et foretak har gjeldsinstrumenter som omsettes i et aktivt marked, ettersom markedsprisen/-renten da kan brukes direkte for å fastsette gjeldskostnaden. Det er likevel slik at de fleste foretak ikke har notert gjeld og at det derfor må brukes andre metoder for å fastsette gjeldskostnaden. En mye brukt metode i slike tilfeller er å benytte renten til langsiktige statsobligasjoner i den staten foretaket opererer, også kalt risikofri rente, som utgangspunkt. Det er da viktig at de langsiktige statsobligasjonene er av samme tidshorisont som levetiden til den aktuelle eiendelen/KGE'en som vurderes for nedskrivning. Denne viktigheten fremkommer både i Finanstilsynets brev til styret i Kongsberg Automotive Holding AS datert 9. juli 2010, tilknyttet deres kontroll av den finansielle rapporteringen til selskapet for 2008, og i Finanstilsynets kontroll av den finansielle rapporteringen til Fred Olsen Energy ASA for 2014 (se punkt 3.4.2).

Til den risikofrie renten må det tillegges et risikopåslag som er tilpasset markedet som foretaket opererer i. Det vil si det påslaget som f.eks. en bank hadde krevd for å gi tilsvarende lån til et foretak i samme bransje og med samme risikoprofil. Hvor stort risikopåslaget skal være er en vurderingssak og avhenger av hvor kredittverdig foretaket og bransjen som foretaket opererer i anses å være. Dersom et foretak nettopp har tatt opp et nytt banklån kan renten som ble avtalt for dette lånet benyttes, da det er bevis på det nåværende avkastningskravet som kreves av långiverne. Er det derimot en stund siden lånet ble tatt opp, kan forhold som ble lagt til grunn for låneopptaket ha endret seg, slik at foretaket ikke ville ha oppnådd den samme renten dersom nytt lån ble tatt opp. Renten på et foretaks eldre lån kan derfor ikke benyttes som utgangspunkt.

3.4.2.1.2 Egenkapitalkostnad

Egenkapitalkostnaden/egenkapitalavkastningskravet er den vanskeligste komponenten å fastsette når en skal beregne den gjennomsnittlige kapitalkostnaden. En av årsakene til dette er at egenkapitalavkastningskravet består av flere parametere som alle må fastsettes før egenkapitalavkastningskravet kan beregnes. I tillegg vanskeliggjøres beregningen av at ulike aksjonærer krever ulik avkastning avhengig av risikoen de mener er tilknyttet investeringen. Aksjonærer vil i de fleste tilfeller kreve en høyere avkastning enn de som tilbyr gjeldsfinansiering, ettersom aksjonærene stiller sist i rekken når det kommer til tilbakebetaling av innskutt kapital og fordi det ikke foreligger noen sikkerhet for deres investering. Aksjonærenes avkastning på investert kapital avhenger av at det årlig utbetales utbytte som igjen avhenger av årets resultat og foretakets finansielle stilling. Det er derfor ikke en selvfølge at det årlig blir utbetalt utbytte. Denne usikkerheten/risikoen må det derfor tas høyde for i egenkapitalavkastningskravet.

Det finnes ulike typer modeller som kan benyttes for å beregne egenkapitalavkastningskravet. Felles for dem er at de består av parameterne risikofri rente, selskapets egenkapitalbeta og markedsrisikopremie. Navnene på tre av disse modellene er kapitalverdimodellen eller CAPM (The Capital Asset Pricing Model), arbitrasjemodellen (APT) og multifaktormodellen (EY (2012) s. 149). Av disse er CAPM den modellen som benyttes av de fleste foretak, ettersom denne modellen anses å være mest praktisk håndterbar. Som en ser under i punktene 5.2.1.1.1 og 5.3.2.5 er det ikke så mange av selskapene vi har sett på i oljeservicebransjen som oppgir hvordan egenkapitalavkastningskravet er beregnet. For de som likevel har gjort det fremgår det at CAMP er benyttet. Ingen av de andre modellene som vi har nevnt over, er nevnt i

årsrapportene. Vi vil i det følgende ikke gå noe nærmere inn på de to andre modellene som er nevnt over ettersom det ikke er så normalt å bruke dem i praksis. CAPM formelen for egenkapitalavkastningskravet er som følger:

$$R_e = RR + \beta(FM - RR)$$

R_e = egenkapitalkostnad/egenkapitalavkastningskrav

RR = risikofri rente

β = selskapets egenkapitalbeta

FM = forventet markedsavkastning (avkastning på en markedsportefølje)

$(FM - RR)$ = markedsrisikopremie

Risikofri rente

Den risikofrie renten i egenkapitalavkastningskravet bør tilsvare den risikofrie renten som er brukt i gjeldskostnaden. Som nevnt over under gjeldskostnad tilsvarende denne renten til langsiktige statsobligasjoner av samme tidshorisont som levetiden til den aktuelle eiendelen/KGE'en som vurderes for nedskrivning. Selv om langsiktige statsobligasjoner er normalen finnes det også tilfeller der det er mulig for et foretak å benytte renten til selskapsobligasjoner som utgangspunkt for den risikofrie renten. Dette er i situasjoner der et foretak opererer i en krets med et dypt marked for høykvalitets selskapsobligasjoner (BDO (2013) s. 41).

Egenkapitalbeta

Selskapets egenkapitalbeta er et mål på et foretaks systematiske risiko tilknyttet størrelsen og retningen på bevegelsene i aksjekursen sammenlignet med bevegelsene i aksjekursene i markedet generelt. Så lenge beta er større enn 0 betyr det at bevegelser i aksjekursen til foretaket skjer i samme retning som for markedet generelt. Forskjellen ligger i størrelsen på bevegelsene. Er beta større enn 1 tilsier det at bevegelsen i aksjekursen er større enn for markedet generelt, mens beta mindre enn 1 tilsier mindre bevegelse enn for markedet generelt. Er beta derimot 0 eller negativ betyr det at bevegelsen i aksjekursen er ukorrelet med bevegelsen i markedet generelt (0) eller bevegelsene går i motsatt retning (negativ). Betaverdien som benyttes i beregningen av egenkapitalavkastningskravet er ofte en gjennomsnittlig betaverdi for en sammenlignbar gruppe med foretak, og ikke bare for det enkelte foretak. Grunnen til dette er at det er en praktisk metode som reduserer standardavviket til betaverdien. Når denne skal beregnes må det innhentes historiske data for aksjekursene til alle foretakene som anses å inngå i den sammenlignbare gruppen. Denne

informasjonen kan innhentes fra for eksempel Dow Jones Industrial Average. Når de historiske aksjekursene innhentes er det i finansteorien anbefalt at det benyttes en tidsserie på tre til fem år, og månedlige observasjoner. Årsaken til denne anbefalingen er at det øker den statistiske påliteligheten og redusere standardavviket.

Markedets risikopremie

Markedets risikopremie er differansen mellom den forventede markedsavkastningen og den risikofrie renten. Med markedsavkastning menes her avkastningen på en markedsportefølje eller indeks, som for eksempel Oslo Børs (OSEBX). Når markedets risikopremie skal fastsettes er det som for den risikofrie renten, viktig at den bygger på en tidshorisont som samsvarer med levetiden til den aktuelle eiendelen/KGE'en som vurderes for nedskrivning (se punkt 3.4.2 over).

Risikopåslag

Når både den risikofrie renten, selskapets egenkapitalbeta og markedets risikopremie er fastsatt, kan egenkapitalavkastningskravet enkelt beregnes ved hjelp av formelen over. Det er likevel ikke slik at det tallet som fremkommer av formelen er det endelige egenkapitalavkastningskravet. Dette skyldes at ledelsen må vurdere om avkastningskravet anses å være rimelig i forhold til deres vurdering av markedets avkastningskrav. Det kan for eksempel foreligge forhold som gjør at egenkapitalinvestorene krever et høyere avkastningskrav. Eksempel på slike forhold er at foretaket er et lite selskap, illikvid eller opererer i et ustabilt land. Dersom dette er tilfelle kan det være aktuelt med påslag som «smallcap»-, likviditets- og landrisikopremie (EY (2012) s. 149-150).

«Smallcap»- og likviditetspremie omtales litt om hverandre ettersom begge tilfellene ofte knytter seg til mindre selskap. Disse risikopåslagene er derfor ikke så aktuelle for de børsnoterte selskapene vi ser på i denne oppgaven. Likevel synes vi det er greit å nevne hva risikopåslagene omhandler ettersom det finnes mindre likvide aksjer på Oslo Børs.

«Smallcap»-premien er et påslag som kan tillegges investeringer i mindre selskap, da slike investeringer ofte er forbundet med en høyere risiko ettersom små selskap er mer utsatt ved konjunktursvingninger og det er vanskeligere å få tak i informasjon fra ledelsen.

Likviditetspremie er som navnet tilsier et påslag for innlåsningsrisikoen en tar ved en illikvid plassering. Eksempel på slike investeringer, er å kjøpe aksjer i foretak som er små, ikke børsnoterte, har eiendeler som ikke er enkle å selge, har lite likvider, etc. Slike aksjer er ikke alltid så attraktive og det kan derfor være vanskelige å selge dem i etterkant. Denne risikoen

bør derfor tas hensyn til i egenkapitalavkastningskravet om den foreligger. Hvor mye en skal tillegge i «smallcap»- og likviditetspremie er derimot ikke like lett å fastsette. Vurdering må baseres på ledelsens skjønn. Gjesdal og Johnsen (1999, s. 36) har likevel uttalt at de mener det kan argumenteres for «likviditetspremier i egenkapitalkravet i størrelsesorden 2-3 % for de mindre likvide aksjene på Oslo Børs, og sannsynligvis likviditetspremier av størrelsesorden 4-5 % for unoterte, og spesielt mindre selskaper». Forutsetningen er likevel at investor bryr seg om at investeringen er likvid. Dette er for eksempel aktuelt dersom investeringen er av en kortvarig karakter. Viss ikke det er tilfelle vil det ikke være aktuelt å tillegge en likviditetspremie.

Landrisikopremie er en premie som kan tillegges egenkapitalavkastningskravet dersom et foretak operere i et land der det foreligger forhold som gjør en investering i foretaket mer risikabel for investorene. Slike forhold kan være politisk ustabilitet, at myndighetene er uforutsigbare i deres lovgivning og at landet er herjet av konflikt. Et eksempel på der det kan være aktuelt å tillegge landrisikopremie er dersom et oljeserviceselskap operere i Colombia som er et land som er hardt rammet av konflikt. Dersom investor mener at disse forholdene har påvirkning på hans/hennes investering bør det tillegges en premie som tar hensyn til den risikoen investor mener foreligger. For å avgjøre om det foreligger landrisiko, er det mulig å sammenligne norske langsiktige statsobligasjoner mot tilsvarende for det aktuelle landet eller benytte «Global Insight» databasen (EY (2012) s. 150).

3.4.2.1.3 Kapitalstruktur

I følge IAS 36.A19 skal «diskonteringsrenten være uavhengig av foretakets kapitalstruktur og måten foretaket finansierte kjøpet av eiendelen, fordi de framtidige kontantstrømmene som forventes å oppstå fra eiendelen, ikke er avhengige av hvordan foretaket har finansiert kjøpet av eiendelen». Dette kravet er viktig ettersom høy egenkapitalfinansiering av en eiendel/KGE gir en høyere diskonteringsrente enn hva som ville vært tilfelle om finansieringen bestod av en høyere gjeldsandel. Dette skyldes at egenkapitalavkastningskravet ofte er høyere enn gjeldsavkastningskravet. Hadde ikke dette kravet eksistert, kunne en ved å bruke balanseført kapitalstruktur ha risikert at et foretak med høy egenkapitalfinansiering hadde fått en lavere bruksverdi på sine eiendeler/KGE'er, og derfor hadde vært nødt til å foreta nedskrivninger på et tidligere tidspunkt enn hva som ville vært tilfelle om selskapet hadde hatt en lavere egenkapitalfinansiering. Dette er selvsagt ikke ønskelig ettersom den fremtidige bruksverdien for en eiendel/KGE ikke er påvirket av finansieringen. Utgangspunktet for kapitalstrukturen

skal derfor være den normaliserte kapitalstrukturen i bransjen generelt. I normalisert kapitalstruktur ligger det at en må være oppmerksom på gruppen av selskap som en mener danner bransjen og tidsperioden en benytter, da det kan foreligge store svingninger i kapitalstrukturen på grunn av syklisk marked. En bør derfor se kapitalstrukturen over en lang tidsperiode for å se hvilken struktur som er normal over tid. Dette er spesielt viktig for foretak i oljeservicebransjen, da denne bransjen er preget av nedgangstider. Nedgangstidene har ført til at flere selskap går med underskudd og at egenkapitalen derfor følgelig reduseres, i tillegg til at mange foretak må ta opp lån for å finansiere driften og foreta investeringer. Kapitalstrukturen har derfor forandret seg de siste årene. Ser en på den nåværende kapitalstrukturen vil nok den derfor ikke være et godt utgangspunkt for normalen i bransjen.

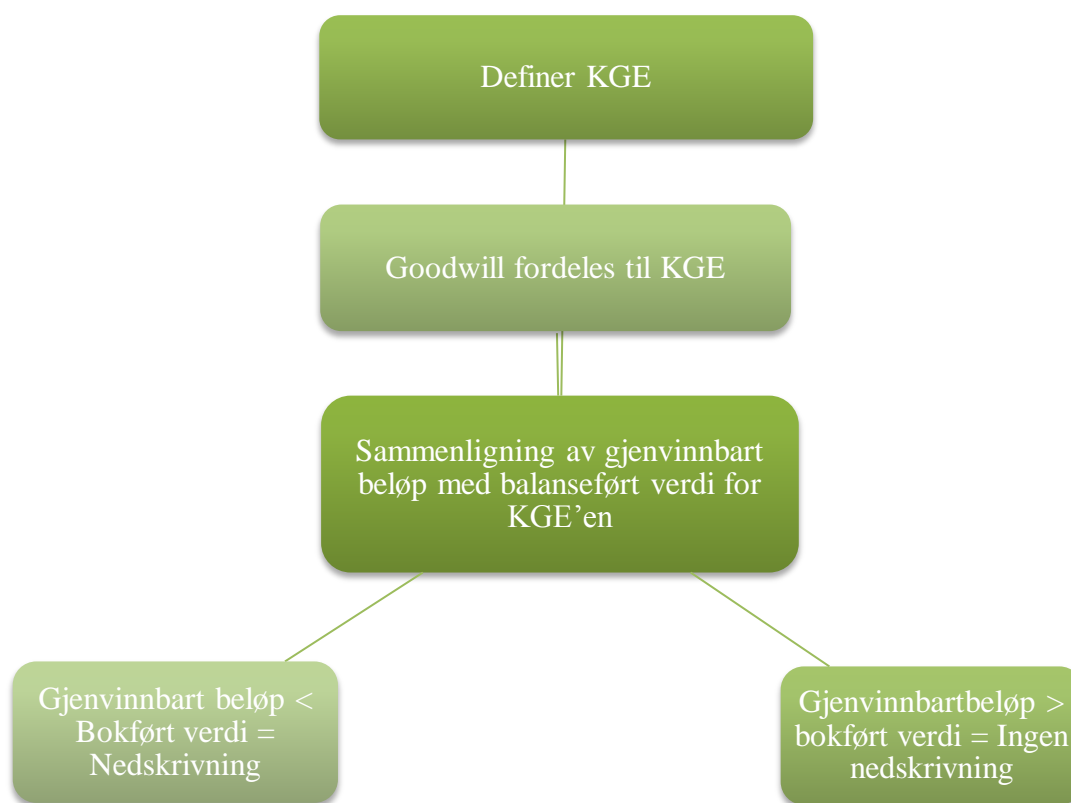
3.4.2.1.4 Før og etter skatt

Som for kontantstrømmen, krever IAS 36.55 at diskonteringsrenten skal være før skatt i bruksverdiregningen. Det er derfor ikke rett frem å benytte WACC ettersom det er en diskonteringsrente etter skatt. Grunnen til at WACC er etter skatt skyldes at det i praksis kan være problematisk og vanskelig å fastsette de ulike komponentene før skatt. En etter skatt beregning av diskonteringsrenten er i tillegg mer i samsvar med foretakenes normale verdivurdering for driftsformål. Det finnes derfor foretak som benytter en diskonteringsrente etter skatt sammen med kontantstrøm etter skatt. I følge IAS 36 BCZ85 skal en i teorien få samme bruksverdi når en diskonterer en kontantstrøm etter skatt med en diskonteringsrente etter skatt, som når en diskonterer en kontantstrøm før skatt med en diskonteringsrente før skatt. Forutsetningen er at diskonteringsrenten før skatt tilsvarer diskonteringsrenten etter skatt justert for å reflektere de spesifikke beløp og tidspunkt for de fremtidige kontantstrømmene tilknyttet skatt. Finanstilsynet informerte i brev til styret i Kongsberg Automotive Holding AS datert 9. juli 2010, tilknyttet deres kontroll av den finansielle rapporteringen til selskapet for 2008, at de er kjent med at det ofte benyttes en forenklet tilnærming ved omarbeidelsen av diskonteringsrenten etter skatt til før skatt. Den forenklete tilnærmingen går ut på at diskonteringsrenten etter skatt multipliseres med $1/(1\text{-skattesats})$, og resultatet blir ansett å være diskonteringsrenten før skatt. Dette er likevel ikke alltid tilfelle ettersom det kan foreligge forskjeller i bokført og skattemessig verdi av eiendeler og forpliktelser, skattemessig underskudd til fremføring, og forskjeller i tidspunkt for fremtidige inn- og utbetalinger av inntektsskatt. For at et foretak skal kunne nå frem med en slik forenkling er de derfor nødt til å dokumentere at forenklingen ikke medfører et vesentlig avvik i bruksverdien. Dette sliter mange foretak med ettersom forenklingen ofte gir et

vesentlig avvik i bruksverdien. For å omarbeide diskonteringsrenten etter skatt til før skatt, kan derfor heller iterativ beregning, også kalt intrapolering, benyttes. Denne metoden går ut på at en først beregner bruksverdien ved å neddiskontere kontantstrømmen etter skatt med diskonteringsrenten etter skatt. Deretter benytter en kontantstrømmen før skatt og «goal seek» funksjonen i Excel for å finne hvilken diskonteringsrente som gir en bruksverdi tilsvarende bruksverdien en får ved å neddiskontere kontantstrømmen etter skatt med diskonteringsrenten etter skatt. Resultatet er diskonteringsrenten før skatt. I IAS 36 BCZ85 foreligger det et eksempel som illustrerer den iterative beregningen og viser at den forenklede omarbeidingen av diskonteringsrenten etter skatt til før skatt, ikke alltid gir en korrekt bruksverdi. Vi anbefaler å se nærmere på dette eksempelet om forklaringen over ikke er tilstrekkelig.

3.5 Goodwill

Fra IAS 36.80 fremkommer det følgende definisjon: «Goodwill som er innregnet ved en virksomhetssammenslutning, er en eiendel som representerer de framtidige økonomiske fordelene som oppstår av andre eiendeler som er anskaffet ved en virksomhetssammenslutning, og som ikke blir identifisert enkeltvis og innregnet separat». Det må merkes at goodwill ikke generere kontantstrømmer uavhengig av andre eiendeler eller grupper av eiendeler. Goodwill skal derfor fordeles på kontantgenererende enheter eller grupper av kontantgenererende enheter som en forventer vil dra fordel av synergieffektene av virksomhetssammenslutningen (IAS 36.80).



Figur 3-3 Illustrasjon av hvordan goodwill blir testet for nedskrivning (EY (2012) s. 126)

I følge IAS 36 er det ikke alltid mulig å allokere goodwill til en KGE på en ikke-vilkårlig måte og goodwill må i så tilfelle testes for nedskrivning på det laveste nivået innenfor en KGE hvor goodwill er overvåket for interne styringsformål. Dette kan også omfatte en gruppe av KGE'er. Et eksempel på dette kan være et konsern innen lete- og produksjonsboringsbransjen som kjøper opp et selskap som eier borerigger. Hver borerigg kan her være en KGE ettersom riggene generere uavhengige kontantstrømmer. Når det kommer til allokeringen av goodwill kan det likevel være vanskelig å allokere goodwill til hver av boreriggene. Resultatet kan derfor bli at det laveste nivået for allokering av goodwill er til det oppkjøpte selskapet som en helhet, dvs. en gruppe av KGE'er.

Ved nedskrivningstest av goodwill skal goodwill testes sammen med de KGE'er som goodwill er allokert til. Førstegangsfordelingen av goodwill skal skje på oppkjøpstidspunktet, men det kan hende at den ikke kan gjennomføres i oppkjøpsåret. I så tilfellet skal fordelingen senest skje før utgangen av året etter virksomhetssammenslutningen (IAS 36.84). Goodwill som ikke er allokert til en KGE, men som er knyttet til enheten, vil bli testet for nedskrivning i det øyeblikk det foreligger indikatorer på verdifall.

Etter at goodwill er fordelt til en KGE må en foreta en sammenligning av gjenvinnbart og bokført beløp. Gjenvinnbart beløp skal beregnes for den KGE'en eller den gruppen av KGE'er som goodwill er allokert til. Viser det seg at bokført verdi er høyere enn gjenvinnbart beløp skal den KGE'en inkludert goodwill nedskrives til enhetens gjenvinnbare beløp. Nedskrivningen skal alltid først gjøres av goodwill. Må det nedskrives ytterligere gjøres det av den balanseførte verdien for den KGE'en. Eksempelet under illustrerer nedskrivning av goodwill:

Eksempel 3 Nedskrivning av goodwill

Et foretak har foretatt en virksomhetssammenslutning og i den forbindelse tilordnet seg goodwill som er allokert til en gruppe KGE'er. Ved den årlige nedskrivningstesten estimeres gjenvinnbart beløp til 30 MNOK som er lavere enn bokført verdi på 40 MNOK. Foretaket må derfor foreta nedskrivning av gruppen KGE'er inkludert goodwill. Goodwill er balanseført til 8 MNOK og skal nedskrives med hele sitt beløp. De resterende 2 MNOK skal nedskrives fra de øvrige eiendelene forholdsmessig basert på regnskapsført verdi av de enkelte eiendelene i enheten, slik at totalt nedskrevet beløp blir 10 MNOK.

De KGE'ene som goodwill er fordelt på skal årlig testes for verdifall, samt hver gang det foreligger indikasjon på verdifall. Som nevnt tidligere kan selve nedskrivningstesten utføres når som helst på året, men den må utføres til samme tidspunkt hvert år. Foretas det test av verdifall på eiendelene som utgjør den KGE'en som goodwill er fordelt på, skal eiendelene testes for verdifall først og deretter den enheten som inneholder goodwill (IAS 36.97). Dette gjelder likevel bare om nedskrivningstestene skjer på samme tidspunkt. En annen problemstilling som kan oppstå er at den KGE'en som goodwill er fordelt på testes for verdifall, samtidig som det oppstår indikasjoner på et tap ved verdifall for en eiendel innenfor den KGE'en som inneholder goodwill. Skulle en slik situasjon oppstå skal foretaket teste eiendelen for tap ved verdifall først, samt eventuelt innregne tapet, før den KGE'en som goodwill er fordelt på testes for verdifall (IAS 36.96-98).

3.6 Innregning og måling av tap ved verdifall

En eiendel/KGE skal nedskrives dersom gjenvinnbart beløp er lavere enn bokførte verdi. Eiendelen/KGE'en skal ikke nedskrives til mer enn gjenvinnbart beløp eller null. Ved

nedskrivning av en KGE er det viktig at bokført verdi og gjenvinnbart beløp sammenholdes for samme enhet slik at det ikke oppstår ulike vurderingsgrunnlag. Om den KGE'en ikke blir avgrenset konsistent over tid, fører det til at eiendelene som vurderes for nedskrivning ikke blir konsistente med kontantstrømmene som legges til grunn.

Foreligger det et tap ved verdifall skal det resultatføres umiddelbart, så fremt det ikke gjelder en eiendel som er verdiregulert etter en annen IFRS, som for eksempel verdireguleringsmetoden etter IAS 16. Ettersom det er svært få som benytter verdireguleringsmetoden og den derfor ikke er særlig relevant for de selskapene vi skal se på i denne oppgaven, går vi ikke noe mer inn på den.

Når det er avdekket at nedskrivningen er absolutt skal de ulike eiendelene nedskrives i ulike rekkefølger. Goodwill skal som nevnt alltid nedskrives først. Om det fortsatt foreligger mer av nedskrivningsbeløpet skal de andre eiendelene som utgjør den KGE'en nedskrives med resterende beløp. Dette anses å være den mest naturlige rekkefølgen ettersom goodwill har mangel på substans, identifiserbarhet og kontroll, i tillegg til at verdien er vanskelig å måle. Tilsvarende er ikke tilfelle for fysiske eiendeler som kan ha både en bruksverdi og en salgsverdi.

Alle eiendeler, med unntak av goodwill og andre immaterielle eiendeler, som har en begrenset økonomisk levetid skal avskrives etter en fornuftig avskrivningsplan. Når et foretak har foretatt nedskrivning av en eiendel må avskrivningsplanen endres. Den nye avskrivningsplanen skal stemme overens med den bokførte verdien som eiendelen har etter at nedskrivningen er gjennomført. Det er bare avskrivningen i fremtiden som skal korrigeres og ikke bak i tid. Denne løsningen kalles knekkpunktløsningen og går ut på at eiendelens bokførte verdi med fradrag for eventuell restverdi skal fordeles systematisk over eiendelens gjenværende utnyttbare levetid (IAS 36.63).

3.7 Reversering av tidligere nedskrivning

Etter at et foretak har foretatt nedskrivning av en eiendel skal de ihht. IAS 36 jevnlig, det vil si på hvert rapporteringstidspunkt, vurdere om det foreligger indikasjoner på at verdifallet som tidligere har blitt resultatført, ikke lenger foreligger. Det er da de samme indikatorene som brukes ved nedskrivningsvurderingen som skal vurderes (se punkt 3.1). For lete- og produksjonsboringsbransjen kan indikatorer være høyere dagrater, høyere utnyttelsesgrad og større etterspørsel. Dette forventes likevel ikke å være aktuelt for 2015 som følge av

oljebremsen som har resultert i det motsatte, nemlig nedskrivning, som skyldes blant annet lavere dagrater, utnyttelsesgrad og etterspørsel. Skulle det derimot i senere år vise seg at indikatorer på at tidligere verdifall ikke lenger foreligger må foretaket på dette tidspunktet estimere eiendelens gjenvinnbare beløp. Er gjenvinnbart beløp da høyere enn bokført verdi må foretaket foreta en reversering av den tidligere nedskrivningen som føres over resultatet. Reverseringsbeløpet kan ikke overstige den bokførte verdien som eiendelen ville hatt, etter fradrag for avskrivninger, om den tidligere nedskrivningen aldri hadde funnet sted. I tillegg skal ny balanseført verdi heller ikke overstige gjenvinnbart beløp (IAS 36.114). Tidligere nedskrivning kan også bli reversert dersom det skulle foreligge endringer i estimatene som foretaket la til grunn i sin beregning av eiendelens gjenvinnbare beløp. Det må merkes at tidligere nedskrivninger av goodwill ikke kan reverseres ihht. IAS 36.124.

3.8 Noteopplysningskrav etter IFRS

I IAS 36 stilles det flere krav til noteopplysningene. Disse kravene kan i utgangspunktet deles inn i to kategorier; når det foreligger nedskrivning av en eiendel/KGE og den årlige nedskrivningstesten av goodwill og andre immaterielle eiendeler med ubestemt levetid og eiendeler som ikke er tatt i bruk (EY (2012) s. 152). Disse notekravene gjelder også tilsvarende dersom det er foretatt reversering av et tidligere tap ved verdifall på en eiendel/KGE.

Et foretak som foretar en nedskrivning/reversering skal opplyse om hvilke hendelser som førte til at eiendelen/KGE'en ble nedskrevet/reversert, hvor stort omfanget av nedskrivningen/reverseringen er, hvilke type eiendeler som er berørt, dersom aktuelt gi informasjon pr. rapporteringspliktig segment og om gjenvinnbart beløp er basert på virkelig verdi fratrukket salgsutgifter eller bruksverdi. Ved bruksverdi skal det i tillegg opplyses om hvilken diskonteringsrente som ble brukt, samt eventuelle tidligere estimer på bruksverdi (IAS 36.130g). I tillegg hadde informasjon om nøkkelforutsetningene i diskonteringsrenten og kontantstrømmen vært viktig informasjon for regnskapsbrukerne i deres vurdering av foretakets estimer. Dette er likevel ikke pliktig noteinformasjon etter IAS 36, selv om det oppfordres til å gi denne informasjonen i IAS 36.132. I punkt 5.2 har vi sett nærmere på om de utvalgte selskapene tilknyttet de tre segmentene i oljeservicebransjen følger denne oppfordringen eller ikke.

Ved virkelig verdi fratrukket salgsutgifter skal det opplyses om på hvilket nivå i prishierarkiet virkelig verdi er beregnet (ihht. IFRS 13). Er det tale om nivå 2 og 3 skal det foreligge en beskrivelse av verdsettelsesmetoden, samt en beskrivelse av de ulike forutsetningene som ledelsen har tatt utgangspunkt i ved fastsettelsen av virkelig verdi (IAS 36.130f).

Den årlige nedskrivningstesten skal opplyses om for hver KGE som anses å ha tilknyttet vesentlig goodwill og/eller andre immaterielle eiendeler med ubestemt levetid. For å vurdere om goodwill og/eller de andre immaterielle eiendelene per KGE er vesentlige, må de sammenlignes med den samlede bokførte verdien av goodwill og andre immaterielle eiendeler med ubestemt levetid tilknyttet foretaket (IAS 36.134). Det fremkommer ikke videre i IAS 36 hva som legges i ordet vesentlig. Det er derfor opp til hvert enkelt foretak å foreta sin egen vurdering av hva som menes med vesentlig. Dersom det viser seg at bokført verdi av goodwill og/eller andre immaterielle eiendeler med ubestemt levetid, som er fordelt på en eller flere KGE'er, ikke er av vesentlig karakter sammenlignet med den samlede bokførte verdien av goodwill og andre immaterielle eiendeler med ubestemt levetid, skal dette opplyses om i noten. Vi vil i det følgende ta for oss kravene som stilles til noteopplysninger for den årlige nedskrivningstesten som fremkommer av IAS 36.134.

Først og fremst må foretaket angi hva som er grunnlaget for gjenvinnbart beløp. Det vil si om det er virkelig verdi fratrukket salgsutgifter eller bruksverdi. Viser det seg at gjenvinnbart beløp er bruksverdi må det gis følgende opplysninger i notene (IAS 36.134d):

1. De viktigste forutsetningene som ledelsen har tatt utgangspunkt i ved framskrivningen av kontantstrømmen i den eksplisitte prognoseperioden. Det vil si de forutsetningene som gjenvinnbart beløp er mest sensitiv overfor
2. Hvilken metode som er tatt i bruk ved fastsettelsen av verdiene som er tilknyttet de viktigste forutsetningene, og om disse er konsistent med historikk og/eller eksterne informasjonskilder. De viktigste forutsetningene kan være diskonteringsrenten, vekstfaktoren i ekstrapoleringsperioden, EBITDA-margin, etc.
3. Lengden på den eksplisitte prognoseperioden. Den skal i utgangspunktet ikke overskride 5 år. Skulle det i noen tilfeller være tatt i bruk en lengre periode skal dette begrunnes i noten
4. Vekstraten som er benyttet i ekstrapoleringsperioden
5. Diskonteringsrenten

Ved virkelig verdi fratrukket salgsutgifter som gjenvinnbart beløp, kreves det at foretaket opplyser om verdsettelsesmetoden som er tatt i bruk. I tillegg må de viktigste forutsetningene som er lagt til grunn ved beregningen av den virkelige verdien oppgis, dvs. de forutsetningene som gjenvinnbart beløp er mest sensitiv overfor. Dersom nåverdimetoden er tatt i bruk ved beregning av virkelig verdi må det gis tilleggsinformasjon. Denne tilleggsinformasjonen inkluderer perioden som prognosene for kontantstrømmene gjelder for, vekstraten som er benyttet i ekstrapoleringsperioden, og diskonteringsrentene (IAS 36.134e).

Det skal utarbeides sensitivitetsanalyser dersom en endring i en viktig forutsetning innenfor et rimelig mulighetsområde fører til at foretaket kommer i en nedskrivningssituasjon. Foretaket skal i et slikt tilfelle opplyse om hvor mye gjenvinnbart beløp overstiger bokført verdi («sikkerhetsmargin»), verdien på de viktigste forutsetningene, og hvor mye disse forutsetningene kan endres med før foretaket kommer i en nedskrivningssituasjon (IAS 36.134f). Det fremkommer ikke av standarden hva som menes med rimelig mulighetsområdet. En må derfor bruke skjønn ved vurdering av hva som må opplyses om og ikke. En tolkning som ofte brukes i praksis er en tidshorisont på 1 år og «sikkerhetsmargin» (forskjell mellom gjenvinnbart beløp og bokført verdi) på 25-30 %, for at opplysningskravet skal utløses (EY (2012) s. 156). For regnskapsbrukerne vil det å se hvor mye en forutsetning kan endres med før foretaket er i en nedskrivningssituasjon, være av spesielt viktig informasjon i nedgangstider ettersom forutsetningene som brukes da kan være veldig usikre. Sensitivitetsanalyser er derfor viktig informasjon for regnskapsbrukerne i årsrapporten for 2015 til foretak innen oljeservicebransjen.

4. Svakheter med dagens nedskrivningsregler under IFRS

Dagens nedskrivningsregler kan oppfattes som svært omfattende og komplekse, samtidig som de til tider kan være upresise på noen områder. Når kravene under IFRS er så omfattende kan det føre til at sentral informasjon forsvinner i mengden og at regnskapet derfor ikke lenger har den samme nytteverdien som beslutningsgrunnlag. Vi vil i det følgende ta for oss noen av de områdene hvor vi mener at det kan foreligge svakheter.

4.1 Vanskeligheter ved å identifisere en kontantgenererende enhet (KGE)

Som nevnt over under punkt 3.2.1 følger det av IAS 36.6 at en KGE er den gruppen av eiendeler som er minst identifiserbar og genererer inngående kontantstrømmer som er uavhengige av inngående kontantstrømmer fra andre eiendeler. Denne identifiseringen baseres på en skjønnsmessig vurdering foretatt av foretaket. Det kan være særst vanskelig å identifisere en KGE fordi en skal klare å gruppere eiendeler som genererer den samme kontantstrømmen. Om en gruppe av eiendeler ikke genererer en inngående uavhengig kontantstrøm, og det heller ikke foreligger noe aktivt marked for de produktene som eiendelene produserer, vil ikke gruppen av eiendeler utgjøre en KGE (Grant Thornton (2014) s.13). En må da på et høyere nivå for å identifisere den KGE'en.

Nedskrivningsvurderingen av eiendeler kan avhenge av på hvilket nivå den KGE'en blir identifisert. Viser det seg at en KGE identifiseres feilaktig på et for høyt nivå kan det føre til at eiendeler som genererer høye inngående kontantstrømmer blir gruppert med eiendeler som ikke genererer positive kontantstrømmer (Finanstilsynet, 2014). Resultatet av dette kan være at eiendeler som genererer negative kontantstrømmer ikke blir nedskrevet eller at eiendelene som genererer høye inngående kontantstrømmer blir nedskrevet selv om bokført verdi er lavere enn gjenvinnbart beløp. For å unngå nedskrivninger og følgelig oppnå et bedre resultat foreligger det derfor et incentiv for foretakene til å identifisere KGE'er på et for høyt nivå.

Når en KGE eller en gruppe av KGE'er skal identifiseres er det svært viktig at enheten/enhetene er avgrenset konsistent over tid, slik at det er den samme enheten/enhetene som blir identifisert hvert år, og dermed samme bokført verdi og gjenvinnbart beløp som blir sammenlignet i forbindelse med nedskrivningsvurderingen.

4.2 Diskonteringsrenten

For at bruksverdien til en eiendel/KGE skal kunne beregnes må en først fastsette diskonteringsrenten. Utgangspunktet for diskonteringsrenten skal som nevnt over være foretakets gjennomsnittlige kapitalkostnad (WACC), foretakets marginale lånerente eller andre lånerenter i markedet (IAS 36.A17). Metoden som blir brukt mest i praksis er WACC. Det finnes mye litteratur knyttet til hvordan en skal beregne WACC, men ingen fasitsvar. En vil nok derfor aldri kunne beregne en teoretisk perfekt WACC. Praksis er at WACC fastsettes ved hjelp av en rekke inndata som gjeldsavkastningskrav, risikofri rente, selskapets egenkapitalbeta, markedets risikopremie og kapitalstruktur. Det som går igjen for disse inndataene er at de bygger på skjønnsmessige vurderinger foretatt av ledelsen. For at diskonteringsrenten skal være korrekt beregnet, må inndataen være korrekt fastsatt. Vi kan ha den beste nedskrivningsmodellen i verden, men det betyr ikke så mye så lenge ikke inndataen i modellen er korrekt fastsatt (Pettersen, L.I., 2015). Korrekt fastsettelse av diskonteringsrenten er derfor veldig avhengig av ledelsens kvalifikasjoner og deres evne til å foreta objektive vurderinger. Vi kan stille oss spørsmålet om ledelsen virkelig er i stand til å foreta de objektive vurderingene som kreves? Dette er ikke et spørsmål som det finnes et enkelt svar på ettersom ledelsens kvalifikasjoner og integritet vil variere fra selskap til selskap. Det vil derfor alltid være en risiko for at inndataen ikke er korrekt fastsatt og derfor følgelig at diskonteringsrenten er feil. Dette er en svakhet som må tas hensyn til når en vurderer et foretaks nedskrivningsvurdering.

En annen svakhet knyttet til diskonteringsrenten er at IAS 36.55 krever at diskonteringsrenten skal være før skatt, imens WACC som benyttes mest i praksis, er en diskonteringsrente etter skatt. Dette gjør at diskonteringsrenten etter skatt må omarbeides til før skatt. Den mest korrekte måten å gjøre det på er ved hjelp av iterativ beregning. Noen foretak har likevel en forenklet tilnærming til denne omarbeidingen ved at diskonteringsrenten etter skatt multipliseres med $1/(1\text{-skattesats})$. Denne forenklingen gir ofte et vesentlig avvik i bruksverdien, og skal derfor ikke benyttes med mindre det kan dokumenteres at det ikke er tilfelle. Det kan være vanskelig for foretak å holde styr på om diskonteringsrenten er før eller etter skatt, i tillegg til at den må samsvare med kontantstrømmen som også skal være før skatt. Velger foretaket å benytte en diskonteringsrente etter skatt er det et opplysningskrav at diskonteringsrenten før skatt skal oppgis. I praksisundersøkelsen til KMPG AS som vi har henvist til tidligere under virkelig verdi fratrukket salgsutgifter, viste det seg at 18 % av selskapene som ga opplysninger om diskonteringsrenten «WACC», ikke sa noe om den var

før eller etter skatt (Pettersen, L.I., 2015). I disse tilfellene kan en derfor ikke vite om diskonteringsrenten er før eller etter skatt og om den samsvarer med kontantstrømmen.

4.3 For omfattende noteopplysninger gjør at viktig informasjon drukner og forsvinner

Noteopplysningskravene etter IAS 36.127-137 er relativt komplekse og omfattende. Dette kan føre til at det blir en overflod av informasjon og dermed vanskelig å få fatt i den viktige informasjonen i notene. Noteopplysningene skal som sagt gjøre regnskapsbrukerne i stand til å sammenligne foretakets vurderinger med sine egne. Hvilken informasjon som er viktig vil derimot avhenge av hvem brukerne av regnskapet er. Slik situasjonen er nå, hevdes det at ledelsen sliter med at de drukner i noteopplysninger og at det er for mye å holde kontroll på, analytikerne mener dagens noteopplysninger mangler konsistens og burde vært forbedret når det gjelder goodwill, imens myndighetene/andre brukere er bekymret for at notene har en standard tekst som ikke er tilpasset hvert enkelt foretak, og at notene derfor blir for generelle (Leger og Gevoll, 2015).

En årsak til at notene ikke gir tilstrekkelig informasjon til brukerne kan skyldes at foretaket anser noen av opplysningene som så forretningssensitive at de ikke ønsker å oppgi denne informasjonen i regnskapet slik at den blir offentliggjort. Konkurrentene ville i så tilfelle hatt fri tilgang til denne informasjonen og det kunne ødelagt konkurransefortrinnet. I slike tilfeller kan det også være at det i den aktuelle bransjen er «normalen» å ikke oppgi disse opplysningene, selv om det er pålagt etter noteopplysningskravene i IAS 36.

4.4 Problemer med allokering og nedskrivning av goodwill

Goodwill er en eiendel med spesielle særtrekk som er ulik andre eiendeler, i form av mangel på fysisk substans, kontroll og identifiserbarhet. Som nevnt i punkt 3.5 skal goodwill derfor allokere til kontantgenererende enheter eller grupper av kontantgenererende enheter som en forventer vil dra fordel av synergieffektene fra en virksomhetssammenslutning. Dette gjør at goodwill ikke kan separeres og ved en eventuell nedskrivningstest må nedskrivningen foretas på et aggregert nivå som består av en eller flere KGE'er som goodwill er tilordnet. Likevel kan det være svært vanskelig å allokere goodwill til en bestemt KGE eller en gruppe av KGE'er.

Det er ulike problemstillinger som kan oppstå ved allokering av goodwill. Det kan blant annet oppstå allokering av goodwill til en KGE som ikke har noen synergieffekt fra oppkjøpet, eller at det faktisk ikke blir foretatt noe allokering til den KGE'en som har synergieffekter fra oppkjøpet. Goodwill vil følgelig bli allokert til feil KGE, som igjen vil føre til at de senere vurderingene av den KGE'en blir feil, spesielt i en nedskrivningssituasjon. Resultatet blir at goodwill som er tilordnet den KGE'en og som ikke har synergieffekt, i prinsippet vil få en høyere verdi enn hva som er reelt. Det vil følgelig bli omvendt for en KGE som har synergieffekter, men som goodwill ikke er allokert til.

Brukerne av regnskapet er selvsagt opptatt av at nedskrivningen av goodwill skal bli utført på korrekt måte. En rekke studier viser at goodwillnedskrivninger har blitt brukt opportunistisk i ledelsens rapporteringsstrategi. Spesielt er det da to rapporteringsstrategier som har blitt benyttet, «income-smoothing» og «big-bath accounting» (Stenheim, 2010). Ved «income-smoothing» ønsker ledelsen typisk å unngå nedskrivninger, og i den forbindelse kan de derfor prøve å tilordne goodwill til KGE'er på et for høyt nivå. Dersom det gjøres kan det føre til at en KGE inneholder ulike eiendeler med ulik risikoprofil, som igjen kan resultere i at en eiendel som i utgangspunktet burde vært nedskrevet, ikke blir nedskrevet på grunn av at den KGE'en også inneholder andre eiendeler med for høye verdier. En annen metode som kan være aktuell er å allokere goodwill til en KGE hvor foretaket forventer økonomisk vekst i nærmeste fremtid, og derfor minimalisere sannsynligheten for at goodwill vil bli nedskrevet.

Det kan også foreligge regnskapsmessig støy i form av «big-bath accounting». Dette er ofte aktuelt i et foretak med ny ledelse (se kapittel 2). Ledelsen kan ta å nedskrive hele den balanseførte goodwillen og deretter legge skylden på den gamle ledelsen for at resultatet ble så dårlig det året. Den nye ledelsen bedrer da sjansene for at de kan vise et bedre resultat i fremtiden, enn det den gamle ledelsen har klart, og stiller med dette seg selv i et bedre lys. Det kan på bakgrunn av dette stilles spørsmål til om nedskrivning av goodwill er den optimale regnskapsmessige løsningen og om det øker informasjonsverdien for brukerne? Før nedskrivning av goodwill ble innført under IFRS i starten av 2000-tallet, ble goodwill avskrevet over en forventet økonomisk levetid på lik linje med andre eiendeler. Selv om det er nedskrivning av goodwill som nå gjelder, har det i en årrekke vært diskusjoner rundt behandlingen av goodwill. Det er derfor mye som tyder på at vi ikke har hørt det siste om denne saken (Stenheim, 2010).

4.5 «Hockey stick» forutsetninger og terminalverdien

Felles for «hockey stick» forutsetninger og terminalverdien er at begge gjelder kontantstrømmen som må estimeres for å kunne beregne bruksverdien til en eiendel/KGE. Det å estimere den fremtidige kontantstrømmen er en vanskelig oppgave som krever utstrakt grad av skjønn fra ledelsen. Dess lenger frem i tid kontantstrømmen skal estimeres dess vanskeligere er det. En av årsakene til dette er at det kan være svært vanskelig å spå det fremtidige utfallet av både selskapsspesifikke og generelle økonomiske forhold. Usikkerhetene knyttet til den estimerte fremtidige kontantstrømmen er derfor store. «Hockey-stick» forutsetninger og terminalverdien er to faktorer som er med på å bidra til denne usikkerheten. Vi vil omtale hver av dem kort i det følgende.

Ledelsen har ofte et nært forhold til foretaket de styrer, og de har troen på det foretaket driver med. Dette kan påvirke deres syn på fremtiden ved at den ser lysere ut enn hva som faktisk er tilfelle. Det er derfor en risiko for at ledelsen er litt for optimistiske når den fremtidige kontantstrømmen skal estimeres og at forutsetningene som legges til grunn utelukkende gjenspeiler de mest positive utfallene. Slike forutsetninger har i regnskapsspråket fått navnet «hockey-stick» forutsetninger. For optimistiske forutsetninger er uønsket ettersom det resulterer i en høyere bruksverdi, som igjen kan føre til at eiendeler og goodwill blir stående med for høye balanseførte verdier i regnskapet. Som Erik Mamelund skriver er det viktig at «gråstein ikke vurderes som gull» (Gjesdal mfl., 2016, s. 216). «Hockey stick» forutsetninger er derfor en svakhet som er forsøkt unngått ved at det er nedfelt en rekke begrensninger i standarden. Det har vi skrevet mer om over i punkt 3.4.1.

En kan lese om terminalverdien i punkt 3.4.1.2 over. Her fremkommer det at terminalverdien fastsettes basert på kontantstrømmen for det siste året i prognoseperioden som framskrives for den resterende levetiden ved hjelp av en vekstrate, og at terminalverdien ofte utgjør en betydelig del av kontantstrømmen og da også bruksverdien for en eiendel/KGE. Det at terminalverdien utgjør en så betydelig del, typisk i størrelsesorden 50-120 %, avhengig av virksomhetens inntjening, betyr at kontantstrømmen for det siste året i prognoseperioden blir veldig viktig (Gjesdal mfl., 2016, s. 225). Som vi har sett på i punkt 3.4.1.1 skal prognoseperioden i utgangspunktet ikke overstige 5 år (IAS 36.33b). 5 år frem i tid er likevel langt frem. For mange selskap er det svært vanskelig å fastsette en korrekt kontantstrøm 5 år frem i tid. Som vi har nevnt over er det vanskelig å spå både utfallene av selskapsspesifikke og generelle økonomiske forhold. Et eksempel som viser at det er vanskelig å vite hvordan de generelle økonomiske forholdene utvikler seg er fra oljeservicebransjen. I denne bransjen ble

det gjennomført store investeringer i årene frem mot oljeprisen dalte i slutten av 2014. Flere av disse investeringene ville nok aldri vært gjennomført dersom selskapene hadde visst hvilken nedgang som ventet dem i fremtiden. Resultatet blir at det knyttes store usikkerheter til kontantstrømmen som danner grunnlaget for bruksverdien. Dette er derfor en svakhet med dagens nedskrivningsregler som det er viktig å ha i bakhodet når en vurderer et foretaks nedskrivningsvurdering.

5. Hvilken noteinformasjon gis i praksis?

5.1 Utvalgte segment og selskap

Som nevnt over under punkt 1.3 har vi avgrenset oppgaven til å gjelde selskap innenfor oljeservicebransjen når det gjelder å se nærmere på hvilken noteinformasjon som gis i praksis. Oljeservicebransjen består av et vidt spekter av ulike selskap som leverer ulike tjenester og produkt. EY deler bransjen i fem ulike verdikjedesegmenter i sin oljeserviceanalyse for 2015 (EY, 2016). Vi har valgt å bruke den samme inndelingen og med dette se nærmere på segmentene lete- og produksjonsboring, seismikk og offshore logistikk. Dette er segment som har veldig mye kapital bundet opp i eiendeler. Resultatet er derfor at kapasiteten til selskapene i disse segmentene er mindre fleksibel og de har derfor utfordringer i forhold til å redusere eiendelsporteføljen til en passende størrelse i forhold til aktiviteten. Et tegn på dette som vises i markedet nå er at offshorefartøy og borerigger legges i opplag, nye konstruksjoner avbestilles og dagratene til både borerigger og offshorefartøy reduseres (EY, 2016). Dette har ført til at flere av selskapene innenfor disse segmentene har måttet foreta nedskrivninger av eiendelene ettersom gjenvinnbart beløp ikke lenger overstiger balanseført verdi. Med bakgrunn i dette er segmentene veldig interessante å se på i forhold til oppgavens problemstilling. Under har vi inkludert et avsnitt for hvert av segmentene der det gis litt praktisk informasjon om segmentet og mer om bakgrunnen for at segmentet er utsatt for nedskrivninger.

5.1.1 Lete- og produksjonsboring

Lete- og produksjonsboringsssegmentet består av selskap som eier og/eller opererer borerigger og selskap som leverer systemer, produkt og service til disse boreriggene og brønnene som blir boret. Grunnen til at segmentet er utsatt for nedskrivninger er at det har vært et av to segmenter med sterkest vekst i perioden frem til 2014. Den store etterspørselen fra operatørselskapene resulterte i at det ble investert store summer i bygging av nye rigger. Når da ikke etterspørselen lenger stod i samme stil som tilbudet, slet lete- og produksjonsboringsselskapene med å justere kapasiteten i forhold til etterspørselen. Resultatet ble en overflod av rigger som igjen ga både lavere utnyttelsesgrad og dagrater. Dette viser seg klart ved at utnyttelsesgraden for rigger i Nordsjøen har blitt redusert fra 93 % i desember 2014 til 66 % i desember 2015 (EY, 2016).

Fremtiden ser heller ikke lysere ut ved at den globale ordreboken var på 203 enheter per oktober 2015 (25 % av alle eksisterende rigger på det tidspunktet) og at flere rigger kommer av langsiktige kontrakter. Det som derimot bedrer situasjonen er at flere av riggene som kommer av langsiktige kontrakter er gamle og behøver store og kostbare overhalinger for å kunne fortsette å operere på den norske kontinentalsokkelen (EY, 2016). Slike overhalinger er ofte ikke lenger økonomisk lønnsomme og riggene ender derfor opp med å skrotes. Dette vil nok likevel ikke være nok til å redusere overfloden slik at tilbudet blir lik etterspørselen med det første. Mye tyder derfor på at vi kan forvente ytterligere dropp i utnyttelsesgraden og dagratene og derfor ytterligere nedskrivninger i fremtiden.

5.1.2 Seismikk

Seismikksegmentet består av selskap som driver seismikkskip for innsamling av data, selskap som analyserer, tolker og fremviser data, og selskap som leverer utstyr som skal brukes til innsamling og analyse av dataene. Grunnen til at segmentet er utsatt for nedskrivning er at det sammen med lete- og produksjonsboringsegmentet har vært det segmentet med sterkest vekst i perioden frem til 2014. Som for lete- og produksjonsboringsegmentet resulterte den store etterspørselen i at seismikkselskapene investerte store summer i moderne fartøy og teknologioppgraderinger for å øke effektiviteten og kvaliteten på sine tjenester/produkt. Når da ikke lenger etterspørselen stod i samme stil som tilbudet resulterte det i en lavere utnyttelsesgrad og prispress (EY, 2016).

I oppgangstiden ble ledig fartøykapasitet brukt til å investere i multi-client library (EY, 2016). Dette biblioteket inneholder seismiske dataundersøkelser av ulike områder som kan kjøpes/lisensieres av leteselskap som er interessert i området. Kostnadene som gikk med til å utarbeide disse dataundersøkelsene ble bokført i balansen som en immateriell eiendel med bestemt levetid. I disse nedgangstidene er det flere av seismikkselskapene som nedskriver denne immaterielle eiendelen ettersom de forventer lavere fremtidige salgsinntekter tilknyttet dataundersøkelsene.

5.1.3 Offshore logistikk

Offshore logistikk er et undersegment av operasjonssegmentet. Undersegmentet inkluderer selskap som eier offshorefartøy, helikopter og forsyningsbaser. Vi har valgt å konsentrere oss om selskapene som eier offshorefartøy da de er mest avhengig av aktiviteten til lete- og produksjonsselskapene. Som for lete- og produksjonsboring- og seismikksegmentet førte

oppgangstidene til at det ble investert store summer i bygging av nye fartøy. Når da etterspørselen fra lete- og produksjonsselskapene i 2015 ble redusert førte det til en overflod av fartøy, som igjen resulterte i lavere dagrater i spotmarkedet og lavere utnyttelsesgrad. For å redusere tilbudet til etterspørselen har selskapene blitt tvunget til å kansellere bestilte fartøy og fartøy under utbygging, legge fartøy i opplag og sende fartøy til skroting (EY, 2016). Dagrater og utnyttelsesgrad er viktige faktorer i en beregning av gjenvinnbart beløp. Det at disse er redusert er en indikator på at balanseført verdi kan være høyere enn gjenvinnbart beløp, og følgelig at selskapene er utsatt for nedskrivninger.

5.1.4 Valg av selskap

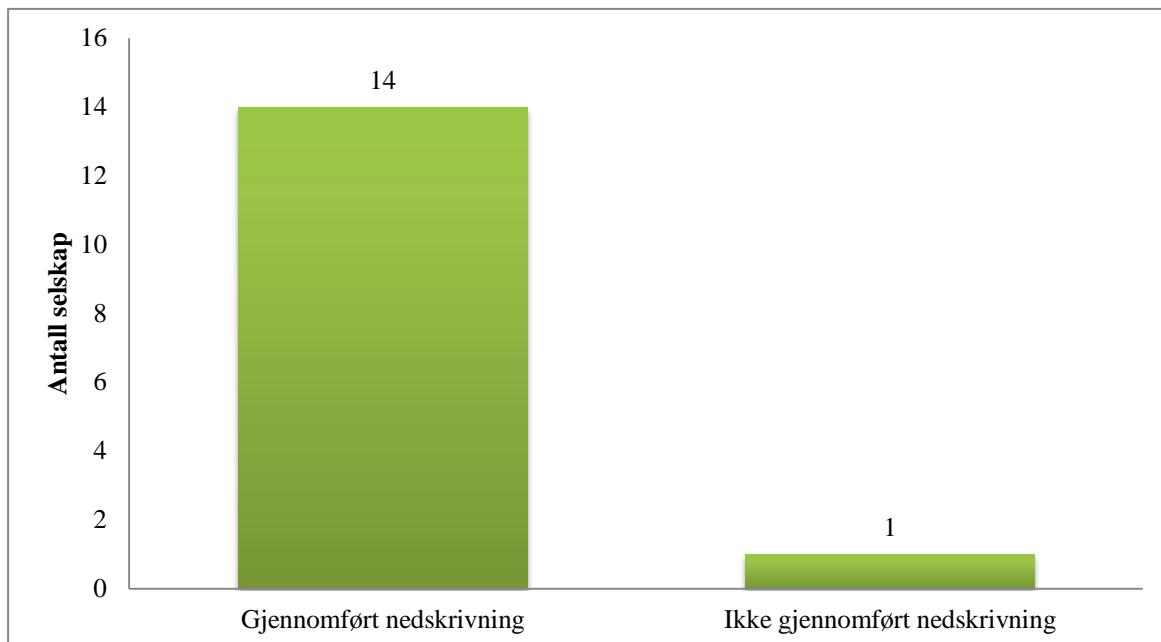
Basert på de tre segmentene over har vi valgt ut 15 børsnoterte selskap for kontroll av hvilken informasjon som gis om nedskrivninger i notene i årsrapporten for 2015. Merk at dette i utgangspunktet er konsern og ikke selskap, men vi har likevel valgt å bruke terminologien selskap som vi også nevnte innledningsvis. Vi mener at 15 selskap er tilstrekkelig til at vi skal kunne få en indikasjon på om dagens regler under IFRS gir et riktig bilde og god nok informasjon til regnskapsbrukerne. Selskapene er jevnt fordelt mellom de tre segmentene og har blitt tilfeldig valgt ved hjelp av Oljeserviceanalysen til EY for 2015 og Oslo Børs energiindeks. Kriteriet var at selskapene har foretatt nedskrivninger og/eller har balanseført goodwill og/eller andre immaterielle eiendeler med ubestemt levetid. De utvalgte selskapene/konsernene fremkommer i tabellen under.

Utvalgte selskap	Segment
1. Fred Olsen Energy	Lete- og produksjonsboring
2. Odfjell Drilling	Lete- og produksjonsboring
3. Songa Offshore	Lete- og produksjonsboring
4. Sevan Drilling	Lete- og produksjonsboring
5. Awilco Drilling	Lete- og produksjonsboring
6. Prosafe	Lete- og produksjonsboring (bolig og servicerigger)
7. Petroleum Geo-Services (PGS)	Seismikk
8. TGS-NOPEC Geophysical Company	Seismikk
9. SeaBird Exploration	Seismikk
10. Spectrum	Seismikk
11. Farstad Shipping	Offshore logistikk
12. Rem Offshore	Offshore logistikk
13. DOF	Offshore logistikk
14. BW Offshore Limited	Offshore logistikk
15. Eidesvik Offshore	Offshore logistikk

Tabell 5-1 Oversikt over utvalgte selskap for kontroll av noteinformasjon om nedskrivninger i årsrapporten for 2015.

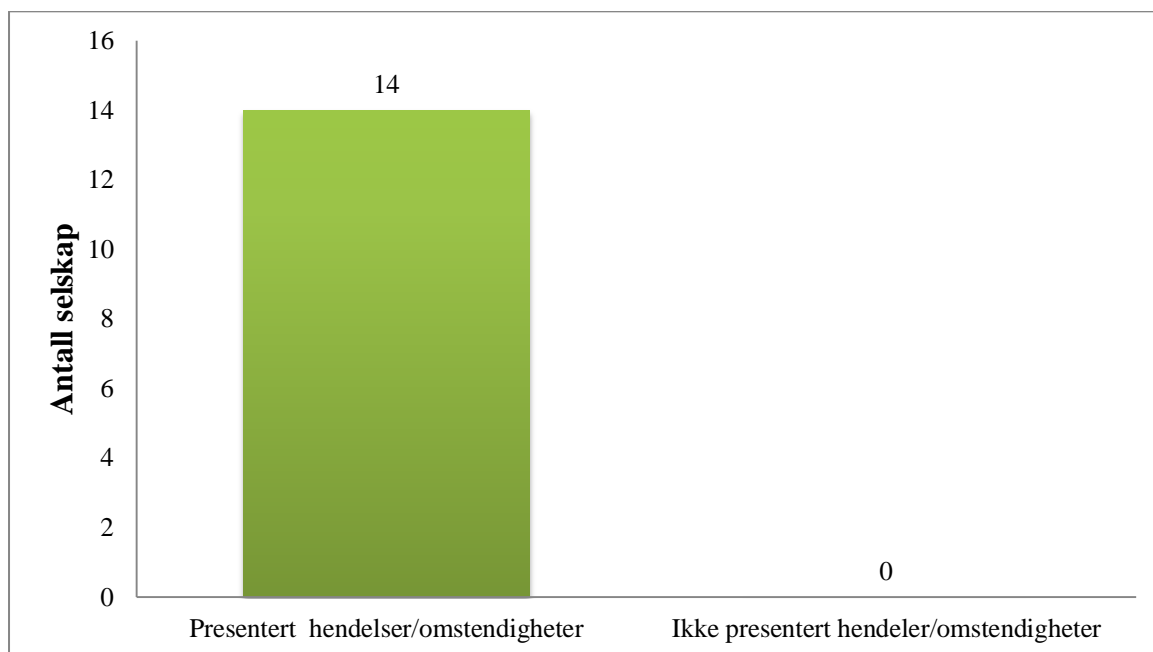
5.2 Eiendeler med bestemt levetid

Det foreligger ikke like mange notekrav til nedskrivning av eiendeler med bestemt levetid, som immaterielle eiendeler med ubestemt levetid, herunder goodwill. Det fremkommer i hovedsak i IAS 36.126-133 hvilke notekrav som stilles til eiendeler med bestemt levetid. Vi har i det følgende undersøkt hvordan de 15 selskapene i tabell 5-1 over har opplyst om nedskrivningsvurderingene som er foretatt av eiendeler med bestemt levetid.



Figur 5-1 Andel selskap som har foretatt nedskrivning av eiendeler med bestemt levetid i 2015. Totalt 15 selskap.

Av de selskapene vi har sett på i vår undersøkelse har hele 14 av 15 (93 %) gjennomført nedskrivning av eiendeler med bestemt levetid i 2015. Det er en høy andel, men likevel ikke høyere enn hva vi hadde forventet basert på dagens markedssituasjon. Vi er mer overrasket av at et selskap ikke har foretatt nedskrivninger av eiendeler med bestemt levetid. Som nevnt over har nedgangstidene i oljeservicemarkedet ført til usikre tider, som igjen har økt sannsynligheten for at eiendelene til selskapene har for høy balanseført verdi i regnskapet og at det derfor må foretas nedskrivninger.



Figur 5-2 Andel selskap som har presentert hendelser/omstendigheter som førte til nedskrivning. Totalt 14 selskap.

Det foreligger et krav i IAS 36.30a om å opplyse om hvilke hendelser og omstendigheter som førte til nedskrivningen. Som en kan se av figuren ovenfor har samtlige selskap som har foretatt nedskrivning opplyst om indikatorene som var med på å utløse nedskrivningen, og dermed tilfredsstilt kravet i IAS 36.30a. En indikator som går igjen blant selskapene er nedgangen i oljeservicemarkedet. Dette kan anses som en overordnet indikator, med flere underordnede og mer spesifikke indikatorer. I notene nevnes det blant annet i tillegg nedgangen i oljeprisen, dårligere framtidsutsikter for eksisterende rigger i form av overflod som fører til at flere blir lagt i opplag, redusert levealder på fartøyene har ført til at flere og flere fartøy blir lagt i opplag (gjelder både seismikk og offshore logistikk), lavere etterspørsel og kontrakter som blir avsluttet før tiden på grunn av nedgang i markedet og press på dagratene.

Hvilke eiendeler som er nedskrevet avhenger i stor grad av type selskap. De tre segmentene vi har sett på har alle forskjellige eiendeler. Innenfor lete – og produksjonsboring er det i hovedsak boreriggene som anses å være de eiendelene med bestemt levetid som har størst betydning for selskapene, ettersom driften til selskapene er sentrert rundt disse. I gjennomgangen av årsrapportene ser vi at det i hovedsak er boreriggene som er nedskrevet i løpet av 2015. Bare ett av selskapene har i tillegg nedskrevet maskiner og utstyr. For seismikkselskapene er det i utgangspunktet multi-client library som er nedskrevet (immateriell eiendel som blir avskrevet og følgelig derfor ikke har ubestemt levetid). I tillegg har også fartøy og seismisk utstyr benyttet på fartøyene blitt nedskrevet. I det siste segmentet, offshore logistikk, har nedskrivningene vært utført på fartøyene som selskapene eier, samt div. utstyr som er benyttet på fartøyene. Som vi ser av gjennomgangen foran er de største nedskrivningene foretatt på de eiendelene som selskapets drift er sentrert rundt, dvs. rigg, multi-client library og fartøy. Dette er også de eiendelene som danner de KGE'ene i de ulike selskapene. I notene til samtlige selskap fremkommer det at hver rigg, hvert fartøy og hver undersøkelse som har blitt foretatt under multi-client library danner en KGE.

Nedskrivningen som er foretatt på eiendelene i 2015 summerer seg opp til MUSD 2 360. Ettersom noen av de utvalgte selskapene har valgt NOK som presentasjonsvaluta, imens flertallet har valgt USD, har vi omregnet NOK beløpene til USD. Dette er gjort ved hjelp av USD-kurs per 31. desember 2015 som i følge Norges Bank var 8,809. Omregningen er foretatt på tilsvarende måte når vi har sett på immaterielle eiendeler med ubestemt levetid, herunder goodwill. Størrelsen på selve nedskrivningen varierer fra MUSD 9,4 til MUSD 608. Det må også tas i betraktning at selv om de selskapene vi har valgt ut har til felles at alle er

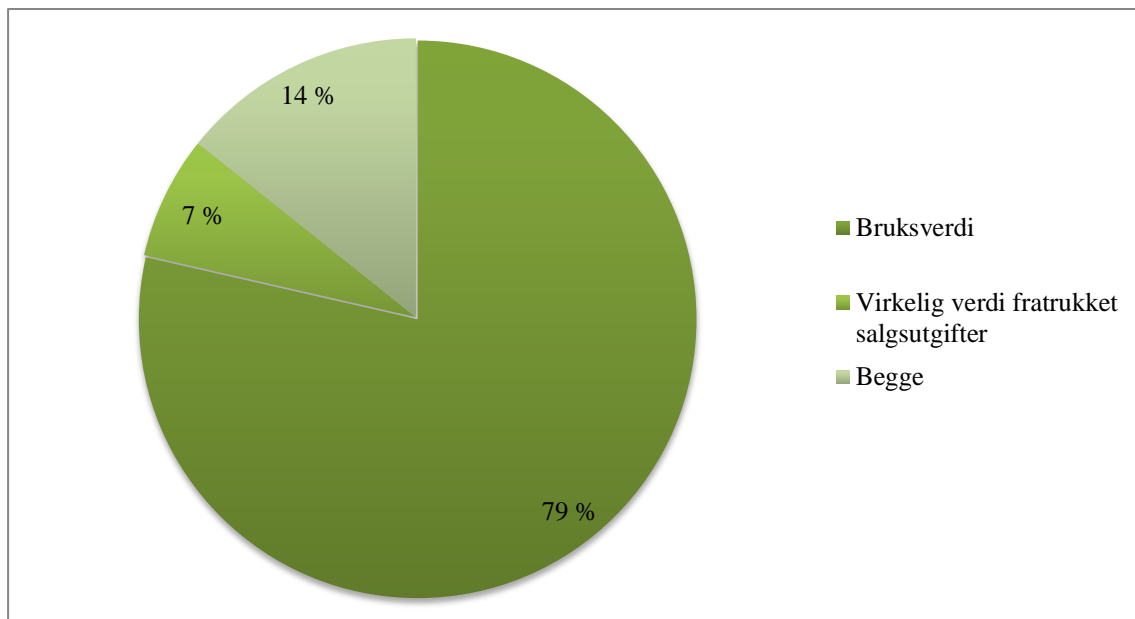
innen oljeservicebransjen, er det forskjell på størrelsen på selskapene. Dette vil følgelig i en viss grad vises igjen i størrelsen på nedskrivningen.

Før nedskrivningene ble utført hadde selskapene en samlet balanseført verdi for varige driftsmidler og immaterielle eiendeler med bestemt levetid på MUSD 22 336 (beløp er etter avskrivning, men før nedskrivning). Det gir oss en % -vis nedskrivning på 10,6 % av total balanseført verdi. Det vil si at selskapene som følge av nedskrivninger har redusert verdiene på deres varige driftsmidler og immaterielle eiendeler med bestemt levetid, med i gjennomsnitt hele 10,6 % i 2015.

Det kan også merkes at ingen av selskapene har foretatt reversering av tidligere nedskrivninger i 2015. Som vi har nevnt tidligere i oppgaven under punkt 3.7, forventet vi heller ikke at selskapene skulle foreta reverseringer i 2015 som følge av oljebremsen.

5.2.1 Grunnlaget som gjenvinnbart beløp er beregnet ut fra

Gjenvinnbart beløp skal som nevnt tidligere være det høyeste av bruksverdi og virkelig verdi fratrasket salgsutgifter. I praksisundersøkelsen til KPMG som vi har henvist til under punkt 3.4, vises det at flertallet av selskapene benytter bruksverdi ved beregning av gjenvinnbart beløp. Vi forventer også at dette er tilfellet for oljeservicebransjen ettersom det kan være vanskelig å estimere virkelig verdi fratrasket salgsutgifter da det ikke alltid foreligger et aktivt marked hvor eiendelen verdsettes.



Figur 5-3 Andel selskap som benytter de ulike måleattributtene for gjenvinnbart beløp. Totalt 14 selskap.

Som figuren ovenfor viser benytter de fleste selskapene bruksverdi som grunnlag for gjenvinnbart beløp. Av de 14 selskapene som har foretatt nedskrivning av varige driftsmidler og immaterielle eiendeler med bestemt levetid er det 11 som har benyttet bruksverdi, 1 selskap som har benyttet virkelig verdi fratrukket salgsutgifter og 2 selskap som har benyttet begge måleattributtene som grunnlag for beregning av gjenvinnbart beløp.

Årsaken til at så mange har benyttet bruksverdi skyldes nok som nevnt ovenfor, at det ikke foreligger noen markedspris for eiendelene. Det gjør det vanskelig å fastsette virkelig verdi. Ett av selskapene opplyser at de normalt benytter virkelig verdi fratrukket salgsutgifter i form av megleranslag, men at de grunnet den usikre markedssituasjonen som er i dag, er varsomme med å benytte markedsverdi og derfor heller benytter bruksverdi. Det ene av de to selskapene som har benyttet begge måleattributtene opplyser at de i utgangspunktet mener at det er best å benytte virkelig verdi fratrukket salgsutgifter, ettersom det er knyttet stor usikkerhet til de fremtidige dagratene og utnyttelsesgraden. Likevel har de måttet ta i bruk bruksverdi for å underbygge virkelig verdi (megleranslagene) på grunn av usikkerheten som foreligger i dagens marked.

5.2.1.1 Bruksverdi

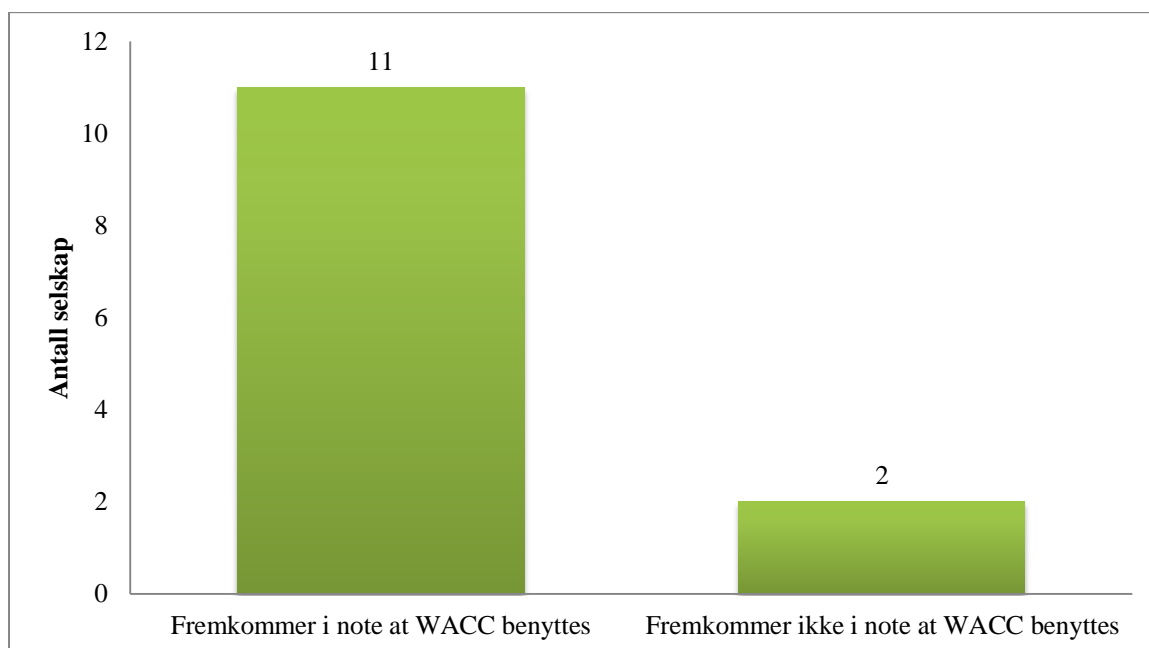
5.2.1.1.1 Diskonteringsrenten

Det foreligger egne noteopplysningskrav for selskap som benytter bruksverdi som gjenvinnbart beløp. IAS 36.130g, nevner at en ved beregning av bruksverdi skal oppgi

hvilken diskonteringsrente som er benyttet. Diskonteringsrenten vil variere fra selskap til selskap, og kan også variere fra eiendel til eiendel. I tillegg har ett av selskapene innenfor segmentet offshore logistikk ulik diskonteringsrente på samme type eiendel. Det opplyses at dette skyldes ulikt inflasjonsnivå i de landene der skipene eies fra. De har derfor en diskonteringsrente for skip eid i Norge og Singapore og en annen for skip eid i Brasil, ettersom de anser inflasjonsnivået i Brasil å være mye høyere.

Samtlige av de 13 selskapene som benytter bruksverdi, inkludert de to selskapene som også benytter virkelig verdi fratrasket salgsutgifter, har oppgitt verdien på diskonteringsrenten i regnskapet og dermed oppfylt kravet i standarden. Diskonteringsrentene som er oppgitt varierer fra 6,10 % til 19,28 %. Den store forskjellen skyldes i hovedsak at selskapet som vi har nevnt foran, har hensyntatt nasjonalt inflasjonsnivå ved fastsettelsen av diskonteringsrenten. Størrelsen på diskonteringsrenten vil også avhenge av om det er benyttet før eller etter skatt verdi. Vi vil komme nærmere innpå denne problemstillingen i punkt 5.4.

Selv om det ikke foreligger flere direkte krav i standarden, står det nevnt en oppfordring i IAS 36.132, om å opplyse om forutsetningene som er benyttet ved fastsettelse av bruksverdien. Som nevnt under punkt 3.4.2.1 er WACC den metoden som benyttes mest i praksis for å fastsette diskonteringsrenten. Det kan derfor være av interesse for regnskapsbrukerne å få oppgitt denne informasjonen. De fleste selskapene i vårt utvalg har oppgitt dette for eiendeler med bestemt levetid, selv om det ikke er noe krav i standarden.



Figur 5-4 Andel selskap som opplyser om de benytter eller ikke benytter WACC. Totalt 13 selskap.

Som figuren over viser oppgir hele 11 av 13 (85 %) selskap at de har benyttet WACC ved fastsettelse av diskonteringsrenten. Denne informasjonen er viktig for regnskapsbrukerne ettersom WACC ofte oppgis å være en nøkkelforutsetning som det utarbeides sensitivitetsanalyse for, da selskapene mener at gjenvinnbart beløp er sensitiv overfor endringer i denne forutsetningen. For regnskapsbrukerne er det viktig å vite hva som eksempelvis kan utløse ytterligere nedskrivninger og følgelig redusere årsresultatet til selskapet.

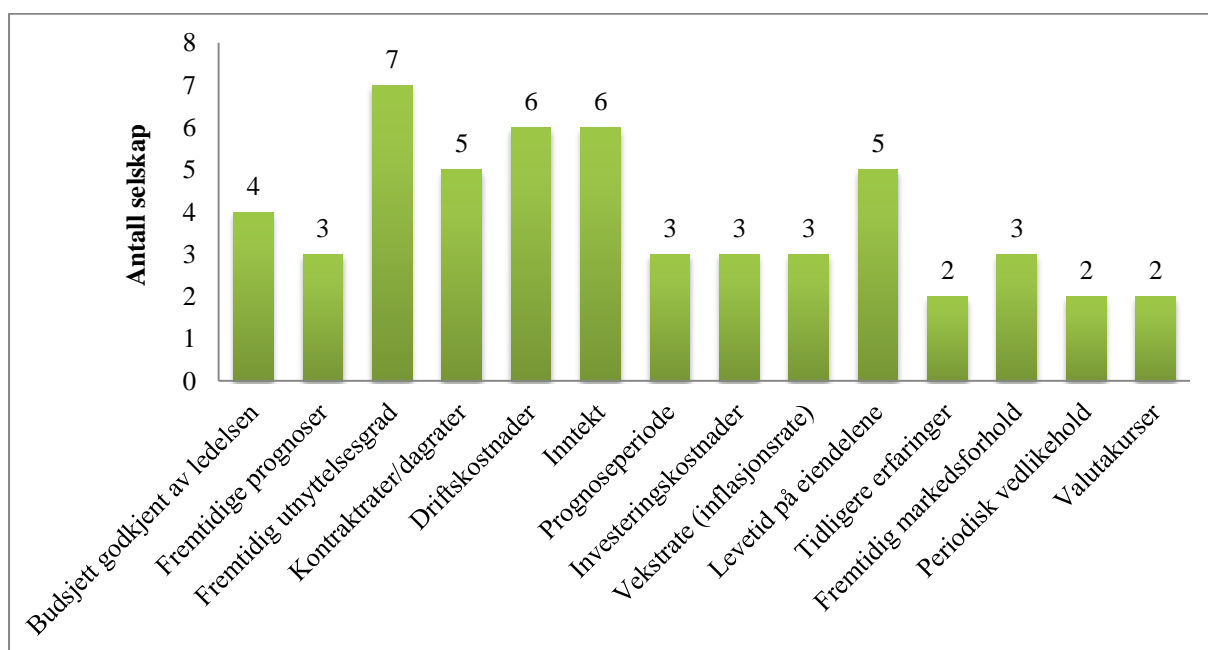
Vår gjennomgang av årsrapportene viser at flertallet av selskapene ikke gir ytterligere informasjon om forutsetningene som ligger til grunn for diskonteringsrenten, enn at WACC er benyttet. Likevel er det 4 av de 13 (31 %) selskapene som skiller seg ut ved at de har oppgitt mer informasjon enn hva som strengt tatt er nødvendig i forhold til standarden. Disse selskapene opplyser at CAPM er benyttet til å fastsette egenkapitalavkastningskravet i WACC beregningen. Det ene selskapet opplyser om det svart på hvit i noten, mens de resterende tre selskapene oppgir en eller flere av inputfaktorene i CAPM, som f.eks. egenkapitalbetaen. Det tilsier at de har benyttet CAPM. Det er derimot ingen av disse fire selskapene som oppgir informasjon om hvordan de ulike forutsetningene som inngår i diskonteringsrenten er fastsatt. To av de fire selskapene skiller seg likevel ut ved at de har oppgitt mer informasjon enn de andre. Det ene selskapet har oppgitt hvordan alle faktorene er fastsatt, med unntak av egenkapitalbetaen, imens det andre selskapet bare mangler å oppgi hvordan markedsrisikopremien og risikofri rente er fastsatt. For de resterende to selskapene har det ene oppgitt hva egenkapitalbetaen og den risikofrie renten er, men ikke gitt ytterligere informasjon om hvordan verdiene er fastsatt. Utenom det gis det ikke noe mer informasjon om de ulike faktorene.

Som nevnt er det bare en oppfordring i standarden å opplyse om forutsetningene som er benyttet for å fastsette diskonteringsrenten, og ingen krav. Det kan derimot vurderes om det burde vært et krav ettersom det gir regnskapsbrukerne bedre forståelse av de ulike vurderingene som selskapet har foretatt? Det er vanskelig for en regnskapsbruker å få denne forståelsen bare ved at selskapet oppgir metoden som er benyttet (eks. WACC).

5.2.1.1.2. Forutsetninger for fastsettelse av den estimerte fremtidige kontantstrømmen

Alle de 13 selskapene som benytter bruksverdi har opplyst om hvilke forutsetninger som er lagt til grunn ved fastsettelsen av den estimerte fremtidige kontantstrømmen. Oppfordringen i IAS 36.132 er dermed fulgt. Hvor mange og hvilke forutsetninger som oppgis varierer likevel

fra selskap til selskap. Nedenfor har vi utarbeidet en figur som viser hvilke forutsetninger som er benyttet ved fastsettelsen av den estimerte fremtidige kontantstrømmen og hvor mange av selskapene som har lagt til grunn hver av dem. Alle selskapene har minimum lagt til grunn to forutsetninger. Det må også merkes at figuren bare viser de forutsetningene som er nevnt hos to eller flere selskap. Det vil si at forutsetningene fraktrater, konkurranse fra konkurrenter, politisk risiko, sannsynlighet og timing for konsesjonsrunde og generelle utsikter for hydrokarboner i området, som bare er lagt til grunn av ett selskap, ikke fremkommer av figuren.



Figur 5-5 Oversikt over hvilke forutsetninger som ligger til grunn for beregningen av den estimerte fremtidige kontantstrømmen, med unntak av de forutsetningene som bare er lagt til grunn av ett selskap.

Forutsetningene budsjett godkjent av ledelsen og fremtidige prognoser, blir av noen selskap nevnt som overordnede forutsetninger for kontantstrømmen, før selskapet går mer ned i detalj og opplyser om de resterende forutsetningene som fremkommer av figuren over. Andre selskap går rett på detaljnivå uten å opplyse om tilsvarende.

Av figuren over ser en at det er noen forutsetninger som går igjen hos flere selskap og at forutsetningen som er lagt til grunn hos flest selskap er den fremtidige utnyttelsesgrad. I tillegg er driftskostnader, inntekt, dagrater og levetiden på eiendeler de forutsetningene som går igjen hos flest selskap. Med dagens usikre markedssituasjon er det forståelig at utnyttelsesgraden og driftskostnader er to av de forutsetningene som benyttes hyppigst. Utnyttelsesgraden på både borerigger og skip har blitt betraktelig redusert etter oljebremsen, og vil derfor være en viktig faktor for mange selskap når de skal estimere den fremtidige

kontantstrømmen. Det samme gjelder driftskostnadene, som de fleste selskapene har hatt stort fokus på å redusere i nedgangstidene. Selv om alle selskapene forklarer hvordan kontantstrømmen beregnes, er det et fåtall av selskapene som opplyser om hvilke verdier de ulike forutsetningene faktisk har.

Som nevnt tidligere under diskonteringsrenten er det ikke et krav i standarden å opplyse om forutsetningene som er lagt til grunn ved estimeringen av den fremtidige kontantstrømmen, men det kan likevel stilles spørsmål til om det burde vært ett krav? Spesielt ettersom noteopplysningene er utarbeidet med hensyn til regnskapsbrukerne, og dette er veldig nyttig informasjon for regnskapsbrukerne i deres vurdering av selskapets nedskrivningsvurdering.

5.2.1.2 Virkelig verdi fratrullet salgsutgifter

Fra avsnitt 5.2.1 vet vi at det er ett selskap som har benyttet virkelig verdi fratrullet salgsutgifter og to selskap som benytter både virkelig verdi fratrullet salgsutgifter og bruksverdi. Det ene selskapet opplyser at de benytter virkelig verdi fordi de mener det foreligger usikkerhet tilknyttet det fremtidige dagratenivået og utnyttelsesgraden på fartøy som ikke er på langtidskontrakter i årene som kommer. Selv om disse selskapene har benyttet virkelig verdi i form av megleranslag i sine vurderinger av gjenvinnbart beløp, legger de ikke skjul på at det foreligger usikkerhet omkring megleranslagene benyttet. De opplyser videre at dette skyldes nedgangstidene. To av selskapene har derfor utarbeidet sensitivitetsanalyse for megleranslaget. For det ene selskapet vises det at en reduksjon i megleranslaget på 10 %, vil føre til ytterligere nedskrivning på MUSD 57, som tilsvarer de opprinnelige totale nedskrivningene i 2015-regskapet. Dette viser at megleranslaget er særdeles sensitivt overfor endringer og at eventuelle endringer kan gi store konsekvenser.

I IAS 36.130f stilles det noteopplysningskrav til selskap som benytter virkelig verdi fratrullet salgsutgifter. Selskapene skal opplyse om hvilket nivå i hierarkiet for virkelig verdi de befinner seg på, samt en beskrivelse av verdsettelsesmetoden og informasjon om de viktigste forutsetningene, så fremt de er i nivå 2 og 3. Alle de 3 selskapene opplyser at de har benyttet to uavhengige megleranslag i sine vurderinger av virkelig verdi. Megleranslag anses å være innenfor nivå 2, men det er bare ett selskap som faktisk opplyser hvilket nivå de er på. Det siste kravet som omhandler forutsetningene har alle selskapene oppfylt i form av en beskrivelse av megleranslagene som må antas å være den viktigste forutsetningen i beregningen av virkelig verdi. Det er bare 1 av de 3 selskapene som derfor oppfyller alle de tre noteopplysningskravene som kreves etter IAS 36.130f.

5.2.1.3 Sensitivitetsanalyse

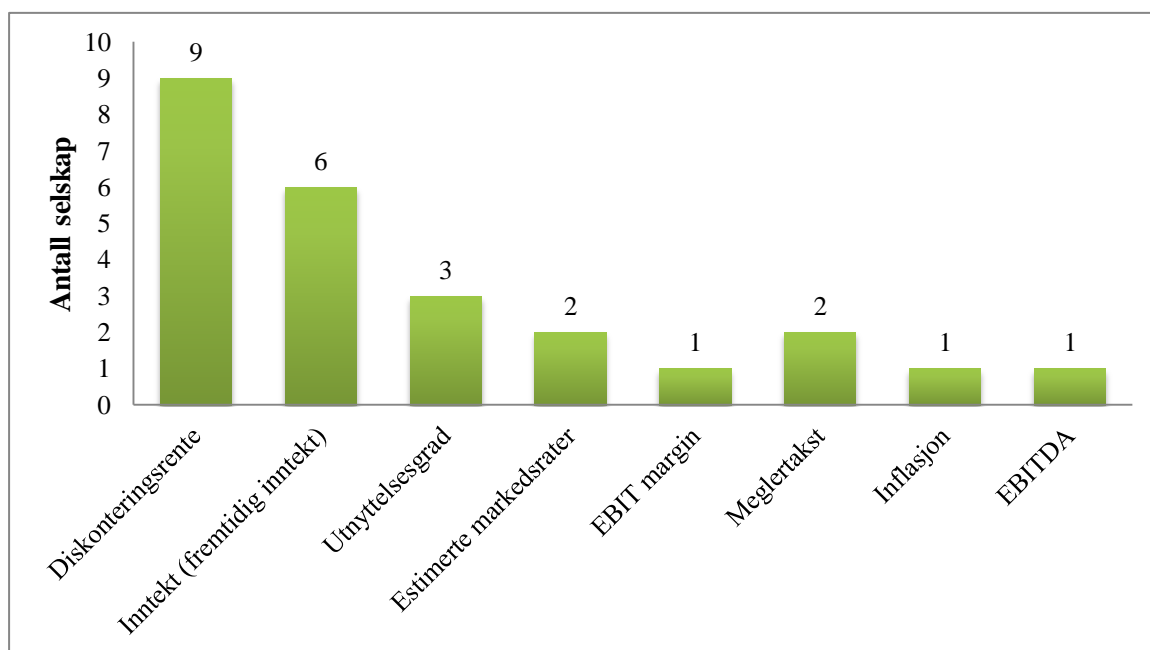
For eiendeler med bestemt levetid foreligger det ikke noe krav etter IAS 36 om å utarbeide en sensitivitetsanalyse slik det gjør for immaterielle eiendeler med ubestemt levetid, herunder goodwill. Likevel kan det være aktuelt etter IAS 1 Presentasjon av finansregnskapet, om det foreligger estimatusikkerhet. Det fremkommer ikke direkte i regnskapene til selskapene at det er estimatusikkerhet knyttet til nedskrivningen av eiendeler med bestemt levetid. Derimot kan en se i notene til samtlige selskap som har foretatt nedskrivning, at det foreligger en egen note, eventuelt et eget avsnitt i prinsippnoten, som omhandler vesentlige regnskapsestimater og viktige forhold knyttet til usikkerhet i estimatene. Ett av disse vesentlige estimatene/viktige forholdene knyttet til usikkerhet i estimatene, omhandler nedskrivning av eiendeler med bestemt levetid. Årsaken til dette er at nedskrivningsvurderingen bygger på vanskelige, komplekse og subjektive vurderinger foretatt av selskapets ledelse. Når alle selskapene har opplyst at nedskrivning av eiendeler med bestemt levetid er ett av de vesentlige estimatene, indikerer det at det foreligger estimatusikkerhet knyttet til denne nedskrivningsvurderingen. Følgelig må opplysningskravene i IAS 1 oppfylles.

I følge IAS 1.125 skal et selskap i notene opplyse om de forutsetninger og andre kilder som fører til estimatusikkerhet, samt eiendelenes art og balanseførte verdi. Det er flere måter et selskap kan oppfylle kravene som stilles i IAS 1.125 og det finnes i prinsippet ingen fasitløsning. Selskapet skal gi den informasjonen de mener er tilstrekkelig for at regnskapsbrukerne skal få et klart bilde av hva som fører til estimatusikkerheten. I IAS 1.129 foreligger det eksempel på hvilken informasjon som kan oppgis for å presentere opplysningene som kreves i IAS 1.125 på en måte som gjør at regnskapsbrukerne forstår vurderingene som selskapet har foretatt. Et av forslagene er å utarbeide en sensitivitetsanalyse der det fremgår hvordan en endring i en av forutsetningene i nedskrivningsvurderingen påvirker den bokførte verdien i regnskapet. Dette har hele 13 av de 14 (93 %) selskapene som har foretatt en nedskrivning av eiendeler med bestemt levetid, gjort. I tillegg opplyser samtlige selskap om hvilken type eiendel som er nedskrevet og hva den balanseførte verdien er. Opplysningskravene i IAS 1 ved estimatusikkerhet er dermed tilfredsstillt.

Slik markedssituasjonen er i dag er det svært viktig for regnskapsbrukerne, samt selskapene selv, å være klar over hvilke forutsetninger gjenvinnbart beløp er mest sensitiv ovenfor og hvor mye hver av disse forutsetningene kan endres før selskapet er i en nedskrivningssituasjon. Selskaper i oljeservicebransjen er på grunn av dagens markedssituasjon spesielt utsatt ettersom de ofte allerede er i en nedskrivningssituasjon eller

marginen mellom gjenvinnbart beløp og balanseført verdi har blitt drastisk redusert. En endring i WACC på eksempelvis 1 % kan være det som skal til for å sette selskapet i en nedskrivningssituasjon eller føre til ytterligere nedskrivninger. Dette kan igjen føre til at selskapet oppnår et negativt årsresultat og følgelig settes i en sårbar finansiell situasjon.

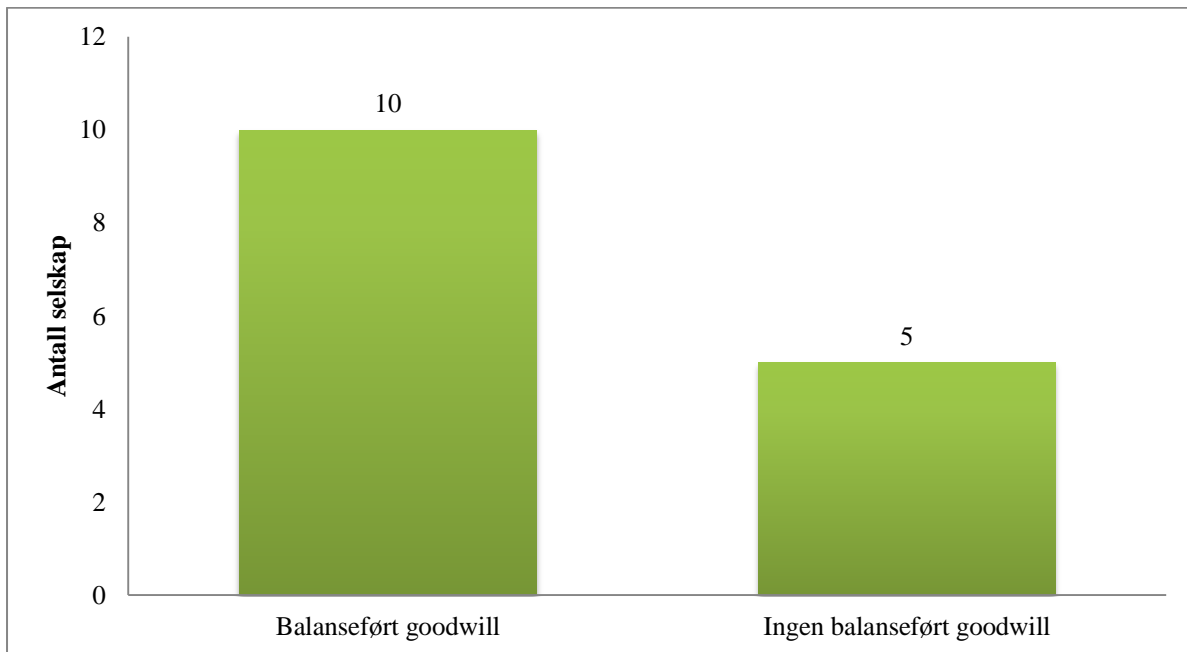
En sensitivitetsanalyse skal utarbeides for de forutsetningene som gjenvinnbart beløp er mest sensitiv overfor. De fleste selskapene utarbeider sensitivitetsanalyse for mer enn en forutsetning. Det er likevel noen forutsetninger som det hyppigere er utarbeidet sensitivitetsanalyse for. Som det fremkommer av figuren nedenfor mener 9 av de 13 (69 %) selskapene at diskonteringsrenten er en av forutsetningene som gjenvinnbart beløp er mest sensitiv overfor, etterfulgt av inntekt som 6 av selskapene mener gjenvinnbart beløp er mest sensitiv overfor.



Figur 5-6 Oversikt over hvilke forutsetninger det utarbeides sensitivitetsanalyse for. Totalt 13 selskap.

Som nevnt over er det for eiendeler med bestemt levetid i utgangspunktet ikke noe krav til å utarbeidet sensitivitetsanalyse hverken etter IAS 1 og IAS 36. Det stilles derfor heller ikke noe krav til hvordan analysen skal utarbeides og hva den skal inneholde, slik det gjør i IAS 36 for sensitivitetsanalyser for immaterielle eiendeler med ubestemt levetid, herunder goodwill.

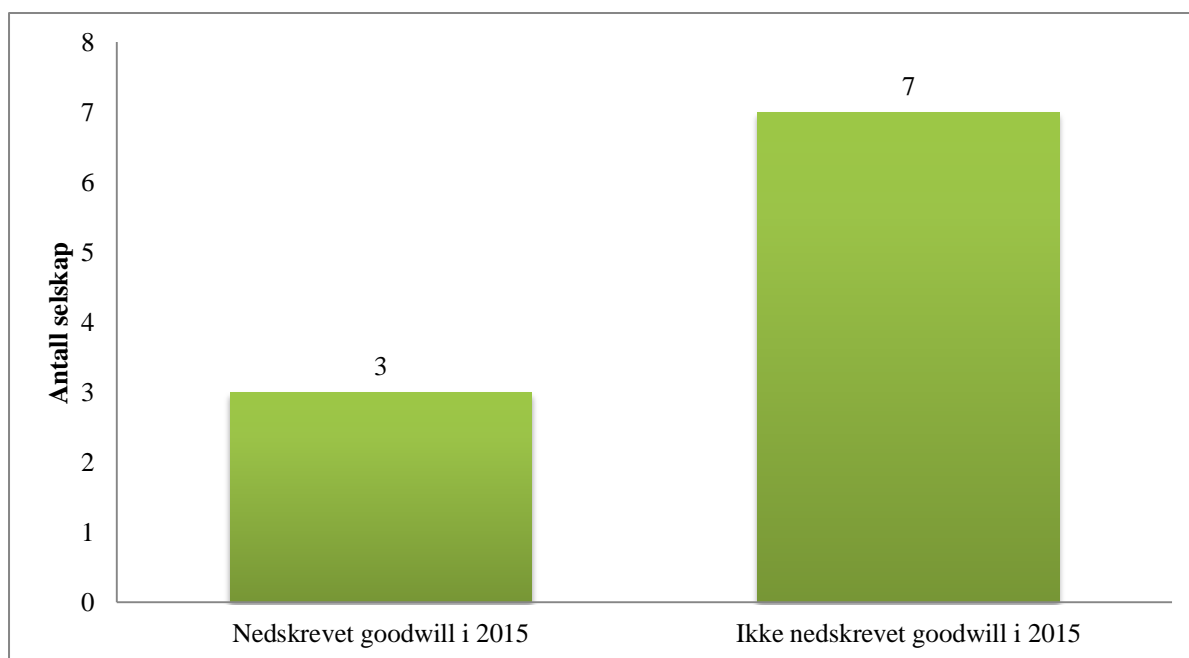
5.3 Immaterielle eiendeler med ubestemt levetid, herunder goodwill



Figur 5-7 Oversikt over antall selskap som har og ikke har balanseført goodwill per 1.januar 2015. Totalt 15 selskap.

Av de 15 utvalgte selskapene har 10 av dem balanseført goodwill per 1. januar 2015. Den totale balanseførte goodwillen for disse 10 selskapene utgjør MUSD 727,37 før nedskrivning. Det er ingen av selskapene som har balanseført andre immaterielle eiendeler med ubestemt levetid. Alle de 10 selskapene som har balanseført goodwill har gjennomført den årlige nedskrivningstesten som kreves etter IAS 36.10, og opplyst om denne testen i notene.

Kravene til hvilken informasjon som skal gis om nedskrivningstesten fremkommer av IAS 36.134. I tillegg fremkommer det også noen ytterligere opplysningskrav i IAS 36.126-133 dersom et selskap har foretatt en nedskrivning av goodwill. Vi skal i det følgende se på de kravene som vi mener er viktigst og mest relevante i forhold til det å gi oss en indikasjon på om informasjonen som gis gir et riktig bilde og god nok informasjon til regnskapsbrukerne. Før vi kommer så langt er det viktig å også få en oversikt over om noen av selskapene har foretatt nedskrivninger av goodwill i 2015 og størrelsen på denne, ettersom det da inntreffer flere opplysningskrav. Antall selskap som har foretatt nedskrivning av goodwill fremkommer av figuren under.

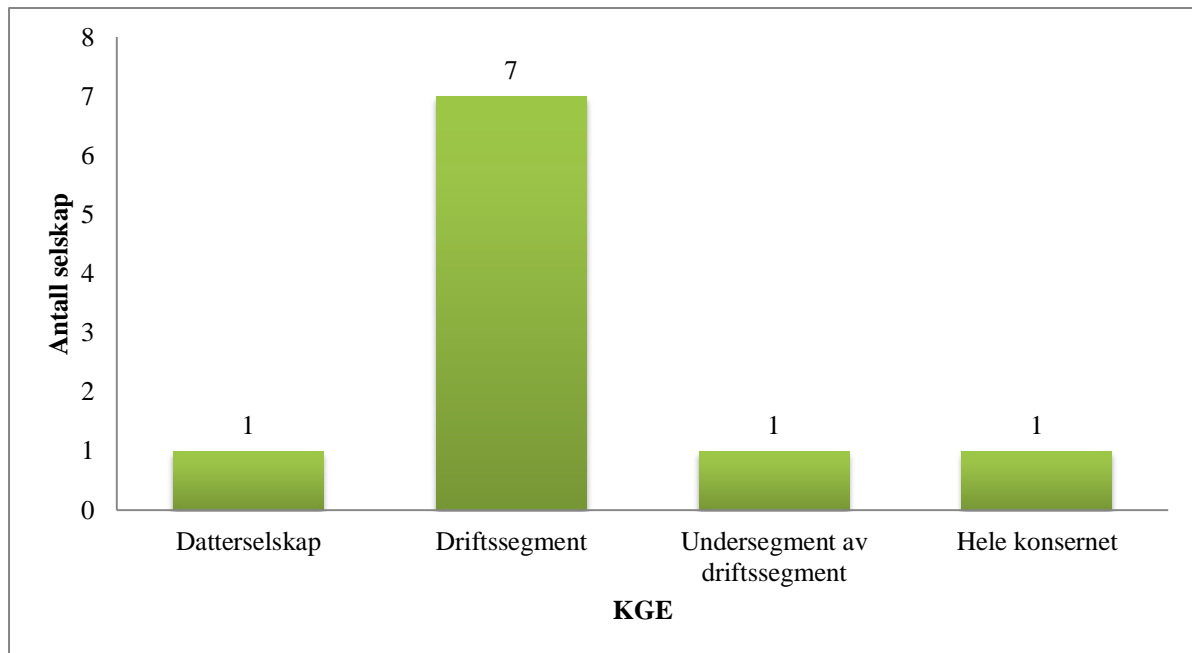


Figur 5-8 Oversikt over antall selskap som har foretatt en nedskrivning av goodwill i 2015. Totalt 10 selskap.

Som vi ser har 3 av de 10 selskapene som har balanseført goodwill per 1. januar 2015 foretatt nedskrivninger av denne verdien i 2015. Hvor mye som er nedskrevet varierer fra MUSD 3,43 til MUSD 186,9. To av selskapene har nedskrevet hele den balanseførte goodwillen slik at balanseført goodwill per 31. desember 2015 er 0. Totalt har de tre selskapene nedskrevet MUSD 330,23, noe som tilsvarer 45,4 % av total balanseført goodwill for alle de 10 selskapene før nedskrivningsvurderingen. Det er en veldig stor andel og gir et godt bilde på de usikre tidene som oljeservicebransjen er preget av. Fra årsrapportene til de tre selskapene som har nedskrevet goodwill fremkommer det at nedskrivningen skyldes nedgangen i markedet.

5.3.1 Allokering av goodwill

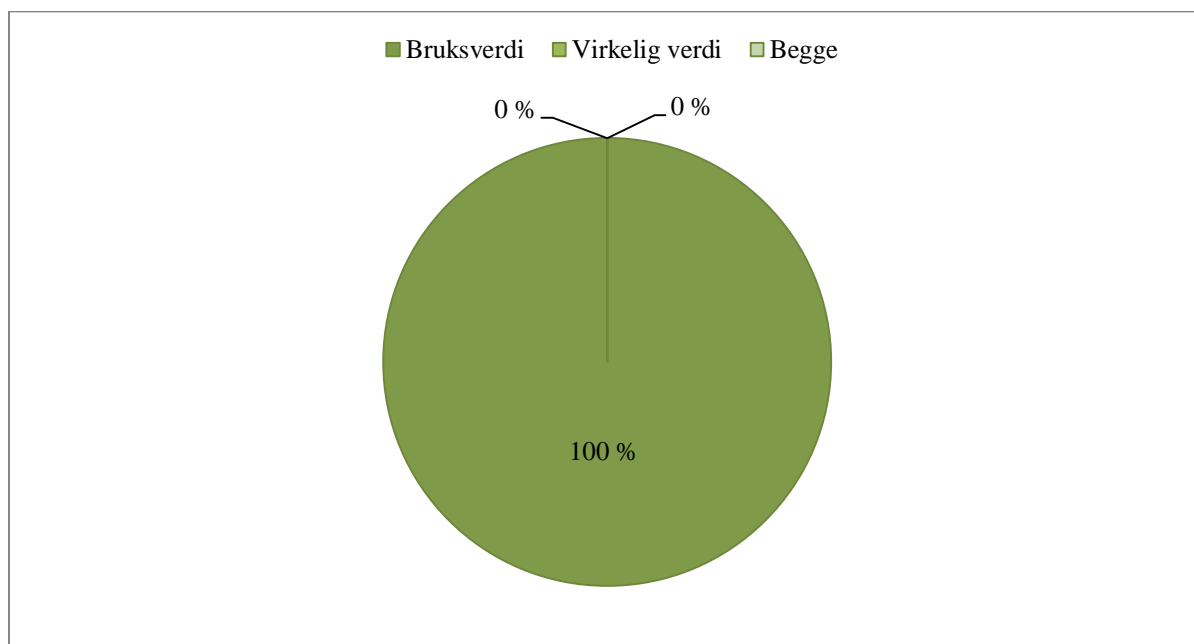
Goodwill skal som nevnt tidligere i oppgaven allokere til kontantgenererende enheter eller grupper av kontantgenererende enheter som en forventer vil dra fordel av synergieffektene fra en virksomhetssammenslutning. Som vi har skrevet i punkt 4.4 kan denne allokeringen være problematisk. I tillegg er det et notekrav i IAS 36.130d) i at det må gis en beskrivelse av den KGE'en dersom det er foretatt nedskrivning av goodwill. Det kan derfor være interessant å se hvordan de utvalgte selskapene med balanseført goodwill har foretatt allokeringen, dvs. til hvilke KGE'er goodwill er allokert.



Figur 5-9 Oversikt over hvordan selskapene har foretatt allokeringen av goodwill, dvs. til hvilke KGE'er goodwill er allokert. Totalt 10 selskap.

Alle selskapene har gitt en beskrivelse av hvordan goodwill er allokert og den KGE'en som goodwill er allokert til, selv om det ikke er et krav å beskrive den KGE'en dersom det ikke foreligger nedskrivning. Som en ser av tabellen over har 7 av selskapene (70 %) allokert goodwill til en eller flere driftssegment. Det er ingen av selskapene som har allokert goodwill til mer enn tre driftssegmenter og flertallet har foretatt en allokering til to driftssegmenter. For de tre siste selskapene er den KGE'en for allokering av goodwill i det ene tilfellet et datterselskap, fire undersegment av et driftssegment i det andre tilfellet og hele konsernet i det siste tilfellet. Basert på denne undersøkelsen ser vi at det varierer hva som anses å være den KGE'en for allokering av goodwill, men at det kan se ut som det er mest vanlig at det er driftssegment og at selskapene ikke er i stand til å foreta en allokering på et lavere nivå.

5.3.2 Grunnlaget som gjenvinnbart beløp er beregnet ut fra



Figur 5-10 Andel selskap som benytter de ulike måleattributtene for gjenvinnbart beløp. Totalt 10 selskap.

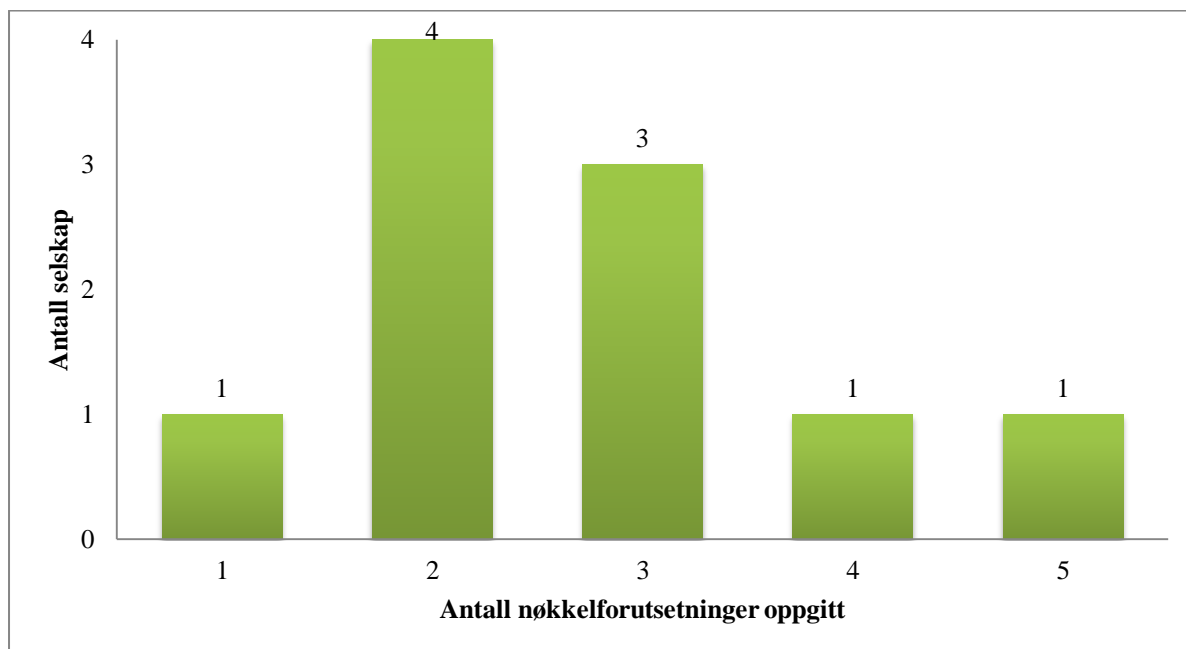
Vi ser av fordelingen over at alle selskapene benytter bruksverdi ved verdsettelsen av goodwill. Dette antas å være naturlig ettersom det sjelden eksisterer gode referanseverdier for de KGE'ene goodwill er allokert til. Da gjenvinnbart beløp er basert på bruksverdi må en påse at selskapene har oppfylt opplysningskravene i IAS 36.134d. Dette vil vi se på i det følgende.

5.3.2.1 Nøkkelforutsetninger

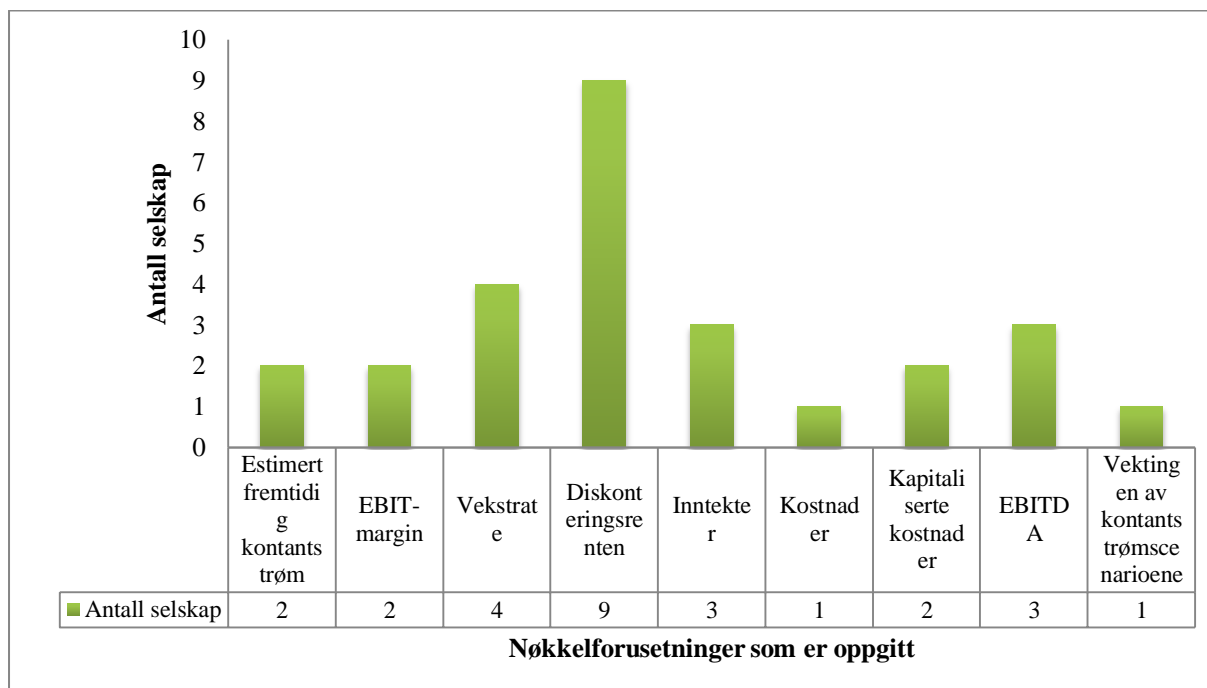
Fra IAS 36.134d) ii er det et krav om at det skal gis «en beskrivelse av ledelsens metode for å fastsette verdien(e) knyttet til hver av de viktigste forutsetningene» som bruksverdien er beregnet ut i fra. Disse forutsetningene kalles også for nøkkelforutsetninger. Det kan være interessant å se om selskapene har oppgitt hva de anser å være nøkkelforutsetninger og hvor mange de har oppgitt, ettersom det er informasjon som gir brukerne en bedre forståelse av hvordan selskapene har tenkt og hva de har lagt mest vekt på i deres nedskrivningsvurdering.

Ved vår gjennomgang av årsrapportene til selskapene med balanseført goodwill så vi at bare et fåtall av selskapene har skrevet direkte hva de anser å være nøkkelforutsetningene for goodwill. De andre selskapene har ikke skrevet direkte hva de anser å være nøkkelforutsetningene, men en kan tolke hva de er gjennom den andre informasjonen som gis. Vi har antatt at de forutsetningene som det er utarbeidet sensitivitetsanalyse for eller det er oppgitt at bruksverdiberegningen er mest sensitiv overfor, er nøkkelforutsetninger. Dette skyldes at det i IAS 36.134d) i oppgis at «de viktigste forutsetningene er de som gjenvinnbart

beløp for enheten (gruppen av enheter) er mest sensitiv overfor». Ellers har vi også antatt at nøkkelforutsetningene som er oppgitt i nedskrivningsvurderingen av eiendeler med bestemt levetid også gjelder for goodwill i de tilfellene der det ikke er oppgitt nøkkelforutsetninger for goodwill og goodwill er allokert til den KGE som består av eiendelene med bestemt levetid.



Figur 5-11 Oversikt over hvor mange nøkkelforutsetninger selskapene har oppgitt. Totalt 10 selskap.



Figur 5-12 Oversikt over de ulike nøkkelforutsetningene som er oppgitt og hvor mange selskap som har oppgitt hver av dem. De 10 selskapene har til sammen oppgitt 27 nøkkelforutsetninger der det fremkommer 9 ulike forutsetninger.

Vi ser at den største andelen av selskapene (70 %) oppgir to eller tre nøkkelforutsetninger. Antallet avhenger av hvor ned i detalj selskapene går. Bruksverdien består, som vi har

gjennomgått tidligere, av to hovedkomponenter, nemlig den estimerte fremtidige kontantstrømmen og diskonteringsrenten. Det er derfor enkelte selskap som oppgir disse eller en av disse som nøkkelforutsetninger uten å gå mer ned i detalj og bryte ned f.eks. kontantstrømmen i forutsetningene den er bygget på og si at en eller flere av disse er en nøkkelforutsetning istedenfor kontantstrømmen som er på et høyere nivå. Basert på figur 5-12 ovenfor ser vi at ingen av selskapene har brutt ned diskonteringsrenten på et lavere nivå ved at de for eksempel har oppgitt at den risikofrie renten, markedsrisikopremien, etc. er nøkkelforutsetninger. Det er bare gjort for kontantstrømmen ved at selskapene har oppgitt EBIT-margin, vekstraten, inntekter, kostnader, kapitaliserte kostnader, EBITDA og vektingen av kontantstrømsscenarioene. Ettersom nøkkelforutsetningene skal være de forutsetningene som bruksverdien er mest sensitiv overfor mener vi at det å bryte ned kontantstrømmen og diskonteringsrenten og si at en eller flere av forutsetningene som de bygger på er nøkkelforutsetninger, gir regnskapsbrukerne bedre informasjon. Dette skyldes at regnskapsbrukerne da blir mer oppmerksom på hva selskapet mener er de kritiske faktorene i nedskrivningstesten, og de kan selv vurdere om de er enige med selskapet. Det antas at selskapet har foretatt en grundig vurdering ved fastsettelse av disse forutsetningene ettersom for høye/lave verdier kan resultere i at goodwill skulle/ikke skulle vært nedskrevet og derfor at regnskapet ikke gir et korrekt bilde av faktiske forhold.

Nøkkelforutsetningene er viktig informasjon for regnskapsbrukerne i deres sammenligning av selskapets nedskrivningsvurderinger med sine egne. Det burde derfor fremgått klart av noteopplysningene til selskapet hva de anså å være nøkkelforutsetningene i bruksverdiregningen. Vi har i dette punktet ikke sett noe på om selskapene gir opplysninger om ledelsens metode for å fastsette nøkkelforutsetningene slik kravet er i IAS 36.134d. Det kommer vi mer innpå i punktene 5.3.2.2 og 5.3.2.5 under.

5.3.2.2 Estimert fremtidig kontantstrøm i prognoseperioden

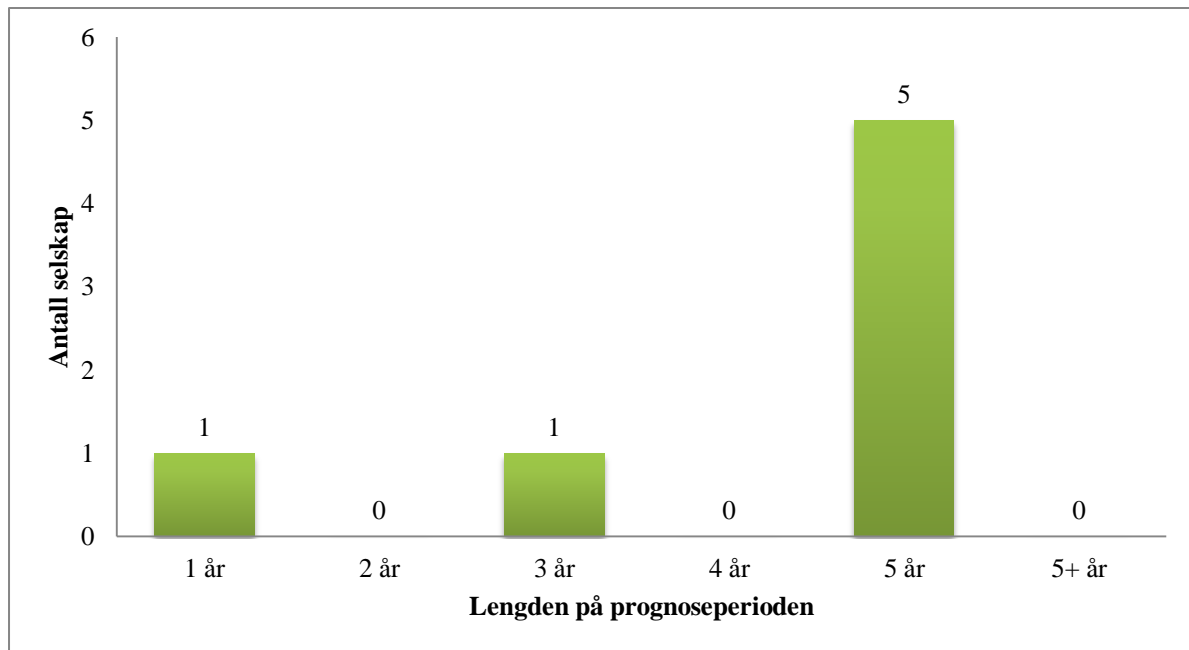
For at regnskapsbrukerne skal kunne sammenligne selskapets nedskrivningsvurdering av goodwill med sin egen, er det blant annet viktig at de forstår hvordan den fremtidige kontantstrømmen er estimert. Denne forståelsen forutsetter at selskapet gir opplysninger i årsrapporten om hvordan de har tenkt og gjort for å estimere kontantstrømmen. Etter IAS 36.134d) i er det et krav at det gis informasjon om de viktigste forutsetningene/nøkkelforutsetningene som ledelsen har brukt i sin estimering av den fremtidige kontantstrømmen i prognoseperioden. I tillegg har en opplysningskravet i IAS

36.134d) ii som vi har nevnt over i punkt 5.3.2.1, som sier at en skal gi en beskrivelse av metoden som ble brukt til å fastsette nøkkelforutsetningen. Vi har i punkt 5.3.2.1 sett på hva selskapene har oppgitt som nøkkelforutsetninger. Alle utenom ett av selskapene oppga en eller flere nøkkelforutsetninger tilknyttet kontantstrømmen i prognoseperioden. Det er likevel bare seks av disse selskapene (66,7 %) som har gitt opplysninger om metoden som ble brukt til å fastsette nøkkelforutsetningene. Det betyr at de tre andre selskapene ikke oppfyller notekravet i IAS 36.134d) ii. Den eneste informasjonen de har gitt er at kontantstrømmen bygger på budsjett/prognoser som er godkjent av ledelsen, noe som sier lite om vurderingene som ligger til grunn for estimeringen av kontantstrømmen.

Dersom en ikke bare ser på nøkkelforutsetningene tilknyttet kontantstrømmen i prognoseperioden, men på alt av informasjon som gis tilknyttet estimeringen av kontantstrømmen i prognoseperioden, mener vi at opplysningene som gis av selskapene, med unntak av de tre selskapene som ikke oppfyller notekravet i IAS 36.134d) ii, er tilstrekkelige. Basert på disse opplysningene skal regnskapsbrukerne kunne forstå hvordan selskapene har tenkt og hva de har gjort for å estimere kontantstrømmen i prognoseperioden. Det er likevel ikke tilstrekkelig at dette ikke er tilfelle for 30 % av selskapene med balanseført goodwill.

5.3.2.3 Lengden på prognoseperioden

Det er et krav å opplyse om lengden på prognoseperioden og gi en forklaring dersom perioden overstiger fem år (IAS 36.134d) iii). Av selskapene med balanseført goodwill opplyser 70 % om lengden på prognoseperioden. Likevel fremkommer ikke dette like klart i alle regnskapene, noe som ikke er bra ettersom det er et opplysningskrav. Dette er derfor noe selskapene bør være oppmerksomme på og bedre i fremtiden.



Figur 5-13 Oversikt over lengden på prognoseperioden. Totalt 7 selskap.

Av de syv selskapene som opplyser om prognoseperioden har 71 % benyttet fem år. Det er ingen som har benyttet en lenger periode enn fem år og derfor er pålagt å avgi en forklaring på hvorfor. Det at selskapene har benyttet en prognoseperiode på fem år er overraskende ettersom oljeservicebransjen er preget av nedgangstider og ustabilitet. Vi ville derfor forventet at det var vanskelig for selskapene å kunne estimere kontantstrømmen fem år frem i tid. Som vi tidligere har nevnt under punkt 3.4.1.1 gjennomførte EY i kjølevannet av finanskrisen i 2010 en undersøkelse kalt «Meeting today's financial challenges; Impairment reporting». I denne undersøkelsen fremkom det at 91 % av de spurte synes det var vanskelig å estimere kontantstrømmen utover en periode på 12-18 måneder frem i tid (EY (2012) s. 141). Basert på dette og situasjonen som oljeserviceselskapene nå står overfor hadde vi derfor forventet at de fleste selskapene hadde hatt en kortere prognoseperiode enn fem år. Årsaken til at det ikke er tilfelle synes å være at bransjen ser optimistisk på fremtiden. Noen av selskapene opplyser at de allerede forventer en bedring/stabilisering i markedet fra midten av 2017/2018.

5.3.2.4 Vekstrate

Goodwill antas å ha evigvarende levetid og kontantstrømmen må derfor følgelig framskrives for perioden etter prognoseperioden. Denne perioden kalles som tidligere nevnt ekstrapoleringsperioden eller terminalverdiperioden. Verdien en kommer frem til ved framskrivningen av kontantstrømmen kalles terminalverdien og vekstraten danner grunnlaget for denne verdien. Terminalverdien utgjør ofte en betydelig del av bruksverdien for en eiendel/KGE og den kan være vanskelig å fastsette ettersom den er langt frem i tid (se punkt

4.5). Hvilken vekstrate som benyttes er derfor av stor interesse. Etter IAS 36.134d) iv er det et krav å opplyse om vekstraten som brukes. Dersom den overstiger den gjennomsnittlige vekstraten for produkt, bransje og land der foretaket opererer, må det også begrunnes.

Av selskapene vi har sett på med balanseført goodwill, har 80 % opplyst om vekstraten. Det betyr at 20 % ikke har oppfylt opplysningskravene. Det er ingen av selskapene som opplyser noe om at vekstraten overstiger den gjennomsnittlige vekstraten for produkt, bransje og land der foretaket opererer. Det er kun ett av selskapene som opererer med to ulike vekstrater avhengig av i hvilket land skipene eies fra. Den laveste oppgitte vekstraten er 0 %, imens den høyeste er 6,7 % og bygger på inflasjonsmålet i det landet der skipene eies fra. Gjennomsnittlig vekstrate er 1,58 %. Av de åtte selskapene som har oppgitt hva vekstraten er har tre av dem satt den til 0 (37,5 %). Det er ingen av selskapene som har brukt en negativ vekstrate.

Noen av selskapene nevner at vekstraten er begrenset oppad til inflasjonsmålet i Norge som er på 2,5 % (Norges Bank). Selskapene vi har sett på opererer globalt og alle har derfor ikke sin hovedvirksomhet i Norge. Det å måle vekstratene brukt mot Norges inflasjonsmål blir derfor ikke den beste sammenligningen. Likevel er det greit å se at den gjennomsnittlige vekstraten er lavere og at selskapene derfor ikke er overoptimistiske i sin vurdering av den fremtidige veksten, da først og fremst ettersom terminalverdien ofte utgjør en betydelig del av bruksverdien og at små endringer i vekstraten derfor kan sette selskapene i en nedskrivningsposisjon.

Det er også verdt å nevne at et av selskapene opplyser at terminalverdien er beregnet ved hjelp av multippel. Det opplyses ikke noe videre om hvilken multippel som er brukt eller hvordan den er beregnet. Det er ikke tidligere i oppgaven nevnt noe om multipler. Årsaken til dette er at EY i IFRS-Håndboken har uttalt at «multipler kun representerer en snarvei til å prise et selskap» (2012, s. 146). Finanstilsynet har i tillegg i sitt brev til Kongsberg Automotive Holding ASA av 9. juli 2010, tilknyttet kontrollen av den finansielle rapporteringen for 2008, uttalt at «bruk av markedsavledet multippel i terminalleddet ikke synes å være i samsvar med bestemmelsene om fastsettelse av bruksverdi i IAS 36». I det samme brevet nevner Finanstilsynet at det foreligger et krav om at det må benyttes en vekstrate i ekstrapoleringsperioden i henhold til IAS 36.33c. Finanstilsynet hevder videre at en vekstrate ikke brukes når det benyttes en multippel, og at metoden for å fastsette terminalverdien derfor ikke er i samsvar med IAS 36. Selskapet opplyser likevel om

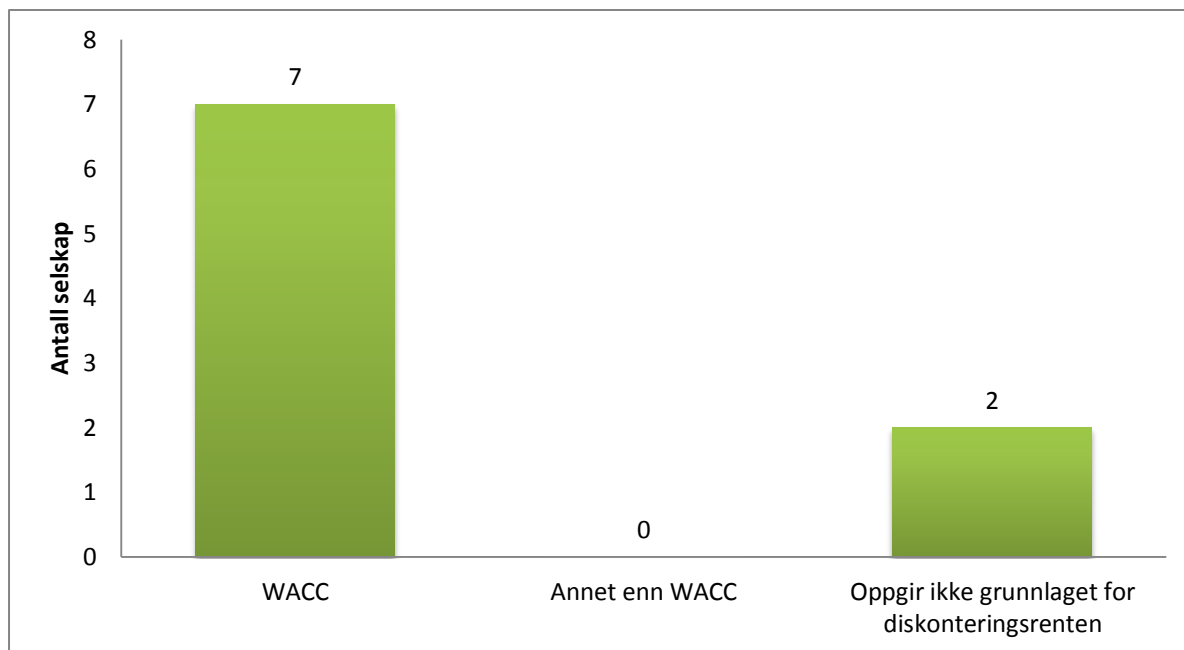
vekstraten brukt i bruksverdiberegningen og at dette er en nøkkelforutsetning. Det taler derfor for at de har benyttet en vekstrate ved beregningen av terminalverdien, selv om det er benyttet en multippel. Vi har antatt at vekstraten oppgitt er benyttet for analyseformålet i denne oppgave, men synes det er greit å nevne denne problemstillingen ettersom det foreligger indikatorer på at terminalverdien, som er en så viktig faktor, kanskje ikke er fastsatt i samsvar med IAS 36. Vi velger likevel ikke å følge opp forholdet noe videre.

5.3.2.5 Diskonteringsrenten

IAS 36.134d) v krever at det skal opplyses om «den (de) diskonteringsrenten(e) som benyttes på framskrivningene av kontantstrømmer». Det har alle utenom ett selskap gjort, dvs. 90 %. Selskapet som ikke har oppgitt størrelsen på diskonteringsrenten, har ikke gitt noen som helst informasjon om diskonteringsrenten. Det gjør at informasjonen som regnskapsbrukerne får knyttet til nedskrivningsvurderingene er mangelfull, noe som igjen vanskeliggjør en sammenligning mellom selskapets og regnskapsbrukernes nedskrivningsvurdering.

Størrelsen på diskonteringsrenten brukt for å beregne bruksverdien til de KGE'ene som goodwill er allokert til varierer fra 7 % til 19,28 %, og er i gjennomsnitt 9,54 % for de ni selskapene med balanseført goodwill som oppgir diskonteringsrenten. Størrelsen avhenger også av om det er diskonteringsrenten før eller etter skatt som er brukt, ettersom før skatt renten ofte er høyere. Selv om kravet er at diskonteringsrenten skal være før skatt (IAS 36.55), er det likevel noen av selskapene som har benyttet en etter skatt diskonteringsrente. Vi vil ikke gå noe mer inn på før og etter skatt her, men ser nærmere på det i punkt 5.4. Det er også verdt å nevne at noen av selskapene bruker den samme diskonteringsrenten på alle de KGE'ene som goodwill er allokert til, imens andre har en egen for hver KGE.

Det er også et opplysningskrav etter IAS 36.134d) ii at en skal gi «en beskrivelse av ledelsens metode for å fastsette verdien(e) knyttet til hver av de viktigste forutsetningene». I punkt 5.3.2.1 så vi at ni av de ti selskapene med balanseført goodwill opplyste at diskonteringsrenten er en nøkkelforutsetning. Selskapet som ikke anså diskonteringsrenten som en nøkkelforutsetning er det samme selskapet som vi over har nevnt at ikke oppgir hva diskonteringsrenten er. Da dette selskapet ikke anser diskonteringsrenten som en nøkkelforutsetning, er det heller ikke noe krav at de opplyser om metoden for fastsettelsen.



Figur 5-14 Oversikt over grunnlaget for diskonteringsrenten. Totalt 9 selskap.

Syv av de ni selskapene (77,8 %) som mener at diskonteringsrenten er en nøkkelforutsetning opplyser at den bygger på WACC. De resterende to selskapene oppgir ikke hva grunnlaget er, bare at diskonteringsrenten reflekterer pengenes tidsverdi og eiendelens/KGE'ens særskilte risiko, slik kravet er i IAS 36.55. Av selskapene som benytter WACC er det bare to som opplyser direkte at CAMP benyttes for å fastsette egenkapitalavkastningskravet. I tillegg fremkommer det indirekte at ytterligere to selskap bruker CAPM basert på informasjonen som gis. Det vil si at 57,1 % av selskapene som bruker WACC som grunnlag for diskonteringsrenten, fastsetter egenkapitalavkastningskravet ved hjelp av CAPM. De resterende tre selskapene opplyser ikke hvordan egenkapitalavkastningskravet er fastsatt. I tillegg til å opplyse om metoden ved å oppgi at diskonteringsrenten bygger på WACC og egenkapitalavkastningskravet på CAPM, har Ernst & Young tolket kravet i IAS 36.134d) ii som at det også skal gis opplysninger om hvordan de ulike variablene som inngår i diskonteringsrenten er fastsatt, samt kapitalstrukturen (EY (2012) s. 155). Med variablene som inngår i diskonteringsrenten menes gjeldavkastningskravet, den risikofrie renten, egenkapitalbetaen, markedets risikopremie og et evt. risikopåslag.

Under punkt 5.3.2.2 så vi at flere av selskapene har vært flinke til å gi informasjon om hvordan den fremtidige kontantstrømmen i prognoseperioden er estimert. Tilsvarende er ikke tilfelle når det kommer til diskonteringsrenten. Basert på vår gjennomgang av årsrapporten til de ti selskapene som har balanseført goodwill er det ingen som gir tilstrekkelig informasjon om hvordan de ulike variablene som inngår i diskonteringsrenten er fastsatt, samt

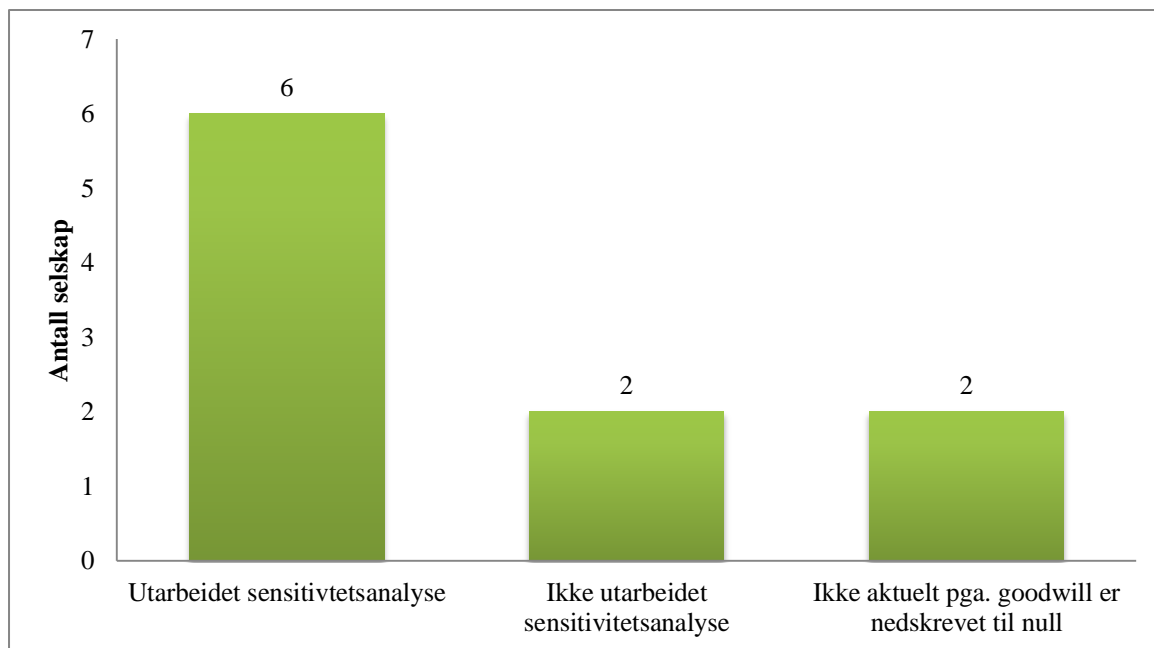
kapitalstrukturen. Det er likevel et selskap som skiller seg positivt ut ved at de har gitt opplysninger om hvordan markedets risikopremie, kapitalstrukturen, den risikofrie renten og gjeldsavkastningskravet er fastsatt. Slik vi ser det er det bare informasjon om hvordan egenkapitalbetaen er fastsatt som mangler. Selskapet har derfor nesten så å si oppfylt notekravet. For de resterende selskapene er det ett selskap som har oppgitt hva egenkapitalbetaen og den risikofrie renten er, uten å gi informasjon om hvordan de er fastsatt. Utenom det gis det ingen informasjon om de ulike variablene eller kapitalstrukturen.

Noteinformasjonen som gis i praksis tilknyttet diskonteringsrenten er ikke tilfredsstillende for at regnskapsbrukerne skal kunne sammenligne selskapets nedskrivningsvurderinger med sine egne. Det er likevel ikke reglene under IFRS som her er problemet, men at selskapene velger å ikke følge kravene som stilles i IAS 36.

5.3.3 Sensitivitetsanalyse

Sensitivitetsanalyser skal som nevnt under punkt 3.8 utarbeides i noteopplysningene dersom en rimelig endring i en viktig forutsetning/nøkkelforutsetning vil føre til at selskapet kommer i en nedskrivningssituasjon. For regnskapsbrukerne vil det å se hvor mye en forutsetning kan endres før foretaket er i en nedskrivningssituasjon, være av spesielt viktig informasjon i nedgangstider slik som nå, ettersom forutsetningene som brukes da kan være veldig usikre.

Hva som anses å være en rimelig endring, fremkommer som vi har sett i punkt 3.8, ikke av standarden. En tolkning som derfor ofte brukes i praksis er en «sikkerhetsmargin» (forskjell mellom gjenvinnbart beløp og bokført verdi) på 25-30 % for at kravet om å utarbeide sensitivitetsanalyse i notene skal utløses (EY (2012) s. 156). Basert på gjennomgangen av årsrapporten til selskapene med balanseført goodwill virker det ikke som om noen av selskapene har tatt stilling til om det foreligger en rimelig endring og følgelig om bestemmelsen er relevant. Vi forventer derfor at selskapene har utarbeidet sensitivitetsanalyse for de forutsetningene de har oppgitt er nøkkelforutsetninger, ettersom bruksverdien er mest sensitiv ovenfor endringer i disse. Dersom det ikke er utarbeidet sensitivitetsanalyse for en nøkkelforutsetning forventer vi at selskapet har kommentert hvorfor.



Figur 5-15 Oversikt over antall selskap som har utarbeidet sensitivitetsanalyse. Totalt 10 selskap.

Av selskapene med balanseført goodwill er det 20 % som ikke har utarbeidet sensitivitetsanalyse og heller ikke oppgitt hvorfor dette ikke er gjort for nøkkelforutsetningene. Dette er mangelfullt av selskapene ettersom de oppgir at gjenvinnbart beløp er sensitiv overfor endringer i nøkkelforutsetningene, uten å vise hvor mye nøkkelforutsetningen kan endres med før selskapet er i en nedskrivningssituasjon. Slik informasjon er som vi har nevnt ovenfor spesielt viktig i disse tider da selskapene er veldig utsatt for nedskrivninger.

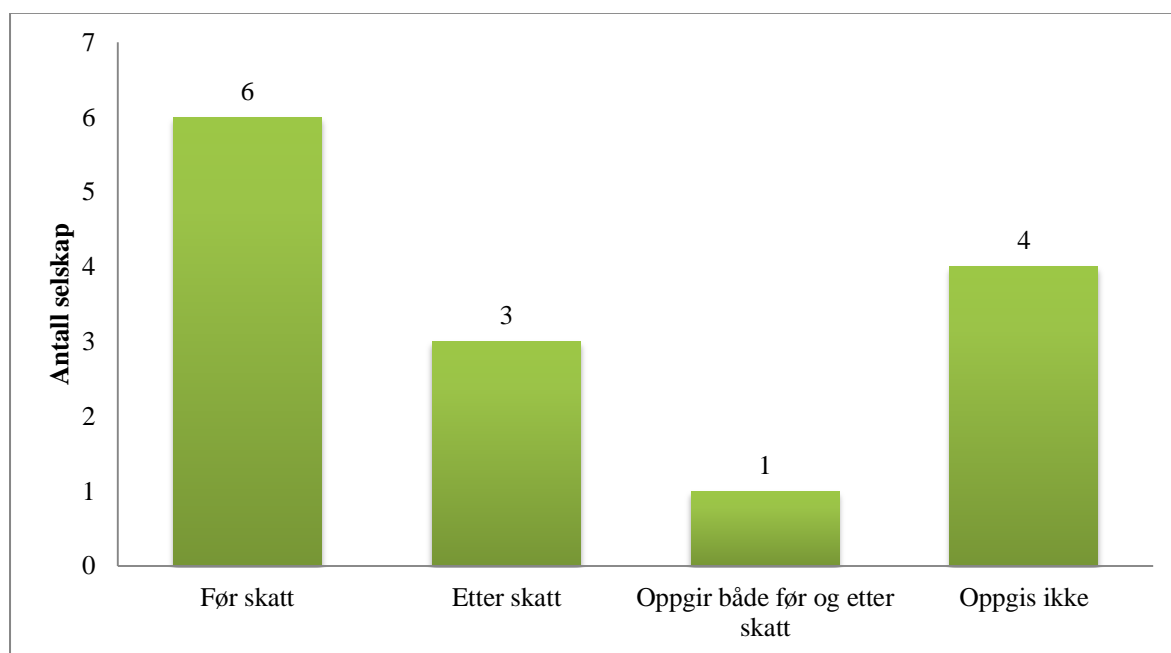
Selv om 60 % av selskapene har utarbeidet sensitivitetsanalyse tilsier ikke det at selskapene har oppfylt de tre kravene som stilles til analysen i IAS 36.134f. Det skal nemlig opplyses om hvor mye gjenvinnbart beløp overstiger balanseført verdi, verdien av nøkkelforutsetningene og hvor mye en nøkkelforutsetning kan endres med før selskapet er i en nedskrivningssituasjon. Av selskapene som har utarbeidet sensitivitetsanalyse er det bare ett av selskapene som oppgir tilstrekkelig informasjon til å oppfylle alle kravene. Det tilsvarer bare 10 % av utvalget, noe som er veldig lite med tanke på at sensitivitetsanalysen er av veldig viktig informasjon for regnskapsbrukerne. Det som særlig går igjen er at selskapene glemmer å opplyse om hvor mye gjenvinnbart beløp overstiger balanseført verdi. I tillegg er det en del selskap som setter opp analysen feil ved at de ikke oppgir hvor mye en nøkkelforutsetning kan endres før selskapet er i en nedskrivningssituasjon, men heller hvor mye selskapet må nedskrive dersom endringen er f.eks. 1 %, 5 % og 10 %. Ved å sette opp

analysen på denne måten, kan ikke regnskapsbrukerne vite når en nedskrivningssituasjon faktisk inntreffer.

5.4 Diskonteringsrente og kontantstrøm før eller etter skatt

I følge IAS 36.55 skal diskonteringsrenten være før skatt. Dette gjelder for alle eiendeler, uansett levetid, som benytter en diskonteringsrente i forbindelse med nedskrivningsvurderinger. I praksis derimot, benyttes ofte diskonteringsrenten etter skatt da det er den som er relevant for verdsettelsesformål, samt at det kan være vanskelig å finne markedsbaserte inputtall til diskonteringsrenten før skatt. For at kravet i IAS 36 skal tilfredsstilles må diskonteringsrenten omarbeides av selskapet slik at den blir før skatt. Ytterligere forklaring omkring dette er nevnt tidligere i oppgaven under punkt 3.4.2.1.4.

I vår undersøkelse avdekket vi at flere av selskapene ikke opplyser om diskonteringsrenten er før eller etter skatt. Nedenfor vises en figur over hvordan diskonteringsrenten fordeler seg mellom før og etter skatt. Figuren gjelder både for nedskrivningsvurdering av eiendeler med bestemt levetid og immaterielle eiendeler med ubestemt levetid, herunder goodwill.

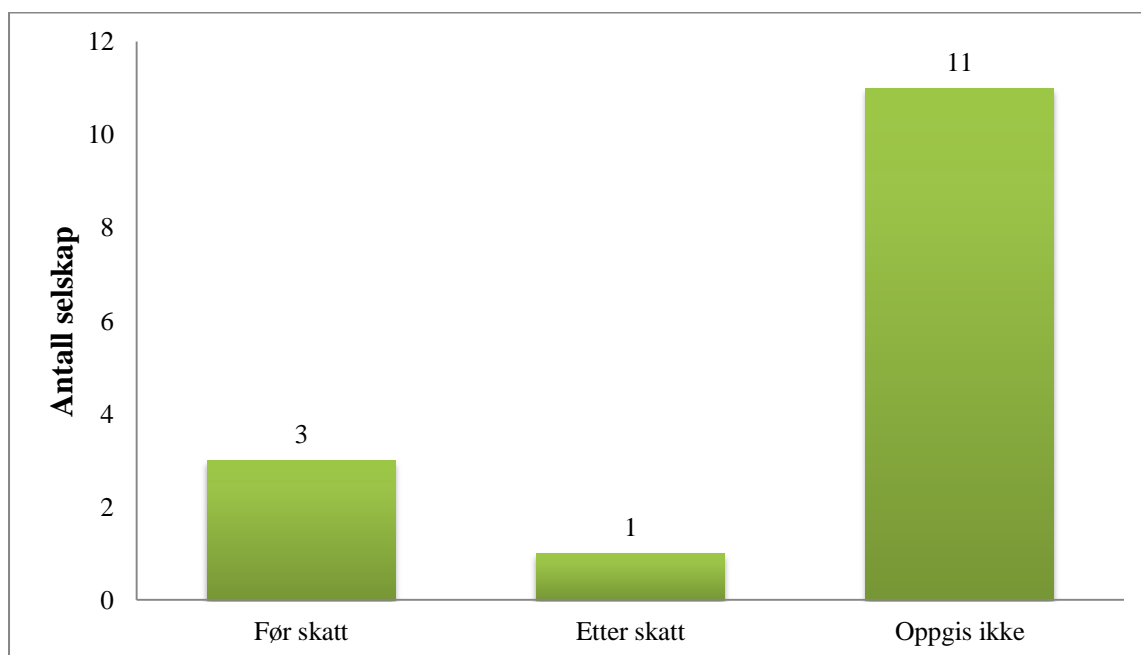


Figur 5-16 Oversikt over om selskapene oppgir diskonteringsrenten før eller etter skatt. Totalt 14 selskap.

Figuren viser at 3 av de 14 (21 %) selskapene opplyser at diskonteringsrenten etter skatt er benyttet istedenfor før skatt. Som vi har sett under punkt 3.4.2.1.4 er det ikke noe som tilsier at et selskap ikke kan benytte en diskonteringsrente etter skatt ved beregning av bruksverdi, så fremt også kontantstrømmen er etter skatt. Forutsetningen er likevel at diskonteringsrenten før

skatt tilsvarer diskonteringsrenten etter skatt justert for å reflektere de spesifikke beløp og tidspunkt for de fremtidige kontantstrømmene tilknyttet skatt (IAS 36 BCZ85). Likevel vil fremdeles kravet om å opplyse om diskonteringsrenten før skatt være gjeldende. Hele 4 av 14 (29 %) selskap opplyser ikke om diskonteringsrenten hverken er før eller etter skatt. Det er en relativt stor andel med tanke på antall selskap vi har undersøkt og det gjør det særst vanskelig for regnskapsbrukerne å vite hva som er benyttet ved beregningen av bruksverdien, samt om det er samsvar mellom diskonteringsrenten og kontantstrømmen. Det selskapet som opplyser om både diskonteringsrenten før og etter skatt har benyttet før skatt i beregningen av bruksverdien og tilfredsstiller derfor kravet sammen med de seks andre selskapene. Totalt har halvparten (50 %) av selskapene opplyst om diskonteringsrenten før skatt slik standarden krever. Det kan også nevnes at vi har holdt et selskap utenfor figuren ovenfor. Dette skyldes at det ikke fremkommer nøyaktig om selskapet har benyttet før skatt eller etter skatt diskonteringsrente i regnskapet da de sier en det ene i årsberetningen og det andre i notene.

Selv om et selskap har oppfylt opplysningskravet i IAS 36 og opplyst om diskonteringsrenten før skatt, vil ikke beregningen av bruksverdi være korrekt om det ikke er samsvar mellom diskonteringsrenten og kontantstrømmen. Kontantstrømmen skal etter IAS 36.51 også oppgis før skatt for å samsvare med diskonteringsrenten før skatt. Vi har kontrollert alle de 15 selskapene og utarbeidet en figur som viser hvilke selskap som opplyser om kontantstrømmen før og etter skatt, samt hvilke selskap som ikke opplyser om noen av delene.



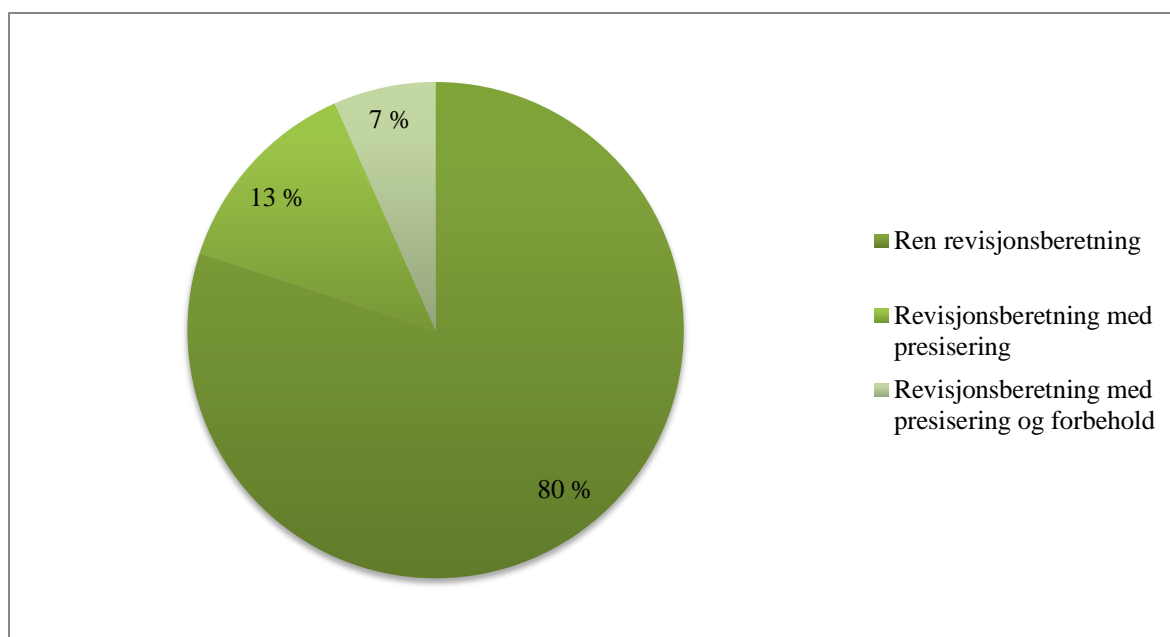
Figur 5-17 Oversikt over om selskapene oppgir kontantstrømmen før eller etter skatt. Totalt 15 selskap.

Figuren viser at det ikke er mange av selskapene som oppgir om kontantstrømmen er før eller etter skatt. Dette er dog ikke et notekrav i IAS 36, men det gjør det likevel særs vanskelig å vurdere om det er samsvar mellom diskonteringsrenten og kontantstrømmen. Det selskapet som oppgir at de har benyttet en kontantstrøm etter skatt, har oppgitt at de benytter en diskonteringsrente før skatt. Ut fra opplysningene som er gitt i regnskapet kan det derfor tyde på at det ikke er samsvar mellom de to, noe som igjen kan føre til ukorrekt beregning av bruksverdien. Likevel kan vi ikke si med sikkerhet at det er tilfellet, bare at det ikke er gitt tilstrekkelig informasjon i notene. Dette er også tilfellet for to av de tre selskapene som oppgir kontantstrømmen før skatt. Disse to selskapene har nemlig oppgitt diskonteringsrenten etter skatt, og dermed kan det også her tyde på at det ikke er samsvar mellom diskonteringsrenten og kontantstrømmen. Det er med andre ord bare ett selskap som har oppgitt både diskonteringsrenten før skatt og kontantstrømmen før skatt.

De resterende 11 selskapene har ikke oppgitt noe informasjon direkte i regnskapet om kontantstrømmen er før eller etter skatt. Derimot kan en indirekte dra en tolkning om at flere av selskapene har benyttet en kontantstrøm før skatt basert på hva kontantstrømmen bygger på. Flere av selskapene sier nemlig at kontantstrømmen er basert på budsjett og EBIT, som begge må anses å være før skatt. Likevel burde det fremkommet tydeligere i regnskapet om kontantstrømmen som er benyttet er før eller etter skatt, slik at det ikke oppstår noen tvil for regnskapsbrukerne.

5.5 Revisors beretning

I Finanstilsynets rundskriv 12/2015 datert 19. november 2015 listes det opp hvilke områder Finanstilsynet vil prioritere i deres kontroll av årsregnskapet for 2015 for noterte foretak. Et av de prioriterte områdene som fremkommer er måling av virkelig verdi og tilhørende noter ettersom «ESMA er av den oppfatningen at det er betydelig rom for forbedring knyttet til verdsettelsen av ikke-finansielle eiendeler og forpliktelser, samt tilhørende noteopplysninger». Dette betyr at Finanstilsynet også er opptatt av nedskrivningsvurderingene i 2015. For revisor er det viktig å være oppmerksom på Finanstilsynets prioriterte områder ettersom disse ikke hadde vært listet opp om det ikke forelå en risiko for feil. Vi synes derfor det er av interesse å se om revisor har avgitt annet enn ren beretning for de 15 selskapene vi har sett på i denne oppgaven, og da særlig om dette i tilfelle skyldes nedskrivningsvurderingen.



Figur 5-18 Oversikt over hvilke revisjonsberetninger selskapene har mottatt. Totalt 15 selskap.

Som vi ser av sirkeldiagrammet over har 13 % av selskapene mottatt revisjonsberetning med presisering. Felles for disse er at presiseringen angår fortsatt drift som ikke har noe å gjøre med selskapets nedskrivningsvurdering. Det som derimot er av interesse er at 7 % av selskapene, dvs. ett selskap, har mottatt revisjonsberetning med både forbehold og presisering. Presiseringen angår lånefasiliteter og har ikke noe å gjøre med nedskrivningsvurderingen. Forbeholdet derimot gjelder nedskrivningsvurderingen til selskapet, der revisor skriver at de ikke har vært i stand til å avgjøre om det skulle vært noen endringer i konsernets nedskrivningsvurdering av offshore boreenheter (se under).

Basis for Qualified Opinion on the financial statements of the Group

The Group has carried out impairment assessments of its mobile offshore drilling units at the reporting date. The mobile offshore drilling units has a total book value of USD 2,156 million. As described in the Board of Directors' report and note 6 in the consolidated financial statements, the Norwegian Financial Supervisory Authority has requested additional documentation from the Group with respect to the Groups impairment assessment, in particular the assumptions related to normative long-term operating expenses and WACC. The requested additional documentation is not finalised. As a result we were unable to determine whether any adjustments should have been made to the impairment assessments.

Figur 5-19 Utdrag fra revisjonsberetningen til selskapet som har mottatt beretning med presisering og forbehold. Utdraget gjelder revisors grunnlag for å avgi revisjonsberetning med forbehold.

Bakgrunnen for at revisor ikke kan uttale seg om det skulle vært noen endringer i konsernets nedskrivningsvurdering av offshore boreenheter, er at Finanstilsynet har sett på konsernets årsrapport for 2014 og den tredje kvartalsrapporten for 2015, og uttrykt at det foreligger ulike syn på nøkkelforutsetninger brukt i nedskrivningsvurderingen. Det stilles særlig spørsmål til

diskonteringsrenten, de langsiktige dagratene og de langsiktige driftskostnadene. Dersom Finanstilsynet krever at noen av disse må endres, kan det resultere i store nedskrivninger for konsernet og følgelig at den bokførte verdien på breenhetene er feil. I forbindelse med dette har Finanstilsynet etterspurt ytterligere dokumentasjon fra selskapet som ikke var ferdigstilt da revisor avga sin beretning. Følgelig kan ikke revisor uttale seg om forholdet for 2015 årsregnskapet.

Dette er et godt eksempel på at det kan foreligge ulike syn på de underliggende verdiene i en nedskrivningsvurdering, og at det derfor er viktig at selskapene gir tilstrekkelig informasjon til regnskapsbrukerne slik at de har tilstrekkelig grunnlag til å sammenligne selskapets vurderinger med sine egne for å avgjøre om de er enige i selskapets vurderinger.

6. Avsluttende drøfting

6.1 Drøfting av funn

Av de 15 selskapene vi har sett på i denne oppgaven har 14 av selskapene gjennomført nedskrivning av eiendeler med bestemt levetid, 10 av selskapene har balanseført goodwill og har derfor gjennomført den årlige nedskrivningstesten, og 3 av selskapene har gjennomført en nedskrivning av goodwill. Total nedskrivning av eiendeler med bestemt levetid og goodwill summerer seg opp til MUSD 2 690,23. Basert på disse forholdene mener vi at årsrapportene til de utvalgte selskapene har vært et godt grunnlag for å vurdere noteinformasjonen som gis i praksis.

Våre funn og observasjoner fremkommer av kapittel 5, hvor vi har sett på de kravene som vi mener er viktigst og mest relevante i forhold til det å gi oss en indikasjon på om informasjonen som gis i notene gir et riktig bilde og god nok informasjon til regnskapsbrukerne. Vi vil i det følgende ikke drøfte alle funnen vi har gjort ettersom de fremkommer klart i kapittel 5, men dra frem de vi mener er viktigst.

Eiendeler med bestemt levetid

For eiendeler med bestemt levetid har vi sett at noteopplysningskravene ikke er så veldig omfattende, men at det foreligger en oppfordring til å gi regnskapsbrukerne ytterligere opplysninger. Samtlige selskap som har gjennomført nedskrivning av eiendeler med bestemt levetid har opplyst om indikatorene som var med på å utløse nedskrivningen og de fleste selskapene (11 stk.) benytter bruksverdi som grunnlag for gjenvinnbart beløp. Det at den største andelen av selskapene har benyttet bruksverdi mener vi er bra. I disse nedgangstidene foreligger det en overflod av både borerigger og skip, og derfor ikke et stort marked for bruksalg. Det er derfor uvisst om det i hele tatt finnes noen markedsverdier som kan brukes som grunnlag. Ett av selskapene i utvalget har opplyst at de normalt benytter virkelig verdi fratrasket salgsutgifter i form av megleranslag, men at de grunnet den usikre markedssituasjonen, er varsomme med å benytte markedsverdi og derfor heller benytter bruksverdi.

Ved bruk av bruksverdi er det eneste tilleggsnotekravet at en skal oppgi hvilken diskonteringsrente en har brukt (IAS 36.130g). Samtlige selskap som benytter bruksverdi som grunnlag for gjenvinnbart beløp har oppgitt verdien på diskonteringsrenten i regnskapet og dermed oppfylt kravet i standarden. I tillegg oppfordres som nevnt selskapene til å opplyse

om forutsetningene som er benyttet til å fastsette gjenvinnbart beløp (IAS 36.132). Når det kommer til diskonteringsrenten har 85 % av selskapene opplyst at diskonteringsrenten er fastsatt ved hjelp av WACC. De resterende selskapene har ikke oppgitt metoden som er benyttet. Av selskapene som har benyttet WACC er det noen få selskap som også gir ytterligere informasjon om de underliggende forutsetningene. For den estimerte fremtidige kontantstrømmen har alle selskapene forklart hvordan kontantstrømmen er estimert, men kun et fåtall opplyser om hvilke verdier som er lagt til grunn for de ulike forutsetningene. Vi skulle gjerne ha ønsket at selskapene ga regnskapsbrukerne ytterligere og bedre informasjon om forutsetningene, men ettersom det bare er en oppfordring, kan vi ikke forvente dette.

De få selskapene som har benyttet virkelig verdi fratrukket salgsutgifter (3 stk.), har brukt to uavhengige megleranslag som grunnlag. Bare ett av selskapene har oppfylt de tre tilleggsnotekravene som kreves etter IAS 36.130f dersom virkelig verdi fratrukket salgsutgifter benyttes som grunnlag for gjenvinnbart beløp. Vi mener likevel at opplysningene selskapene gir er tilstrekkelige for at regnskapsbrukerne skal kunne foreta en vurdering av selskapets estimer, og at dette derfor følgelig overskygger det faktum at notekravet ikke er oppfylt.

Goodwill

For goodwill finnes det som vi har sett egne noteopplysningskrav tilknyttet den årlige nedskrivningstesten i IAS 36.134, i tillegg til at noteopplysningskravene som gjelder for eiendeler med bestemt levetid også gjelder dersom det foreligger en nedskrivning.

Notekravene for goodwill er derfor mye mer omfattende enn for eiendeler med bestemt levetid. Det mener vi er bra ettersom goodwill er en eiendel med mangel på fysisk substans, kontroll og identifiserbarhet.

Alle selskap med balanseført goodwill har gitt en beskrivelse av hvordan goodwill er allokert og den KGE'en som goodwill er allokert til. Videre ser vi at samtlige selskap har benyttet bruksverdi som utgangspunkt for gjenvinnbart beløp for den KGE'en. Det er både naturlig og bra da det sjelden eksisterer gode referanseverdier for de KGE'ene goodwill er allokert til.

Ved bruk av bruksverdi er det en rekke tilleggsnotekrav som fremkommer av IAS 36.134d. For det første skal det opplyses om de viktigste forutsetningene, dvs. nøkkelforutsetningene, i prognoseperioden til kontantstrømmen, og i tillegg gi en beskrivelse av metoden som er brukt til å fastsette alle nøkkelforutsetningene som selskapet oppgir, ikke bare de tilknyttet prognoseperioden for kontantstrømmen. Et fåtall av selskapene har skrevet direkte hva de

anser å være nøkkelforutsetningene for goodwill. Det mener vi ikke er tilstrekkelig ettersom det er viktig for regnskapsbrukerne å vite hva selskapene anser å være nøkkelforutsetninger da det er endringer i disse forutsetningene gjenvinnbart beløp er mest sensitiv overfor. Når det kommer til opplysninger om metoden som er brukt til å fastsette nøkkelforutsetningene mener vi at 66,7 % av selskapene med balanseført goodwill gir tilstrekkelig informasjon om nøkkelforutsetningene tilknyttet kontantstrømmen, men at ingen av de ni selskapene som oppgir at diskonteringsrenten er en nøkkelforutsetning gir tilstrekkelig informasjon om hvordan de underliggende variablene er fastsatt. Det er likevel et selskap som skiller seg positivt ut ved at de har gitt informasjon om alle variablene med unntak av en. Vi mener opplysningene som gis av dette selskapet burde vært et foregangseksempel for de andre selskapene. Det er oppsiktsvekkende at så mange selskap har unnlatt å beskrive metoden som er brukt til å fastsette nøkkelforutsetningene, da dette er viktig informasjon for regnskapsbrukerne i deres vurdering av selskapets nedskrivningsvurdering. Spesielt ettersom det foreligger vanskelige og skjønnsmessige vurderinger bak nøkkelforutsetningene og det er endringer i disse verdiene gjenvinnbart beløp er mest sensitiv overfor.

Videre skal det opplyses om lengden på prognoseperioden, vekstraten i ekstrapoleringsperioden og hvilken diskonteringsrente som er brukt. 70 % av selskapene har opplyst om lengden på prognoseperioden, selv om det ikke alltid fremkommer helt klart i alle notene. Ingen av selskapene har en prognoseperiode som overstiger fem år, men hele 71 % har benyttet fem år. Det mener vi er overraskende ettersom vi hadde trodd at det var vanskelig for selskapene å estimere kontantstrømmen så langt frem i tid når det foreligger så mye usikkerheter i markedet og det er vanskelig å bygge på tidligere erfaringer på grunn av de store endringene som har vært i bransjen.

80 % av selskapene har opplyst om vekstraten brukt i ekstrapoleringsperioden.

Gjennomsnittlig vekstrate er 1,58 % og av de åtte selskapene som har oppgitt hva vekstraten er har tre av dem satt den til 0 % (37,5 %). Ettersom selskapene opererer globalt og alle derfor ikke har sin hovedvirksomhet i Norge, er ikke Norges inflasjonsmål det beste sammenligningsgrunnlaget. Likevel mener vi at det er greit å se at den gjennomsnittlige vekstraten er lavere enn inflasjonsmålet og at selskapene derfor ikke er overoptimistiske i sin vurdering av den fremtidige veksten, da først og fremst ettersom terminalverdien ofte utgjør en betydelig del av bruksverdien og små endringer i vekstraten kan sette selskapene i en nedskrivningsposisjon.

Til slutt så vi at 90 % av selskapene opplyste om størrelsen på diskonteringsrenten brukt. Ett av selskapene har valgt å ikke gi noen som helst informasjon om diskonteringsrenten. Det mener vi gjør at informasjonen som regnskapsbrukerne får knyttet til nedskrivningsvurderingene er mangelfull, noe som igjen vanskeliggjør en sammenligning mellom selskapets og regnskapsbrukernes nedskrivningsvurdering.

Uansett grunnlag for gjenvinnbart beløp, skal det utarbeides sensitivitetsanalyse dersom en rimelig endring i en nøkkelforutsetning vil føre til at selskapet kommer i en nedskrivningssituasjon. Vi mener at det i nedgangstider som nå, når selskapene er utsatt for nedskrivninger, er viktig at det opplyses om hvor mye en nøkkelforutsetning kan endres med før selskapet havner i en nedskrivningssituasjon. Det er derfor positivt at 80 % av selskapene har utarbeidet sensitivitetsanalyse eller oppgitt hvorfor det ikke har blitt gjort. Likevel er det ikke tilfredsstillende ettersom bare ett av selskapene oppfylles kravene som stilles. Ved at kravene ikke oppfylles blir regnskapsbrukerne snytt for viktig informasjon som blant annet hvor mye gjenvinnbart beløp overstiger balanseført verdi og hvor store endringene i en nøkkelforutsetning kan være før selskapet faktisk havner i en nedskrivningssituasjon.

Funn som både gjelder eiendeler med bestemt levetid og goodwill

IAS 36 krever at både diskonteringsrenten og kontantstrømmen skal være før skatt i bruksverdiregningen. Fire av selskapene oppgir ikke om diskonteringsrenten er før eller etter skatt, og tilsvarende tall for kontantstrømmen er elleve. Dette gjør det særs vanskelig for regnskapsbrukerne å vite hva som er benyttet ved beregningen av bruksverdien. Et selskap oppgir også før skatt i årsberetningen, og etter skatt i notene, noe som gjør regnskapsbrukerne svært forvirret. I tillegg er det noen selskap som oppgir at kontantstrømmen er før skatt, imens diskonteringsrenten er etter skatt, og omvendt. Dersom det faktisk er tilfelle i beregningen vil bruksverdien som er lagt til grunn være feil, noe som kan føre til at selskapet ikke har foretatt en nedskrivning som faktisk skulle vært foretatt.

6.2 Vurdering av gjeldende regler

For regnskapsbrukerne er det som vi har nevnt flere ganger tidligere, viktig å få tilstrekkelig informasjon om nedskrivningsvurderingen, slik at de selv kan sammenligne foretakets vurderinger med sine egne og vurdere påliteligheten av foretakets estimater. Dette er spesielt viktig ettersom vurderingene bak er vanskelige og skjønnsmessige, og det derfor er en sannsynlighet for at det kan foreligge ulike syn på forutsetningene som har blitt brukt. Fra

punkt 5.5 fremkommer det at Finanstilsynet kanskje ikke er enig i alle forutsetningene som ett av selskapene i utvalget vårt har lagt til grunn i sin nedskrivningsvurdering. Forholdet var ikke avklart da årsregnskapet ble avlagt ettersom den etterspurte dokumentasjonen enda ikke var ferdigstilt fra selskapets side. Resultatet ble derfor at selskapet mottok en beretning med forbehold om at revisor ikke kan uttale seg om det skulle vært noen endringer i selskapets nedskrivningsvurdering. Ytterligere kan selskapet ende opp med å måtte endre forutsetningene i nedskrivningsvurderingen dersom Finanstilsynet krever det. Resultatet kan derfor bli at selskapet må korrigere regnskapet pga. det foreligger en nedskrivning som ikke har blitt bokført. Dette forholdet viser hvor viktige noteopplysningene er. Da vurderingene er så skjønnsmessige er det ikke usannsynlig at Finanstilsynet kunne hatt lignende innvendinger til ytterligere selskap i vårt utvalg dersom de hadde blitt plukket ut for kontroll.

Basert på vår gjennomgang av årsrapportene til de utvalgte selskapene mener vi at noteopplysningskravene i IAS 36 i all hovedsak tilfredsstiller opplysningskravene til regnskapsbrukerne og at kravene ikke er for omfattende. Vi mener derfor at reglene gir et riktig bilde og god nok informasjon til regnskapsbrukerne. Det er likevel et problem at ikke alle selskapene følger kravene som stilles og at de med dette unngår å gi informasjon som kreves. I tillegg har det mye å si hvordan noten er strukturert. Gjennomgangen vår avdekket at det varierer veldig fra selskap til selskap hvordan noteopplysningene struktureres. Vi synes ikke det er bra når et selskap gir alt av informasjon i et langt tekstavsnitt. Det er mye bedre og oversiktlig dersom informasjonen stilles opp i f.eks. tabeller og figurer der det fremkommer klart hva som er lagt til grunn for nedskrivningsvurderingen, og det er litt luft mellom den ulike informasjonen. På denne måten er det mye enklere for regnskapsbrukerne å få en oversikt over opplysningene som gis og få en forståelse av hvordan selskapet har tenkt. En slipper da å lese igjennom og vurdere et helt avsnitt for å finne akkurat den informasjonen en leter etter.

6.3 Forslag til utbedring av noteopplysningskravene i IAS 36

Selv om vi som nevnt over har uttalt at vi mener noteopplysningene i IAS 36 i all hovedsak er tilfredsstillende, foreligger det som med alt annet forbedringspotensial. For det første mener vi at formuleringen av noen av kravene gjør det vanskelig for utarbeiderne av årsrapporten å forstå hva som faktisk kreves. Eksempel på det er hva som ligger i oppfordringen i IAS 36.132, hva som menes med betydelig i IAS 36.134, hvilken noteinformasjon som kreves om nøkkelforutsetningene etter IAS 36.134d) i og ii og IAS 36.134e) ii, og hva som menes med

rimelig mulighetsområde i IAS 36.134f. Dersom det kunne fremgått klarere hva som kreves i disse punktene kunne vi kanskje oppnådd at selskapene faktisk ga den nødvendige informasjonen. Det vil likevel alltid være en risiko for at selskap med vitende vilje unngår å gi informasjon som kreves. Som for eksempel på grunn av at de ikke ønsker at konkurrentene skal få tak i informasjonen.

I tillegg har vi noen forslag til noteopplysningskrav som standardsetterne kunne inkludert i IAS 36. For det første burde det ikke vært en oppfordring, men et krav å gi opplysninger om forutsetningene som er lagt til grunn i nedskrivningsvurderingen av eiendeler med bestemt levetid etter IAS 36.132. Av EY sin undersøkelse «Meeting today's financial challenges, Impairment reporting: improving stakeholder confidence», fra 2010 fremkommer det at en beskrivelse av forutsetningene som er lagt til grunn, er noe av den informasjonen regnskapsbrukerne mener er viktigst å motta i tilknytning til nedskrivningsvurderinger. Videre burde det vært et krav å opplyse om bruksverdien i notene for både immaterielle eiendeler med ubestemt levetid, herunder goodwill og eiendeler med bestemt levetid, selv om det ikke har vært utført en nedskrivning. Regnskapsbrukerne får da vite hvor stor «sikkerhetsmargin» som foreligger, noe som er spesielt viktig dersom forutsetningene som legges til grunn er usikre. For eiendeler med bestemt levetid burde det også vært et krav å utarbeide sensitivitetsanalyse slik som for immaterielle eiendeler med ubestemt levetid, herunder goodwill. I sensitivitetsanalysen kunne det også vært god informasjon for regnskapsbrukerne om analysen var utarbeidet sånn at en ikke isolert så på en og en variabel i forhold til hvor mye som skal til for at et selskap havner i en nedskrivningssituasjon, men f.eks. på to variabler samlet. Vi ser likevel at dette kan være litt for utfordrende og kanskje ikke kost-nytte-effektivt, men synes det er verdt å ta med som et forbedringspotensial. Til slutt synes vi det i IAS 36.130 og IAS 36.134 burde stått at det skal opplyses i notene om diskonteringsrenten brukt er før eller etter skatt og om det er sammenheng med kontantstrømmen brukt.

Litteraturliste

Awilco Drilling PLC (2016) *Annual report 2015*

Basis for conclusions on IAS 36 Impairment of assets hentet fra <<http://www.casrilanka.com>>
[Lest 4. april 2016].

BDO (2013) *IFRS in Practice – IAS 36 Impairment of Assets (December 2013)*
[Internett]. BDO IFR Advisory Limited. Tilgjengelig fra:
<[http://www.bdointernational.com/Services/Audit/IFRS/IFRS%20in%20Practice/Documents/IFRS%20in%20Practice%20-%20IAS%2036%20Impairment%20of%20Assets%20\(print\).pdf](http://www.bdointernational.com/Services/Audit/IFRS/IFRS%20in%20Practice/Documents/IFRS%20in%20Practice%20-%20IAS%2036%20Impairment%20of%20Assets%20(print).pdf)> [Lest 16. februar 2016].

Bernhoft, A.C., Kvifte, S.S., Tofteland, A. (2011) *Finansregnskap – God Regnskapsskikk og IFRS 2. utgave*. Bergen: fagbokforlaget. s.265-266.

BW Offshore Limited (2016) *Annual report 2015*

Deloitte (2012) *IFRS Nyhetsbrev – spesialutgave 2012* [Internett]. Tilgjengelig fra:
<<http://www2.deloitte.com/no/no/pages/about-deloitte/articles/ifrs-nyhetsbrev.html>>
[Lest 26. april 2016].

DOF ASA (2016) *Annual report 2015*

Eidesvik Offshore ASA (2016) *Årsrapport 2015*

Ernst & Young (2010) *Impairment accounting – the basics of IAS 36 Impairment of Asset*
[Internett]. Ernst & Young Global Limited. Tilgjengelig fra:
<[http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Impairment_accounting_IAS_36_0810/\\$FILE/Impairment%20accounting%20IAS%2036%200810.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Impairment_accounting_IAS_36_0810/$FILE/Impairment%20accounting%20IAS%2036%200810.pdf)> [Lest 02. februar 2016].

Ernst & Young (2011) *IAS 36 Impairment testing: practical issues* [Internett]. Ernst & Young Global Limited. Tilgjengelig fra: <<http://www.ey.com/NO/no/Newsroom/PR-activities/Articles/IAS-36-Impairment-testing--practical-issues>> [Lest 11. februar 2016].

Ernst & Young (2012) *IFRS – Håndboken 2012*. Artikkel: *Nedskrivninger (IAS 36) – en praktisk innføring* av Ørjan Agdesteen, s.120-165. Oslo: Ernst & Young.

- EY (2016) *The Norwegian oilfield services analysis 2015* [Internett]. Tilgjengelig fra:
<<http://www.ey.com/NO/no/Industries/Oil---Gas/EY-The-Norwegian-oil-field-services-analysis-2015>> [Lest 4. februar 2016].
- Fardal, A. (2007) *IFRS og norske regnskapsregler*. Magma – Econas tidsskrift for økonomi og ledelse [Internett]. Tilgjengelig fra: <<https://www.magma.no/ifrs-og-norske-regnskapsregler>> [Lest 31. mars 2016].
- Farstad Shipping ASA (2016) *Årsrapport 2015*
- Finanstilsynet (2010) *Kontroll av finansiell rapportering – Kongsberg Automotive Holding ASA* [Internett]. Tilgjengelig fra:
<<http://www.finanstilsynet.no/no/Artikkelarkiv/Brev/2010/Kontroll-av-finansiell-rapportering2/>> [Lest 16. mars 2016]
- Finanstilsynet (2014) *Finanstilsynets kontroll med finansiell rapportering i 2014* [Internett]. Tilgjengelig fra:
<http://www.finanstilsynet.no/no/Artikkelarkiv/Rundskriv/2014/4_kvartal/Finanstilsynets-kontroll-med-finansiell-rapportering-i-2014/> [Lest 05. april 2016].
- Finanstilsynet (2015) *Finanstilsynets kontroll med finansiell rapportering i 2015* [Internett]. Tilgjengelig fra:
<http://www.finanstilsynet.no/no/Artikkelarkiv/Rundskriv/2015/4_kvartal/Finanstilsynets-kontroll-med-finansiell-rapportering-i-2015/> [Lest 31. mai 2016].
- Finanstilsynet (2016) *Kontroll av finansiell rapportering – Fred Olsen Energy ASA* [Internett]. Tilgjengelig fra:
<http://www.finanstilsynet.no/no/Artikkelarkiv/Aktuelt/2016/1_kvartal/Kontroll-av-finansiell-rapportering---Fred-Olsen-Energy-ASA/> [Lest 9. februar 2016].
- Fred Olsen Energy ASA (2016) *Annual report 2015*
- Gjesdal, F. og Johnsen, T. (1999) *Kravsetting, lønnsomhetsmåling og verdivurdering*. Cappelen Akademisk Forlag, side 36.
- Gjesdal, F., Kvaal, E., Kvifte., S.S. (2006) *Internasjonale regnskapsstandarder*. Oslo: Cappelen Akademisk forlag.

Gjesdal, F. (2012) *Valg av verdsettelsesmodell*. Magma – Econas tidsskrift for økonomi og ledelse [Internett]. Tilgjengelig fra: <<https://www.magma.no/valg-av-verdsettelsesmodell>> [Lest 9. mars 2016].

Grant Thornton (2014) *Adviser alert- Impairment of assets: A guide to applying IAS 36 in practice* [Internett]. Tilgjengelig fra: <https://grantthornton.ca/resources/insights/adviser_alerts/IAS%2036%20Impairment%20of%20Assets%20-%20A%20guide%20to%20applying%20IAS%2036%20in%20practice.pdf> [Lest 5. april 2016].

IAS 36 hentet fra <<https://kunnskap.dib.no/>> [Lest 9. februar 2016]

IAS 1 hentet fra <<https://kunnskap.dib.no/>> [Lest 30. mai 2016].

IFRS 13, hentet fra <<https://kunnskap.dib.no/>> [Lest 9. mars 2016]

IFRS foundation (2013) *Joint effort needed to tackle disclosure problem* [Internett]. Tilgjengelig fra: <<http://www.ifrs.org/Alerts/PressRelease/Documents/2013/PR-Disclosure-Forum-January-2013.pdf>> [Lest 10. mai 2016].

Leger, S., Gevoll, A. (2015) *IAS 36 Impairment Testing: Practice Issues* [upublisert material]. KPMG.

Lie, C. H. (2016) *Oljebremsen har blåst bort verdier for over 100 milliarder kroner*. E24 [Internett], 22. februar 2016. Tilgjengelig fra: <<http://e24.no/boers-og-finans/oljebremsen/oljebremsen-har-blaast-bort-verdier-for-over-100-milliarder-kroner/23621555>> [Lest 22. februar 2016].

Melberg, E. (2016) *Tror 2017 blir verre*. Dagens Næringsliv [Internett], 3. mars 2016. Tilgjengelig fra: <<http://www.dn.no/nyheter/finans/2016/03/02/2148/Oljeservice/tror-2017-blir-verre>> [Lest 1. mars 2016].

Multicapital Consulting AS (2014) *Verdiberegning og sunn fornuft* [Internett]. Tilgjengelig fra: <<http://multicapital.com/gordons-vekstformel/>> [Lest 9. mars 2016].

Norges Bank (2016) *Daglige valutakurser (fra 1981)* [Internett]. Tilgjengelig fra: <<http://www.norges-bank.no/Statistikk/Valutakurser/>> [Lest 3. juni 2016].

Odfjell Drilling (2016) *Annual report 2015*

Pettersen, L.I. (2015) *Norsk rapporteringspraksis* [upublisert material]. KPMG.

PGS (2016) *Annual report 2015*

PricewaterhouseCoopers (2010) *Årsrapportundersøkelsen 2009* [Internett]. Tilgjengelig fra:
<<http://www.pwc.no/no/presse/arsrapportundersokelsen-2009.pdf>> [Lest 9. februar 2016].

Prosafe (2016) *Annual report 2015*

Rem Offshore ASA (2016) *Annual report 2015*

SeaBird Exploration(2016) *Annual report 2015*

Sevan Drilling ASA (2016) *Annual report 2015*

Songa Offshore (2016) *Annual report 2015*

Spectrum (2016) *Annual report 2015*

Stenheim, T. (2009) *Regnskapsmessig behandling av goodwill*. Magma – Econas tidsskrift for økonomi og ledelse [Internett]. Tilgjengelig fra:
<<https://www.magma.no/regnskapsmessig-behandling-av-goodwill>> [Lest 10. mai 2016].

Stenheim, T. (2010) *Nye IFRS-krav til nedskrivning av goodwill*. Magma – Econas tidsskrift for økonomi og ledelse [Internett]Tilgjengelig fra: <<https://www.magma.no/nye-ifrs-krav-til-nedskrivning-av-goodwill>> [Lest 10. mai 2016].

TGS (2016) *Annual report 2015*